

הישיבה השלוש־מאות ואחת־עשרה של הכנסת האחת־עשרה

יום שלישי, כ"ג באדר התשמ"ז (24 במרס 1987)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. יום הבריאות העולמי

נתונים אלו מעורדים אותנו להמשיך ולהילחם במנהג העישון בתקווה שנוכל להגיע ולהשפיע לא רק על האוכלוסייה המתבגרת, אלא גם על אוכלוסיית הנשים. אחד המעשנות עדיין נמצא בעלייה וכמעט משתווה לזה של הגברים. יש לציין, שהצעירות שבהן מוזיקות לא רק לעצמן. נשים הרות מוזיקות לעובריהן והושפות את ילדיהן למטרד בריאותי, שעלול להשפיע עליהם כשלב מאוחר יותר בחייהם. במסגרת התחנות לבריאות המשפחה אנו עוקבים כיום אחרי הרגלי העישון של נשים הרות ומרכיבים מאמצים להגברת המודעות בקרב נשים לנוקי העישון על הסביבה הקרובה.

ואשר לצעירים, בין המתגייסים לצה"ל עומד שיעור המעשנים על 30%. נתון המחזק את השקפתנו, כי הרגל העישון נקנה בגיל צעיר ויש להקדים ולנקוט פעולות מנע לפני שיגובשו הרגלים שקשה לשייט. משרד הבריאות ומחנות החינוך נערכים עתה למלחמה בבעיה זו, במסגרת תוכנית כוללת לחינוך לבריאות בבתי־הספר.

אם נחדול עתה מפעולות ההסברה, ייתכן שתחול נסיגה שתוביל לעלייה בשיעור המעשנים. אם תחול ירידה במחירי הסיגריות, מוצר שמחירו בארץ זול יחסית למחירו בארצות אחרות, תהיה נסיגה זו כמעט בלתי נמנעת. ירידה במחיר הסיגריות נותנת אור ירוק למעשנים. יש להצטרף, שדווקא בימים האחרונים נמצאת המגמה של הורדת מחיר הסיגריות במימוש.

אדוני היושב־ראש, 5,000 מקרי מוות בשנה מיוחסים למחלות הנובעות מעישון ולעזיבת הסיגריות על־ידי אמות אלפי אורחים. על סמך חישובים ממדינות מפותחות בעלות שיעור דומה של מעשנים אנו מסיקים, שכ־10% מעלות האשפה בישראל מוצאים על טיפול במחלות אלו, בחלקן מחלות כרוניות שעלות הטיפול בהן גבוהה.

כתקופה הנוכחית של לחצים כלכליים ואדמיניסטרטיביים על מערכת הבריאות בכלל ועל מערכת האשפה בפרט יש לעשות כל מאמץ כדי להסיר את הלחץ ממערכת האשפה. ככל שנקדים לטפל בנושא הזה וככל שיפחת מספר המעשנים, כן תרויח מערכת הבריאות, ריתירה מואת, נציל חיי אדם.

להווי ידוע, כי מניעת מחלות והסברה זולות לאין ערוך מעלות ההוצאות הטיפוליות — אם כי גם הן עולות כסף — במיוחד כאשר מדובר במחלות הנגרמות על־ידי התנהגותם של אנשים.

יש תיקה המורה להפנות חלק מהמסים המגיעים לאוצר ממכירת שתייה קלה בבקבוקים ובפחיות לפעילויות התורמות לשמירת הניקיון: 3% מהמסים הנגבים מכיטוח חרבה לרכב — מועברים למינהל לבטיחות בדרכים, שהוא גוף הפועל בנושאי הסברה וחינוך למניעת תאונות. באופן דומה, עלינו למצוא פתרון חוקי למימון פעולות למניעת עישון ממיסוי על

היזר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

נתחיל כדיון על־פי סדר הסעיפים הרשומים לפנינו: סעיף ראשון — ציון יום הבריאות העולמי. אני מומין את שרת הבריאות. בבקשה גברתי.

שרת הבריאות ש' ארכיליאלמווליו:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, את יום הבריאות העולמי אנו מקדישים השנה לנושא העישון ומניעתו, תחת הססמה "החיים יפים יותר ללא עישון". והוא עומד כסימן הצטרפותה של ישראל לסניף האירופי של ארגון הבריאות העולמי.

בנובמבר שנה זו חתם משרד הבריאות על הצטרפותו לסניף זה, וכן קיבל על עצמו מחויבות למילוי היעדים המשותפים של הקהילה האירופית לקראת שנת ה־2000.

מדינת ישראל, כמו כל המדינות החברות בארגון, מעוניינת לעצב מדיניות בריאות כוללת, בעלת המיכה רחבה כציבור, כשל הצורך לתאם את הפעולות השונות ככל תחום מתחומי הבריאות.

יש להגדיר היטב את המטרות ואת הגופים המופקדים על ביצוען. נוסף על כך יש להגביר את מודעות האזרח לבריאותו. הוא קידום אורח חיים בריא אינו אפשרי ללא מעורבות משמעותית, ללא לקיחת אחריות של האזרח על בריאותו. הוא.

אנו עוברים כיום מתפיסת בריאותו של הפרט כמצב הנמדד, או נאמד, על־ידי העדר מחלה, לתפיסת הבריאות באופן חיובי, כמצב של רווחה גופנית, נפשית וחברתית.

לפיכך, אדם הנוהג באופן שבו הוא מוזק לעצמו, אפילו אין הוא מכיר בטווח הקצר בכל נזק גופני, עדיין נחשב לאדם חולה. השינוי ברפואי החשיבה כמה שקשור לבריאות מסביר מרע החלטנו גם השנה, כמו בשנה שחלפה, להפנות את תשומת הלב ולמקד אותה בנושא העישון: מבין כלל המחלות הניתנות למניעה, אלו הנגרמות מעישון הן החמורות ביותר.

מניסיון שצברנו בעשור האחרון מתברר, שיש בידינו לעשות הרבה כדי להפחית את שיעור המעשנים באוכלוסייה מאחד גיטא, ולמנוע מהאוכלוסייה הצעירה להצטרף אל ציבור המעשנים מאידך גיטא.

מאז החל משרד הבריאות, לצדם של גופים וולונטריים, בפעילות הסברתית מקיפה למניעת עישון, ירד שיעור המעשנים באוכלוסייה מ־42% ל־36%. מסוף שנת 1983, לאחר שהועבר ככנסת החוק להגבלת עישון במקומות ציבוריים, המשיך שיעור המעשנים לרדת והגיע ל־32%. כיום, לאחר מסע הסברה אינטנסיבי, בעיקר באמצעות תשדירי השירות של האגודה למניעת עישון, עומד שיעור המעשנים על 29%. אכן, לפעילות הזאת יש שבר.

למניעת עישון, אשר עושה כל ימות השנה כדי להחריד לתודעת הציבור הרחב את החשיבות בהפסקת העישון ובמניעתו.

בהודמנות זו אני רוצה לציין בהערכה וכברכה את הצעד שנעשה היום, של חתימת אמנה בין ההסתדרות הכללית לבין התאחדות התעשיינים, אני רוצה לכרך אותם על חתימת האמנה למאבק בעישון במקומות העבודה. אני מקווה שהתקנות שהגשנו, שמשרד הבריאות הגיש — — —

צירלי ביטון (החזית הרמוקרטית לשלום ולשוויון):
גברתי שרת הבריאות, חרץ מעישון האם יש עוד משהו בנושא בריאות?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזולינו:
היום הזה מוקדש לעישון. מניעת עישון היא בריאות, היסכון בכסף והצלת חיי אדם. איני באה לחייב אותך שלא לעשן, חבר הכנסת צירלי ביטון, אבל לא אחייאשנו מלשכנע אותך לחזול לעשן. זה גם לטובתך.

צירלי ביטון (החזית הרמוקרטית לשלום ולשוויון):

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזולינו:
היום זה הנושא. מציינים אותו ככל המדינות בעולם, ישראל היא חלק מארגון הבריאות העולמי. לא נוכל לפסוח על יום זה, שאנחנו מייחסים לו חשיבות גדולה. אני יודעת שאתה מעשן, גם אני עישנתי בעבר, אבל כבר 20 שנה אינני מעשנת.

דבל נאמן (התחיה):
אם גם ברית-המועצות משתתפת, הוא יסכים.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזולינו:
הנתונים שמסרתי, חבר הכנסת צירלי ביטון, מוכיחים שאכן לא אבדה התקווה, ואנחנו מצליחים לשכנע ציבור רחב מאוד של מעשנים שיהדלו לעשן, והאחת הולך ויורד. אולי יבוא יום ותצטרף לשורה של הלא-מעשנים.

אדוני יושב-ראש הכנסת, הגשנו לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת תקנות, אשר באות להרחיב את איסור העישון במקומות העבודה. אני מקווה שתקנות אלו יאושרו בוועדה, על אף ההתנגדות שהיתה מצד המעשנים, שכמובן לא תמכו בהן. הם צריכים להתחשב גם כ"מעשנים הפסיביים".

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
הם אמרו שהתקנות אינן ניתנות לביצוע, ולא שאין הם רוצים בהן.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזולינו:
חברת הכנסת חייקה גרוסמן הנכבדה, גם כאשר נתקבל החוק בכנסת, החוק על איסור עישון במקומות ציבוריים, אמרו שלא יהיה אפשר לעמוד בו. תסתובבי היום במקומות ציבוריים וחראי שלא מעשנים. אורחי מדינת ישראל מכבדים את החוק. ואם גם במקומות העבודה, על-פי סקר שנערך, תומך הרוב באיסור עישון — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
גם אני תומכת.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזולינו:
יפה מאוד. אם את תומכת, אני מברכת אותך על כך.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
מי שירצה לעשן יצטרך להפסיק כל רבע שעה את פעילותו?

סיגריות. כך גם יימנע המצב, שממנו מזהיר ארגון הבריאות האירופי, של אינטרס בהעמקת גביית המסים מסיגריות, ותוכנית הכנסה, שחוקדש לפעילויות מנע והסברה. במסגרת הדין שהיה על התקציב, הצעתי להטיל היטל מיוחד על סיגריות, שהיה מוקדש לכיסוי הוצאות אלה. לצערי הרב, נדחתה הצעה זאת.

לעישון יש השפעה לא רק על אוכלוסיית המעשנים אלא גם על אוכלוסיית הלא-מעשנים. העישון מזיק לא רק למעשן כי אם גם לסביבתו. למשל, לידהם של מעשנים סובלים ממחלות בדרכי הנשימה פי שניים מילדיהם של לא-מעשנים. מחקרים מצביעים על כך, שגם התפתחותם הפיסית והאינטלקטואלית נפגעת. חשיפה של עשרות שנים לעשן הסיגריות מגדילה פי שלושה את הסיכון לסרטן ריאות, כולומר, בני זוג וחברים לעבודה של מעשנים נמצאים בסיכון גבוה יותר לחלות בסרטן ריאות בהשוואה לאנשים שאינם חשופים לעשן סיגריות.

אחת החזיתות שבהן עלינו לפעול, ורצוי בקרוב, נוגעת להרחבת התקנות להגבלת העישון במקומות ציבוריים. מדי יום מגיעות אלינו פניות מאורחים שהעשן נכפה עליהם. מניתוח ביניים של 2,170 שאלונים שהתקבלו מעובדי מדינה מתברר, ש-80% מכלל העובדים תומכים בהגבלת עישון לפינות עישון מיוחדות לכך במקומות עבודה. כמעט מחצית המעשנים תומכים ברעיון של פינות עישון. ממצאינו תואמים נתונים מסקרים קודמים. מגיסיון של מדינות שונות ושלנו אנו למדים כי הגבלת העישון במקומות ציבוריים מתקבלת ברצון, וכי רשויות החוק אינן צריכות להשקיע שום מאמצים על מנת לאכוף את החוק. זאת ההוכחה שגברה המודעות בקרב הציבור הרחב לנוקי העישון "למעשנים הפסיביים".

משרד הבריאות אינו מטיל ספק בכך, שהציבור הישראלי בשל לחוק שיגביל את העישון במקומות ציבוריים. הציבור מודע לא רק לנוקים הישירים הנובעים ממנהג העישון, אלא גם למגוון הנזקים העקיפים, המתבטאים בתאונות עבודה, כשיעור גבוה של היעדרות מהעבודה, בנוק לרכוש בגלל שרפות ועוד. יש להוסיף שתקנות כאלה תעקנה לגיטימציה לעובדים המעוניינים להתלונן ובצר להם פונים אלינו, וכיום אין בידם לעשות דבר.

אשתקד הזכרנו ביום זה את החשיבות של קידום הרגלי בריאות, וכללנו בנושא פעילות גופנית לצד תזונה נאותה. תתומים אלה חשובים, ואין בדתנו להזניח אותם, שוב — כחלק ממאמץ מתואם ליידע את הציבור על אורח חיים בריא, ארגון הבריאות העולמי, שאת יומו אנו מציינים היום, מדגיש את סכנותיהם של התיעוש והקדמה, המתבטאים לא רק בפעילות גופנית מועטת ובתזונה לקויה, אלא גם בסכנה הטמונה בחיים רוויי-מתח.

אנחנו מקווים, שציון יום הבריאות העולמי יהיה תזכורת לכל העוסקים בקידום הבריאות בישראל ולכלל אזרחי המדינה.

חברי הכנסת, יום הבריאות יצוין היום בכל רחבי הארץ — במערכת הבריאות, כצה"ל, בכת"ה-הספר, בתנועות הנוער ובמקומות העבודה, בהסברה הרחבה שנעשת היום משתתפים כאופן פעיל תלמידי בתי-ספר, חניכי תנועות נוער ומתנדבים רבים. התהודה היא גדולה. מי שמסתובב כרגע ברחובות ירושלים יכול להרגיש את הפעילות האת, הנעשית בקרב הציבור הרחב. כל זה נעשה, כמובן, בשיתוף עם מרכז ההסברה, משרד החינוך והתרבות, משרד העבודה והרווחה, צה"ל, ארגוני הנשים, מעסיקים, ומעל לכל — האגודה

לעשות: הם מפסיקים פעמים רבות. המאבק נגד העישון מתנהל שנים רבות, ושמחתי לשמוע מפי שרת הבריאות, כי האפקטיביות של המאבק הזה רבה.

ודאי שיום הבריאות הבין-לאומי הוא יום של ציון דרך, אך כידוע יום היה ויום חלף, והשמש לא עמדה כנבעון דום. החינוך להרגלי חיים של בריאות, חיים בלא עשן, לא של סיגריות ולא של ארוכות המעלות גם עשן וגם ריחות רעילים, בלי שכרות ובלי סמים, הוא תהליך, כמו כל חינוך שאינו אקט חד-פעמי.

מי מאתנו לא החליט לפני לכתו לישון, שהחל ממחר ימעט באכילת מזון רווי קולסטרוול, לא יעשן, אולי גם לא יריב עם אשתו, או לא תרוב עם כעלה, אך למחרת, לצערנו, חוזרים רובם ככולם לסורם.

יום הבריאות הבין-לאומי צריך להפנות את תשומת לבנו למוקדי התחלואה, למוקדי המחסור, למוקדי הסטייה מהנורמות האנושיות בכל עניין ועניין השייך לבריאות העם. אין נושא כנושא הבריאות מבחינת צדו ההומני, אין שירות חברתי, שערך השוויוניות בו כה מכריע, כה פרימרי, כשירותי הבריאות והסיעוד.

יש לי היסוד הבלתי מעורער לקבוע, שדווקא בשירות זה מתרכים סימני העייפות ממתן שירות שווה לכל נפש גם בעולם וגם אצלנו. יותר ויותר גוברות המגמות למעט בשירותי החברה הדומינים. יותר ויותר שומעת אני את הקולות האומרים, כי אדם צריך לדאוג לצרכיו הוא, ולא — להפוך לפרויט על-חשבון החברה. 'מובן שהכול אינו לפי הבנת'.

לחשישות זו ממאבק על ערכי השוויון בקבלת הטיפול הרפואי יש, כנראה, כמה סיבות: א. מחסור באמצעים מספיקים כדי לספק את צורכי הבריאות ברמה המתאימה לעשור האחרון של המאה ה-20; ב. בחברה המבוססת על הישגיות אישית ועל החששות, לעתים אלימה, גובר האירצון מצד מי שהשיגו את המשאבים לממן — נדמה להם שהם מממנים — את שמירת בריאותם של מי שהמצאות החברתית או הטבע קיפחו את יכולתם לקנות שירותים. לא תמיד מתקדמת החברה האנושית מכוח עצמה או מעצם נטיותיהם הצודקות של המרכיבים השונים.

יחד עם החינוך לאיכות חיים, ששרת הבריאות דיברה עליה, איכות חיים משופרת ובריאה של הפרט, חייבים אנו לטענה באדם מילדותו, ואולי אף מינקותו, את ההכרה כי הזכות לחיות כיצור אנושי מוקנית לכל ילוד אשה, וכי רק בערכות הדרת נחיקים כולנו. טול מן החברה האנושית את הזכות הזאת ואת הערכות ההדרית, והפכנו את עולמנו לגינול. ואם בכללים האכזריים של תורה ובוהו נחיה, לעולם אין לדעת מי יהיה קרוב ראשון, ומי אחרון. גם מי שחושב כי רמה קרנו, לעולם אין לו ביטוח ממרומים, בלי הערכות ההדרית ימשך האדם לעמוד חסר אונים מול איתני הטבע, או מול הגורל האכזר.

יש תופעות חמורות של דהימוניזציה ברפואה. אנסה להסביר בקצרה מה הן הסיבות, כפי שהן נראות על פני השטח: 1. התמקצעות ברפואה, זו אומנם מבורכת, אבל לעתים היא הופכת לקללה. המקצועות מפצלת, חותכת ומפרידה בין איברי הגוף עד שהגוף מאבד לעתים את האינטגרליות שלו. אחד הגורמים ליניכור ולדהימוניזציה הוא לעתים ההתפתחות המטאורית באמצעי הריפוי, וכולנו רוצים ביקרה.

2. ייקור הרפואה המודרנית מחד גיסא וחוסר המשאבים מאידך גיסא גורמים לאי-יכולתה של הרפואה לקבוע

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולינו:
לא אין צורך להפסיק את העבודה ולא צריך כל רבע שעה לעשן. ברגע שהעובד לא יעשן, ויש כיום הרבה מקומות עבודה שבהם אין מעשנים בזמן העבודה, הוא יתאפק מהפסקה אחת לשנייה. פשוטו כמשמעו: מארוחת הבוקר עד ארוחת הצהריים. אם הוא רוצה לעשן, הוא יוכל לעשן, איננו כופים שום דבר, זה עניין של הרגל ושל שכנוע.

אני רוצה לקוות שהצעה זו אכן תזכה לאהדה מצד חברי הכנסת בוועדת העבודה והרווחה והאישור ינתן בהקדם, ללא שהיות נוספות. אפילו לא יהיה האישור של ועדת העבודה והרווחה, העובדה שאמנה זאת נחתמה היום בין ההסתדרות לבין התאחדות התעשיינים, וישנו התקשייר של משרדי הממשלה ועובדי המדינה. לא מותריה לי אלא לברך את ועדת העבודה והרווחה של הכנסת לקראת הצעד החשוב הזה, שהוא חיוני לנו.

אדוני היושב-ראש, לבסוף אני רוצה לציין: על מערכת הבריאות ועל מצוקותיה דובר מעל במת הכנסת הזאת כמשך החודשים האחרונים כמה פעמים. ואם אנחנו חייבים להיערך לתקופה חדשה, לתקופה של קיצוצים וצמצומים, עלינו להתיעל ועלינו להגביר גם את מה שנקרא רפואה מונעת וחינוך לבריאות. זה הוכח בכל העולם. המניעה במסגרת מערכת הבריאות חשובה לאין ערוך.

אתמול ערכתי סיור בבית-החולים "הדסה" וגם נפגשתי עם דקן הפקולטה לרפואה בירושלים. הוא אמר שהמגמה החדשה, המסתמנת בבתי-הספר לרפואה, ובמיוחד בבית-הספר לרפואה בירושלים, היא: עם הפנים לקהילה, עם הפנים לחינוך לבריאות, עם הפנים לרפואה המונעת, כי כנראה הם להקטין את ימי האשפוז, להקטין את התחלואה, ההולכת וגוברת בעקבות הרבדים שצינית, ועל-ידי כך נציל הרבה מאוד חיי אדם, נחסוך אמצעים ונוכל לכוון אותם לאפיקים שיתנו יותר רווחה לאזרח במדינת ישראל. תודה רבה.

היור' א' נתמיאס:

תודה לכבוד שרת הבריאות. אתמול סיפר לי קצין רפואה ראשי, שבמסגרת יום הבריאות העולמי הכריזו בצבא על היום כעל יום ללא עישון בצבא-ההגנה לישראל. ראוי לברך את קצין הרפואה הראשי על שביקש מחילי צה"ל שלא לעשן כיום הזה.

רשות הדיבור לחברת הכנסת חייקה גרוסמן, בבקשה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין זה דיון קונכנציונלי על שירותי הבריאות. היום אנחנו מקשים לציין את שייכותנו לחברה האנושית כולה. הנאבקת בבריאותו של האדם, החיים שמן הראוי ומן הכבוד לחיותם. בהודמנות זו רוצה אני להביא בפני הכנסת בקיצור את ה"אני מאמין" שלי בנושא הנדון.

אדוני היושב-ראש, גברתי שרת הבריאות, אני רואה כדאגה את הקיטוב בין חברות מפותחות לחברות מתפתחות, כשעניין הבריאות הוא מרכיב מרכזי ממש כמערכת הקיטובים החברתיים. יש להניח, שקיטוב זה ימצא את פתורו כיום מן הימים, והלוואי שיהיה זה על דרך הרפורמות המוסכמות, ולא על דרך של התפרצויות זעם אלימות.

גברתי השרה, אני מעריכה מאוד את המאבק שלך נגד הרגלי העישון. אנחנו יודעים שיש כאלה המפסיקים לעשן אחת ולתמיד; יש כאלה, ולצערי אני נמנית עמהם, המגדילים

חוכרת כ"כ, ישיבה שי"א
— יום הבריאות העולמי; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת:
הצעת סיעת התחיה להביע אי-אמון לממשלה —

אדוני היושב-ראש, רק כמים אלה הזדמן לי לעיין מחדש בדברים שפורסמו בגרמניה הטכנולוגית על נושא הנקרא: המתת הבלתי-יעילים; נדמה לי שכלשון הרופאים זה מכונה אֶוֶתְנָסְיָה. בגרמניה היתה התערבות חיייתית כדי "לעזור" לכרייה הטבעית של הגיונגל לעשות את שלה, כי המטרה היתה להכחיד כל חולה כרוני, כל משותק, כל פגום בגופו או בשכלו. למגמה הזאת היה גם קוד מבצעי ששמו היה T-14. למה? כי הוחלט עליו בכרלין, בטיגררטן שטרסה 14.

גם אנחנו חיים היום בחברה טכנולוגית. מבחינה זאת רק התקדמנו, וכחור חברה כזאת דווקא עלינו ליצור, להעמיק ולהרחיב את רשת המגן האנושית, ההומנית בפני הטכנולוגיה הפראית. בשירותי הבריאות, סימנה של רשת מגן זו, הקוד שלה הוא: שירותי בריאות ציבוריים שווים לכל נפש. ישראל היתה דוגמה מופת להישגים הומניים עם רשת המגן של קופות-החולים וכדומה, שלא התברכו בה מדינות מפותחות ועשירות ממדינתנו.

אני מזהירה, שכבודה זו הולכת ונשמטת מדינו. אם תישמט בכורה זו כליל, אני חוששת שיישמטו מדינו יתרונות נוספים החיוניים לקיומנו.

הי"ר א' נחמיאס:
תודה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן.

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

חבר הכנסת אריאל ויינשטיין מודיע שהוא מבטל את הצעת חוק גילאי הזהב, התשמ"ז—1987, הצעת חוק תס"ו, שהונחה על שולחן הכנסת ביום א' באדר התשמ"ז, 2 במרס 1987.

הי"ר א' נחמיאס:
תודה למזכיר הכנסת.

ג. הצעת סיעת התחיה להביע אי-אמון לממשלה בנושא: אי-ביצוע קווי היסוד של הממשלה

להקמת התנחלויות חדשות

שנית, שר החוץ ממשיך בחתירה לוועידה בין-לאומית, מצפצף על ראש הממשלה ומתעלם מן ההסכם הקואליציוני, ולא ברור בשביל מה דרושה הקואליציה הזאת. ראש הממשלה חסר-אונים לשנות את פני הדברים.

שלישית, הממשלה, באמצעות משרד החוץ, על שני מנכ"לי העילים-הפעילים, ממשיכה במאמץ לשפר את תדמיתו של אש"ף, אך חס וחלילה, לא את תרמיתו.

רביעית, ופה מדובר בתדמית שלנו, יחסי הציבור שעליהם בנה שר החוץ וראש הממשלה הקודם את טיעונו כאילו שופרה תדמיתנו נתגלו כמסך עשן, כפועל, סבלה תרמיתנו נוק אדיר, ובמיוחד בשל התפקוד הכולל של זרועות מוסדות ובלתי ממוסדות ובשל דרך הטיפול המוטעית בכישלונות הללו.

אפרט עכשיו, חברי הכנסת, את ארבעת התחומים.

ראשית — בעניין הוועידה הבין-לאומית, הפעולה המתמדת נמשכת. קיבלנו אתמול הדים מן הסובייטים, וגם מן הסינים, הם כבר בעניינים. הסובייטים הכהירו את מה שהיה

סדר-קדימות. למשל, לא יכולים לקבוע מה חשוב יותר ומה קודם למה: להציל חולים רבים ככל האפשר ממחלות לב, או לשתול לחולה אחד לב חדש.

ההידרדרות בתפיסות החברתיות והנסיגה לתפיסות ליברליות חובטות קשה כעיקרון של שוויון ערך האדם. לפי התיאוריה שלהם — יאכל מי שיש לו, ינותח ראשון מי שמשלם, יקבל תרופות יחדשות מי שיש בידו לרוכשן, יוכה בסיעור מעולה מי שידו משגת לשלם תמורתו. לפי תיאוריה זו רק טבעי הוא, שמי שאין לו יסכול ואף יקדים להוציא נשמתו, כי כך כביכול נוצר העולם.

מבחינה זאת, אדוני היושב-ראש, אי-אפשר להכחיש שבשנות ה-80 חלה ההידרדרות במערכת הבריאות שלנו. אני יודעת שרשת הבריאות מדברת על זה, מתריעה ומזהירה. אני מאחלת לה, שקולה לא יישאר קול קורא במדבר. חלה ירידה בשירות הציבורי, וגדלה אספקת השירותים הפרטיים.

אנו מתפארים, ובצדק, ששיעור פטירת התינוקות יורד ותוחלת החיים עולה. אנו שואפים לכך שירבו הילודים, ושהזקנים יאחרו ככל הניתן להגיע לעולם האמת. אך מה על איכות החיים של אלה ושל אלה? אי-אפשר לטפל בבריאות העם כלי התערבות חיובית, מסיבית ומכוונת של החברה.

ובותי, בטבע שולטים חוקי הברייה הטבעית. התערבות התודעה האנושית אינה ממלאה בו תפקיד. אבל בחברה האנושית? הרי כזה מותו האדם מן הבהמה.

הי"ר א' נחמיאס:
הודעה למזכיר הכנסת, בבקשה.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
כרשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 7), התשמ"ז—1987, שהחזירה ועת החוקה, חוק ומשפט לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: הצעת סיעת התחיה להביע אי-אמון לממשלה בנושא: אי-ביצוע קווי היסוד של הממשלה להקמת התנחלויות חדשות. רשות הדיבור לחבר הכנסת יובל נאמן, בבקשה.

יובל נאמן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אף שהתחיה נמצאת כאופוזיציה זה כשנתיים וחצי, עד כה לא שאפנו לפיתוח של ממשלת האחדות הלאומית, עתה, חברי הכנסת, נשתנו פני הדברים. הממשלה הזאת מזיקה ומסוכנת, וכל יום שהיא ממשיכה להתקיים מוסיף על הנזק.

אביא כאן, חברי הכנסת, ארבעה נושאים מדיניים, שבהם ניכר הנזק הזה. ראשית, הליכוד, שהוא לכאורה הצד הלאומי בממשלה, אינו מנסה להקים ולו גם יישוב חדש אחד, דבר שהיה פוגע באמת בסיכויי הוועידה הבין-לאומית, שלכאורה אין הוא רוצה בה. כל הטקסים ששמענו עליהם לאחרונה הם טקסי בלוף, חברי הכנסת, מקימים יישובים שכבר קמו בעבר.

שנה שאין הדבר תקף. כדרך כלל אומרים המנהיגים הערבים את האמת לעמיהם. כעבר חשכנו והשלינו את עצמנו שדבריהם מיועדים לצריכה פנימית. היום, כאן בארץ, נועדו כל הצעדים האלה לצריכה הפנימית, כדי שמאוחר יותר אפשר יהיה לכצע את הפרוגרמה, והליכוד כממשלה משתף פעולה ומקבל את העובדות כפי שהן.

צעד אחר צעד אנו רואים, כיצד מתקן משרד החוץ את הנזק שגרמו ממשלות הליכוד לאש"ף בשנים הקודמות, ואולי גם ממשלות המערך שהיו לפני כן. עליידי הפצת החומר הברור על האמנה הפלשתינית. אסור לחלק עוד את האמנה הפלשתינית, לא מפני שאש"ף חזר בו ממנה — הוא לא חזר בו — אלא אנוחנו לא נספר את זה עוד, לא נספר שיש לו כוונות כאלה.

המהלך הזה נמשך כל הזמן, וככל יום שעובר אנו רואים את המשך הצעדים הללו — צירוף שני הדברים בגישה של מדיניות החוץ: מצד אחד נעשים כל הצעדים הדרושים כדי להכין את הוויתורים הישראליים, ומצד שני יש גם החיפיונות כלפי גורמי השמאל בעולם. זה חל על נושא דרום-אפריקה — כל הדגשים שהועלו תחילה במשרד החוץ — ואיני יודע מה עוד יתפתח כעניין זה, אבל זה חל על שורה של נושאים אחרים. כל הדגשים וההלקאה העצמית הפנימית בישראל, הניסיון לעזור לעולם לתאר אותנו כנזענים, כאשר אצלנו אכן יש כהנא — אבל כאשר מדברים בכרית-המועצות על גזענות בישראל הם מתכוונים למערך, למפלגת העבודה ולחוק השכות. לא מזמן הופיע בכתב עת של הלימודים הפלשתיניים, שיוצא לאור עליידי מי שאינם ידידנו, מאמר מצוי, ברור, בהיר, של פרופסורית יהודייה-אמריקנית הקשורה כאותם חוגים, ובו היא הסכירה שהגזענות בישראל מתבטאת בחוק השכות, שחוק השכות יוצר את האפליה גם בצעדים המעשיים כחיי היום-יום, וגם בצד המוסרי והקרוני של הקיום. ואצלנו קיימת גישה שלפיה מנסים כאמת להראות שיש בקרבנו תופעה של כהנא, הדגשים של ישראל הם בכך שהיא נכונה לויתורים, מוכנה להציע הצעות וכו' — דגשים שיוצרים בפועל ציפיות, ואם לא תיפול הממשלה הזאת מהר, יבואו ויגבו ממנו את השטר הזה.

חברי הכנסת, עוד בתחום הזה — אני עובר לשאלת התדמית. אני זוכר כיצד עמר כאן על הדוכן הזה ראש הממשלה הקודם, וחזר והסביר השכם והערב איך הוא תיקן את תדמיתה של ישראל. התיקון היה לכאורה — —

היו"ר א' נתמייאס:

חבר הכנסת נאמן, האם אתה מסכים שתכר הכנסת רן כהן ישאל אותך שאלה?

יובל נאמן (התחיה):
לא.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בסוף הדברים.

היו"ר א' נתמייאס:

הוא אינו מסכים — אינו מסכים. ביקשתי.

יובל נאמן (התחיה):

כמסגרת תיקון תדמיתה של ישראל, שהוא היה כל כך גאה עליו, היה מדובר בהצגת ישראל כמי שנכונה לעשות לויתורים. מוכנה לשלום. עכשיו מתברר שפרט לכן שהוא זכה בפרס ילחסי ציבור של ה"Carney Foundation" — פרס צודק מבחינת יחסי ציבור — הרי בפועל זה היה מסך עשן, אולם מתחת למסך העשן הזה — יגרמו הצעדים האלה לנוק.

כרוז: הם אינם מוכנים להיות רק קישוט לוועידה, אלא ככוונתם לקבוע גם את תוצאותיה המדיניות.

חברי הכנסת, מה החשש? אילו אפשר היה לסמוך על כך שאכן כך יישארו פני הדברים: אפשר היה להשאיר לשר החוץ ולשני המנכ"לים שלו לקשקש בעניין זה ולהמשיך לטפל בו. מפני שבכל מקרה לא יהיו לו תוצאות. הצרה היא שאין זה בלתי אפשרי, שישכנעו את הסובייטים שבפועל הם יכולים להפיק תועלת זאת, ובלבד שלא יאמרו זאת. תימצא איוונוסחה בלתי ברורה ויטכיוו עליה, ואן, חברי הכנסת, קשה יהיה גם לליכוד, אם באמת אין הוא רוצה כוועידה כזאת, לעמוד בפני תוצאותיה. העניין יוצג כאילו הליכוד, וכל הציבור הלאומי בישראל, הם מכשול לשלום, תהיה נוסחה שבעזרתה תיפול הממשלה וילכו לבחירות כמסווה לכניעה ישראלית.

למעשה, למי דרוש, ולמה דרושה לשר החוץ הוועידה הבין-לאומית? היא דרושה לו כדי להעמיד את הציבור הישראלי בפני עובדה ולומר: חברים בישראל, אומנם גם אני, וכולנו, רצינו לפחות את "תוכנית אלון", אבל הנה, העולם דורש, ולא נמצאת ולו מדינה אחת, בוודאי לא בין חמש חברות מועצת הביטחון, המצדיקה את נוכחותנו ביהודה ובשומרון. לכן, צריך לדבר אל העם בישראל ולומר לו: אין ברירה, ונצטרך לעזוב. למעשה, זו המטרה של הוועידה הבין-לאומית — למכור לציבור הישראלי בצורה משכנעת את העובדה שעליו לסגת.

את זה צריך לנסות להסביר לסובייטים, את זה מנסים שני המנכ"לים להסביר, את זה מנסה שר החוץ להסביר בהנחיות שלו לאותם שגרירים, המוכנים לשתף פעולה עם קו כזה. הם מחפשים איך להסביר לסובייטים, שאם רק יראו פנים יותר מסבירות ולא יחשפו את כוונותיהם בצורה ברורה, יהיה אפשר להעביר את העניין ולבצע אותו.

אנו יודעים על כוונותיהם, מפני שחבר הכנסת אבן, השייך לאותה מפלגה ואין הוא קטלא קניא, ומכהן כיושב-ראש ועדת החוק והביטחון, כתב ב"ניריווק טיימס" בפירוש: צריך לעזור לעם בישראל להשתחרר משטחי יהודה, שומרון ועזה. העם אינו רוצה כזה, אבל צריך לעזור לו להשתחרר. תמצא את הגימיק, וברבים אלה כתב אבן ב"ניריווק טיימס", פרס מממש אותם הלכה למעשה. אם לא ימצא הליכוד את הדרך לרסן מגמה זו עכשיו, הוא יעמוד בפני בעיה זאת ככל חומרתה אחר כך; ומוטב שהוא ימצא את הדרך שעה אחת קודם.

בשטח מדיניות החוץ, אני עובר לטיפול בתדמית של אש"ף. כל יום אנו עדים לכשרון וליוזמה של המנכ"לים, יוסי ביילין ואברהם שטרי; עוד מסמך ועוד מסמך, כבר לא מדברים על יהודה ושומרון, מדברים על הגדה המערבית, וזאת בניגוד למה שקבע בשעתו היועץ המשפטי לממשלה, שבעבר היה כל כך מקובל על מפלגת העבודה והשמאל, ובניגוד להסכמה הקואליציונית, שהיתה כממשלה הזאת, שהמערך מקבל את כל החלטות הממשלות הקודמות. אף-על-פי-כן, עומד משרד החוץ בשלו ויוצר עכשיו את הנורמה החדשה.

אשר לאש"ף — יש איסור על השגרירים להפיץ את החומר המפליל את אש"ף מבחינה בין-לאומית. למעשה, אנו מחקקים ומשפרים את תדמיתו של אש"ף. למי זה דרוש. חברי הכנסת? זה דרוש, כדי לומר לציבור הישראלי, שאש"ף אינו כל כך גרוע ואפשר לנהל איתו משא-ומתן.

יש להבין שאת כל הצעדים האלה ייחסנו כעבר לערבים, ואמרנו שדברי המנהיגים הערבים הם לצריכה פנימית. זה 15

וחברת כ"כ, ישיבה שי"א
— הצעת סיעת התחיה להביע אי-אמון לממשלה —

מקמים יישובים, אין הקמה ולו של יישוב אחד חדש שאפשר לומר עליו: זהו יישוב שקם עכשיו. כעת כהונת הממשלה הזאת קם יישוב אחד.

הקמת יישובים חדשים היחה עשויה להיות דרך טובה למנוע את כל פרשת הוועידה הבין-לאומית, זה היה מפריע למלך חסיין, לרוסים ולאחרים מלהתפתח ולהיכנס לנושא הוועידה הבין-לאומית ולהכתוב את תנאיהם יותר מאשר כל הדיבורים בעניין זה. לא מקמים את היישובים הללו.

ככל זאת, חברי הכנסת, גם לשרי הליכוד יש משרדים, והם יכולים גם כן ליצור עובדות. לא רק שר החוץ יכול "לצפצף" על ראש הממשלה, אפשר "לצפצף" על מלא-מקום ראש הממשלה ואפשר לבצע דברים ולקבוע, מה עוד שהדברים הם במסגרת קווי היסוד של הממשלה, אם כן, איפה הם היישובים הללו?

חברי הכנסת, אני דיברתי רק על הצד המדיני, על הצד ההתיישבותי — כשכפועל, אין המשך ליישוב ארץ-ישראל, התקופה הזאת גורמת לכך שבמשך זמן רב לא קם שום יישוב חדש, ויהיה קשה עוד יותר להתגבר הבעיות, אם מישוה חושש מתהליכים מדיניים ובין-לאומיים, הרי עליו לדעת שהם יהיו קשים עוד יותר כרגע שנוצרה העובדה הזאת של העדר התיישבות. זו אחת העובדות שיצר המערך, ושר החוץ מונה את זה תמיד במסגרת הישגיו — הפסקת ההתיישבות, ואם כזה הוא המצב, והואיל וכלאו הכי מבחינה כלכלית הרושם הוא שאין ככוחה של הממשלה הזאת להמשיך ולתקן את המצב בעתיד, וזה למרות אותה האשמה, למרות אותו סיפור על מאות מיליונים שמוציאים להתיישבות — הסיפור היום הוא כאילו כבר לא הרציאו מאות מיליונים — אבל כפועל המצב הוא כזה שהתוכנית הכלכלית אינה מתמשכת, מוטב, חברי הכנסת, שנלך לקלפי.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת יובל נאמן, האם אני יכול לשאול אותך שאלה?

יובל נאמן (התחיה):
אם היושבי-ראש ירשה.

היו"ר א' נחמיאס:
אני הסכמתי, אבל הוא לא הסכים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא מסכים, הוא מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:
אחרי שהוא מיצה את מסגרת הזמן שלו הוא מסכים, לא במסגרת הזמן שלו. הואל כרוך טובך, חבר הכנסת רן כהן, לשבת במקומך. הוא לא רצה להשיב לך כשהוא נאם, כי הוא ידע שזה יהיה על חשבון זמנו. הוא רצה להשיב לך לא על חשבון זמנו.

תודה לחבר הכנסת יובל נאמן. רשות הדיבור לשר חיים קורפו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת יובל נאמן, אחר כך תבדיר אם אתם עומדים להעלות במכתב של פסח 12 התנחלויות באופן בלתי חוקי. זה המבצע שעומד להתקיים, והשאלה היא האם אתם עומדים לבצע זאת?

אבל נוסף על זה יש שורה של צעדים שאין כל קשר בינם לבין המדיניות הישראלית. למשל, להכניס את הנשיא רייגן "להיריין" בנושא האירני — כאשר קוראים את דוח-טאואר רואים כיצד אין לאמריקנים ברירה והם באים בטענות לנשיא שלהם, ובצדק, כי האחריות שם נופלת על מי שנתן הסכמתו לעניין. אבל אפשר לראות אין אנוח הקדחנו את התכשיל והכנסנו אותו לבעיה — אנוח, דיינו היועצים של שר החוץ היום, ומי שהיה ועדיין מכהן היום בתפקיד של יועץ ראש הממשלה לענייני טרור. מה הקשר בין יועץ לענייני טרור לבין "כישול" כל הפרשיות האלה? הפרשה לעיל היא דוגמה אחת לכך, ויש עוד דוגמאות אחרות לכל הדרכים שבהן טופלו הפרשיות הביטחוניות האחרות, שאיני רוצה להיכנס כאן לפרטיהן.

אם עוסקים בשאלת התדמית שלנו, כמה השתנתה תדמיתנו במשך השנתיים וחצי האחרונות? חברי הכנסת, הייתי אומר שתדמיתנו ב-1984, על אף כל ההתקפות בימי מלחמת לבנון, הייתה תדמית שעוררה הרגשת גאווה אצל יהודים והייתה תדמית של מדינה שהיא איתנה בעמדותיה ועומדת עליהן, של מדינה שנאבטק ולא של מדינה מתחררת מריכות וגם לא של מדינה מתרפסת.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ב-1984?

יובל נאמן (התחיה):
ב-1983 — 1984.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
היינו אז בלבנון.

יובל נאמן (התחיה):

כן, עם כל זה, עם כל זה. שאל את הנערים הצעירים בצה"ל, שהצביעו בעד הליכוד ובעד התחיה — לא לפי מה שאתה אמרת לגביהם. 60% מן ההצבעה בכל הקלפיות של צה"ל בלבנון היו בעד-הליכוד ובעד התחיה.

חברי הכנסת, אני עובר לסעיף ההתיישבות. לגבי סעיף ההתיישבות נקבעו דברים ברורים כקווי היסוד של הממשלה. קווי היסוד קבעו שהממשלה הזאת מקבלת על עצמה את החלטות הממשלה הקודמת ותבצע אותן. בממשלה הקודמת, חברי הכנסת, כוועדת השרים לענייני התיישבות, שהייתי היושבי-ראש כפועל שלה, העברנו החלטות על הקמת 82 יישובים. מתוכם קמו 55 יישובים. גם זה היה חלק מהתדמית של ישראל, המשך של יישוב הארץ על-ידי הקמת 55 יישובים באותן שנתיים. היום, חברי הכנסת, הייתה אמורה הממשלה הזאת להקים את 27 היישובים שעוד נותרו ברשימה, מהם שישה יישובים כשנה הראשונה ואחר כך עוד שישה-שבעה בכל שנה.

חברי הכנסת, מה שקרה הוא, שעד היום קמו שניים-שלושה יישובים מתוך ששת הראשונים. טקסים, חברי הכנסת, מתנהלים על-ידי השרים השונים מדי פעם. היום יש כעיתונים ידיעה על טקס שהתקיים בעצמונה המחודשת, זו אותה עצמונה ששכנה ממערב לימית והיום היא נמצאת בחבל-עזה, קרוב לרפיח. שם התקיים טקס פעם נוספת, זהו הטקס השלישי. היישוב קם לפני שלוש שנים, לפני שלוש שנים וחצי, אחד מאותם 55 יישובים שקמו. נכון הוא שמדי פעם כונני עוד כתיים חדשים ועוברים מבתים הישנים לבתים החדשים, מהשיכון הארעי לשיכון הקבע. זה משמח בהחלט, וטוב שעושים טקסים, אבל זה מסווה את העובדה שבפועל אין

שר התחבורה ח' קורפו:

ממשלת ישראל ועל היקף פיתוחם יוחלט בממשלה; כ. חמישה-שישה יישובים יוקמו תוך שנה. קביעת שמותיהם תיעשה בהסכמה הדדית תוך שבוע מעת הקמת הממשלה; ג. ביצוע ההחלטות של ממשלות קודמות על הקמת יישובים, שטרם הוקמו וששמותיהם יפורטו ברשימה שתצורף תוך שבוע מעת הקמת הממשלה, יהיה בשנים שלאחר מכן במועדים שתקבע ממשלת האחדות הלאומית במליאתה; ד. הקמת יישובים חדשים תהיה טעונה אישור רוב שרי הממשלה."

הממשלה פועלת אומנם על-פי קווי יסוד אלה, ואין שום הקפאה של התיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל. אדרבה, קיומם ופיתוחם של היישובים, שהוקמו על-ידי ממשלות ישראל, נמשכים בהתאם למה שנקבע בקווי היסוד.

במסגרת ההסכם הקואליציוני התחייבה הממשלה להקים ישיבה יישובים מתוך 27 שכבר אושרו להקמה. ששת היישובים הם: קידר — נאות אדומים, מגדלים, שכבר הוקמו; עשהאל ופלס — שני יישובים במסגרת הקיבוץ המאוחד. שלא הוקמו בשל בעיות קרקע. בעלי הקרקע הערבים הגישו ערר. גרעין פלס נמצא בלתי ראוי עדיין לאזור; —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כית"ר מופיעה ברשימה?

שר התחבורה ח' קורפו:
היא תופיע, עוד מעט.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה בתכנון?

שר התחבורה ח' קורפו:

— — אבני-הפז — בתכנון של משרד השיכון;
והדר"בית"ר — כיום גרות במקום 15 משפחות.

מחד ייערך טקס הנחת אבן-הפינה ביישוב, המיועד להיות יישוב עירוני גדול.

לסיכום, מתוך ששת היישובים שעליהם הוסכם הוקמו שניים, ושניים אחרים נמצאים בתכנון ובעבודה.

תחבורה ציבורית — ביישובי יהודה ושומרון מופעלת תחבורה ציבורית על-ידי שני הקואופרטיבים "אגד" ו"דן", באמצעות שלושה סוגי קווי שירות: א. קווים חוצי יהודה ושומרון לאורך ולרוחב — קווים אלה מתחילים במרכזים העירוניים בשטח "הקו הירוק" ומסתיימים במרכזים העירוניים ביהודה ובשומרון, לדוגמה: קו נצרת — עפולה דרך שכם לירושלים, או קו ירושלים — בית-אל, קו בית-אריה — תל-אביב. לכל יישוב יש מינימום שתי נסיעות ביום ועד 10 נסיעות יומיות, הכול בהתאם לאופי הקו; ב. קווים אווריים — קווים המחברים מרכזים עירוניים ביהודה ובשומרון עם ערים קרובות בתוך "הקו הירוק" לאורך הציר. לדוגמה: קו ירושלים — קריית ארבע, המשרת את היישובים אלעזר, גוהר-דינאל, אפרת, גוש-עזיזון, כרמי-צור. מספר הנסיעות הוא מעל 10 ליום, הכול בהתאם לגודל היישוב ולמספר הנוסעים; ג. קווים ייעודיים — קו המחבר כל יישוב לעיר היעד הקרובה. מובטח לכל יישוב, ויהיה זה הקטן ביותר, מינימום של שתי נסיעות יומיות. כסך הכול מופעלות 548 נסיעות ביום בשני הכיוונים, המשרתים 107 יישובים וחמש מועצות אווריות.

תעריפי הנסיעה ליישובים האלה נקבעו מתוך מגמה לקרב אותם ככל האפשר לאוכלוסייה העירונית הגדולה. הקודים שלהם הונמכו, ולמעשה ניתן להם שירות נוח ומזוה.

שר התחבורה ח' קורפו:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא מצאתי בדבריו של חבר הכנסת יובל נאמן קשר לדברי ההסבר שלו להצעת האי-אמון, והם: אי-ביצוע קווי היסוד של הממשלה לגבי סעיף הקמת התחבורות חדשות. שמעתי על הוועידה הבין-לאומית, על שימוש כמזונח הגדה המערבית, שמעתי כל מה שאפשר להאשים בו את הממשלה, ובסוף דבריו הוא הזכיר שבסך הכול, על-פי החלטות הממשלה, אין כל מניעה להקים את כל ההתיישבויות החדשות.

עם כינונה של ממשלת הליכוד הראשונה, בשנת 1977, הוצגו בפניה שתי קונצפציות ליישוב יהודה, שומרון וחבל-עזה: האחת גרסה כי יש להקים מספר מוגבל של יישובים — ישיבה יישובים עירוניים גדולים ביהודה ובשומרון, במגמה לעבותם במחשך על-ידי יישובי לוויין; הגרסה האחרת הייתה — וזו הגרסה שהתקבלה כממשלה — כי יש צורך בפריסה מרביית של יישובים קטנים בכל חלקי יהודה ושומרון, בכלל זה גב ההר, ואומנם, כיום יכולים אנו לציין כסיפוק את עובדת קיומם של 130 יישובים הפזורים ביהודה, בשומרון ובעזה, החל מבקעת-הירדן, עבור דרך גב ההר, דרום הר-הכרמון, צפון-השומרון וכלה ביישובים הסמוכים ל"קו הירוק" לשעבר — בשפלת החוף.

מאז נוספו כ-55,000 תושבים ביהודה ובשומרון, והיום יש, בסך הכול, 60,000 תושבים יהודים ביהודה ובשומרון.

שתי הממשלות דאז פעלו להקמת היישובים ביהודה ובשומרון בשתי מסגרות כמקביל: 1. במסגרת היוזמה הממשלתית, על חשבון תקציב המדינה, ובמסגרת זו הוקמו 127 יישובים; 2. במסגרת היוזמה הפרטית, על חשבון תקציב של יזמים פרטיים ומשפחות שרצו להיטיב את תנאי מגוריהן. במסגרת זו אושרו להקמה על-ידי הממשלה 12 יישובים, אך הוקמו שלושה — שערי-תקווה, רמות-מרדכיין וחשמונאים — חאת בשל בעיות שונות, כגון בעלות על הקרקע, עררים שהגישו תושבי המקום ובג"צים שהוגשו נגד היזמים הפרטיים, וכן בשל בעיות כלכליות, כגון פשיטות רגל שנבעו ממשבר מניית הבנקים והמאינפלציה הדוהרת עד לשנת 1984.

עד להקמת ממשלת הליכוד ב-1977 היו 5,000 תושבים ביהודה ובשומרון; מ-1977 עד 1981 היו 15,400 תושבים; מ-1981 עד 1984 היו במקום למעלה מ-40,000 תושבים; וכמשך השנתיים ומחצה שבהן מכהנת ממשלת האחדות הלאומית נוספו למעלה מ-20,000 תושבים. כיום יש מעל 60,000 תושבים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

בתוכנית ליישוב 100,000 תושבים יהודים ביהודה ובשומרון דובר על יישובם כאזור עד סוף שנת 1987. יש להניח שעד סוף שנה זו יהיו אומנם 70,000 תושבים ביהודה ובשומרון, כלומר 70% מהיעד המקורי. זהו הישג גדול וחסר תקדים בהתחשב במצב הכלכלי הקשה ובקיצוצים בתקציב הפיתוח, שהחלו עוד כשנה האחרונה של שלטון הליכוד, ב-1984. מבחינה מדינית, זהו הישג חסר תקדים שבו קיימת פריסה רחבה של כ-130 יישובים בכל אתר ואתר ביהודה ובשומרון. אלה הישגים שלא חלמנו עליהם.

לשם אילוסטרציה אני רוצה להשוות: כאשר הוחלט להקים את חבל-לכיש, היעד היה שכעבור עשר שנים יתגוררו בו 20,000 נפש. כמועד הזה התגוררו בו 6,000 נפש.

בקווי היסוד של ממשלת האחדות הלאומית נקבע, כסעיף 15: "א. יובטח קיומם ופיתוחם של היישובים שהוקמו על-ידי

חוברת כ"ב, ישיבה ש"א
— הצעת סיעת התחיה להביע אי-אמון לממשלה —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
לא, כי או היתה האופוזיציה עוזרת אותם.

שבח וייס (המערך):

כן, אני שמעתי על האופוזיציה שעזרה את הממשלה. הרעיון שמשמע חברי וירשובסקי, כאילו מסוגלת האופוזיציה לעצור ממשלה, מאוד מרתק. אלה סיפורים ואגדות. בשום קדנציה לא עזרה האופוזיציה את הממשלה, ואופוזיציה בסדר-גדול שלכם גם לא נמצאת בשום פרלמנט בשל שיטת הבחירות. הרי הסיפור הוא אותו סיפור אם יש לממשלה רוב של קול אחד או רוב של 30 קולות, ואל תמצאו הסבר מכני לחשיבותו של רוב. כל רוב הוא רוב.

דוד צוקר (התנועה לכוחות האזרח ולשלום):
חייבים לפסות לעצור את זה כפנים, לשיטתך.

שבח וייס (המערך):
נכון. כמיטב יכולתי.

אני רוצה להזכיר לחברי הבית ולשוחפינו בממשלה, שאין אנו מעלים על דעתנו אפשרות כלשהי של הסדר שלום אם נישאר, בצורה זאת או אחרת, שליטים על אוכלוסייה המונה היום מיליון וחצי אנשים, בעלת פוטנציאל גדול יותר מחר, ועוד יותר גדול מחתרתיים, שאיננה רוצה ולא תרצה בשלטוננו. אני רוצה לומר לזכותם של מי שרוצים להמשיך לשלוט על אוכלוסייה זו, שהם גם הפסיקו להשלות אותה שתקבל מידם תנאים דמוקרטיים.

אנחנו בדעה שכין האלטרנטיבה של לבנון לבין זו של דרום-אפריקה, עריפה האלטרנטיבה של מדינת ישראל באותם תחומים וכאותם שטחים שבהם יהיה מובטח הרוב היהודי. וכדי שזה לא יישמע — — —

מאיר כהנא (תנועת כך):

איזו גזענות זאת? הרי מחמד ותד יושב כאן. איזו גזענות זאת?

שבח וייס (המערך):

כמקרה אמור המשפט הבא שלי להתייחס לעניין, ולא כשל קריאת הביניים. אני הייתי באמצע המשפט, וכדי שלא נישמע גזעניים, אנחנו סבורים שרק בדרך כזאת אפשר לקיים חברה הומניטרית ובלתי-גזענית.

מאיר כהנא (תנועת כך):
יהודית. אמרת יהודית.

שבח וייס (המערך):

אני רוצה לומר לשוחפינו בממשלה, שגם בעתיד נעשה כל מאמץ שלא לאפשר כל סטייה מן ההסכם, ובעניין זה נעשה בפנים כל מאמץ אפשרי כדי שלא למלא אחרי ההסכם. זה ריכוז פוליטי. כן.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

שבח וייס (המערך):

אני מודע לחומרת המשפט שאמרתי.

שר התחבורה ח' קורסו:

שבח וייס (המערך):

כשם שייצגת כאן את הממשלה המשותפת, אני רוצה להציג הפעם את עמדתנו כפי שהיא. הרדעתי מראש, שלמות

מערכת הכבישים — בשנת 1977 יתחזק מערכת הכבישים נחשלת ביותר. כמשך השנים נעשו פעולות רבות, עליידי כל הגורמים, לשיפור ולתחזוקה של מערכת הכבישים. נסללו כבישים, נגון כביש חוצה-שומרון וכביש-אלון, הורחבו ושופרו כבישים קיימים, הוסדרו שטחים בעייתיים והושקעו משאבים בהחזקתם — תמרור ושילוט של המערכות הקיימות. כאשר הדגש מושם בצירים חוצים לאורך ולרוחב.

לכל היישובים ביהודה ובשומרון יש מערכת תקשורת. לכל יישוב יש טלפונים, וביישובים רבים יש טלפונים בהרכה מאוד בתים פרטיים. באריאל ובמעלה-אדומים הוקמו שתי מרכזות גדולות. כל היישובים מחוברים לרשת החשמל הארצית.

באריאל הוקם אזור תעשייה מפותח לתעשייה עתירת-ידע, המכונה "עמק היליקון", ומצוי האלקטרוניים המתוחכמים מיועדים ליצוא. במעלה-אדומים הוקם אזור תעשייה מפותח וגדול.

בכל היישובים קיימת מערכת חינוך מפותחת, ובקדומים אף הוקמה שלוחה של אוניברסיטת בר-אילן.

בתחום התעשייה — מפעלים תעשייתיים רבים הופנו ומופנים ליישובים ביהודה ובשומרון. ודאי שאפשר היה לעשות יותר ויש לעשות יותר, אבל במגבלות התקציביות הקיימות, שראשיתן אינה רק בממשלת האחרת הלאומית, ואותותיהן ניכרו כבר בממשלות הקודמות, נדמה לי שהמעש הוא רב וההישגים גדולים.

אני מציע לנסות להסיר את הצעת האי-אמון. שהועלתה על-ידי סיעת התחיה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון, ועדת הכנסת קבעה מסגרת של הרענות סיעות כשיעור של חמש דקות לכל סיעה, בשל עומס העבודה המוטל עלינו היום.

רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אחרי שמעתי את תשובתו של שר התחבורה, אני צריך לומר, שאלמלא חובתי האלמנטרית לחמון בממשלה כחבר קואליציה, הרי שמכחינת השקפתי והשקפת רוב מפלגתי, לא כולה, היה עלי להביע אי-אמון לממשלה מן הצד שלה. היתה לי הרגשה, שאנחנו יושבים פה בכנס פנימי של התחיה, או בכנס פנימי של תנועת החרות, שבהם מושמעת טענה על מעשים בלתי-מספיקים וקצב בלתי-מספיק של יישוב הגדה המערבית, וכתשובה לה עולה מישוה ואומר: אתם טועים, עשינו גם עשינו, ובזמן ממשלת האחרות הלאומית עשינו אף יותר מאשר קודם לכן.

על-כן, אביע כאן את עמדת מפלגתי בנושא זה, ואנחנו נצביע אמון בממשלה, משום שלבטח אין אנו רואים במדיניות ובאידיאולוגיה של התחיה אלטרנטיבה, ומובן שעדיין יש גם לנו אחריות לממשלה הזאת.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
יש לכם גם אחריות לכל מיני דברים.

שבח וייס (המערך):

נכון. אני מקווה שנעשה את זה. אני מתאר לעצמי, שזו הורכבה הממשלה מקואליציה של תנועת החרות והתחיה, היה הקצב מהיר יותר מזה שתיאר כאן שר התחבורה.

שאינם רוצים בשלטוננו. צריכים לעשות את זה. צריך, כדאש ובראשונה, להכיר בזכותה של האוכלוסייה הזאת להגדרה עצמית ולעצמאות מדינית. רק זה יקצץ את התיאבון של המתנחלים החוקיים והבלתי חוקיים למיניהם, המתחסדים והצבועים, הנוהגים במעשים גזעניים כמעשה יום יום.

חבר הכנסת יובל נאמן, מציע הצעת האי-אמון, לא מצא לנכון, למשל, לגנות את העובדה שאתמול סירבו בעלי חנות יהודים למכור דלק לערבים בקריית-ארבע. זאת גולת הכותרת של ההתיישבות היהודית. הם מכתיבים את הטון במעשים גזעניים ולא כריבורים גזעניים של מסורס כלשהו, היושב אתנו בכנסת. לא רק הם, הם מובילים בתחום הזה — יש להם כבר משטרה פרטית, סוירת ביטחון פרטית, הם הולכים ופורעים בערבים והרדיו מודיע: "הם חזרו בשלום לבתיהם". איפה שמעתם דבר כזה? ואז כאים ואומרים: זה לא חוקי, זה לא לגלי.

עדיין לא שמענו את היועץ המשפטי מזהיר, למשל, את אנשי "גוש אמונים" שהמעשה שהם עומדים לעשות הוא עבירה על החוק וכי הם יינשנו על כך — כפי שהוא עשה במקרים אחרים של עבירה על החוק. יהיה זה של איפה ואיפה מתחיל בממשלת ישראל על שני חלקיה.

על-מנת לשים קץ לכך על הממשלה, על החלק השפוי בה, להביא להכרעה את נושא הוועידה הבין-לאומית במקום לגמגם, להביא להכרעה את נושא ההכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתיני, ולהביא להכרעה את שאלת הפתרון המדיני והנסוגה מהשטחים הכבושים. זוהי הדרך הנכונה לפתרון הבעיה.

העדר הכרעות כאלה ישרת, לצערנו, את מגמתו של יובל נאמן, שאינו יכול להיות כן, לצערי, אפילו עם עצמו, ולהודיע שביסוד התפיסה של המתנחלים האלה עומדת התפיסה הגזענית, שיש להוקיעה על-ידי כל הציבור במדינת ישראל.

הי"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר ולדמן.

אליעזר ולדמן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מצטער לומר ששר התחבורה — ולצערנו הוא איננו כאן — שהשיב על הצעת האי-אמון של חבר הכנסת יובל נאמן, התחמק מהנושא המרכזי של הצעת האי-אמון, והוא: העשייה-ההתיישבותית ביהודה, בשומרון ובעזה על-ידי ממשלת האחדות הלאומית, שהליכוד שותף לה, שותף להסכם הקואליציוני שדיבר על הקמת 27 יישובים בקדנציה של הממשלה הזאת — שישה יישובים בשנה הראשונה וכן הלאה בשנים הבאות. שר התחבורה דיבר אומנם על העשייה של ממשלות הליכוד, של שתי הממשלות שקדמו לממשלת האחדות הלאומית. יש באמת לברך על מה שנעשה, על הקמתה של למעלה מ-100 יישובים ביהודה, בשומרון ובעזה במשך שנות שלטון הליכוד. אומנם גם על התיישבות זו צריך היה להיאבק עם אותן ממשלות הליכוד, עד שאפשר היה לבצע. ברוך השם, בסופו של דבר באו שרים לידי הכרה שיש להיענות לרוח הציונית החלוצית של חלקי העם ולהמשיך את האווירה החלוצית של התיישבות, אותה אווירה כריאה, ציונית.

אי-אפשר לכוא היום — למרות העובדה המבורכת, שאין בה די, שיש למעלה מ-60,000 יהודים ביהודה, בשומרון ובעזה, כן ירבו, ולמעלה מ-100 יישובים — אי-אפשר להסתפק בכך ולאפשר לאותה אווירה, לאותה רוח, לדעוך,

הנאום שלך נתמוך היום בממשלה, ותאמין לי שבעקבות ההודעה שלך, קשה לילעשות זאת, ואיני ממפרקי הממשלות.

אבל אנחנו גם מביאים בחשבון, שלקראת הכנסת הבאה של תנועת החרות יצטרך כל אחד משני חרות להציג חזות סבירה, ואנחנו בתוך ביתנו אנחנו יושבים, ואני יודע שתשובת השר משקפת במידה רבה מאוד מצב שהוא אולי רצוי אבל לא מצוי. במציאות המצב פחות חמור, אבל לגבי דידי גם זה יותר מדי.

לסיים, לא נוכל לשמור על הסטטוס-קוו לנצח נצחים. היחסים האלה של טוס ורוכבו לא יוכלו להימשך. על כן, כל יישוב נוסף — — —

יובל נאמן (התחיה):
אפשר להגיד משהו?

הי"ר א' שוסטק:
אני לא מרשה.

שבת וייס (המערך):

כל היישובים שתנסו להקים באופן בלתי-חוקי בחגיגות פסח ובאקסטזה של פסח — אתם יודעים ודאי שזאת מדינת חוק והם לא יוכלו להישאר שם. סיפורי קדום לא יחזרו על עצמם.

בחבירות הבאות נחזור לכך, שהעם ייתן לנו ולשותפיו הפוטנציאליים תמיכה כדי שנוכל לקדם את תהליך השלום. הכרוך — לא יעזור דבר — בפשרה טריטוריאלית, תודה רבה.

הי"ר א' שוסטק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מחמד ותד.

מחמד ותד (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אכן הממשלה הזאת ראויה לאי-אמון בשל תשובת השר ובשל הסבריו מאירי העיניים של הנציג-השותף הבכיר בקואליציה, חבר הכנסת שבת וייס, אשר משוּסֶמֶה מוצא לנכון להתווכח לעתים קרובות דווקא עם האופוזיציה, שלכאורה הוא קרוב מאוד לדעותיה ולעמדותיה.

שבת וייס (המערך):

לא בנושא זה אני מתווכח.

מחמד ותד (מפ"ם):

שני הדברים גם יחד מצביעים על הבלבול הקיים כממשלה הזאת, לא על כך שיש לה רק שני ראשים אלא על כך שבזמן האחרון צומח לה ראש שלישי שמקבל עצמאות משלו ולגיטימציה משלו על-ידי שני הצדדים. אני מתכוון ל"גוש אמונים" שחנכו או מתכנן, לפי דיעות שהתפרסמו היום, להעלות 12 יישובים — חבר הכנסת שבת וייס קורא להם לא חוקיים — בפסח הקרוב.

אני רוצה להזכיר לידידי חבר הכנסת שבת וייס, שהחטא של אלון-מורה התחיל מהתיישבות לא-חוקית בסכסטיה.

שבת וייס (המערך):

הזכרתי את זה בסוף דברי.

מחמד ותד (מפ"ם):

יפה מאוד, ואני מרגיש את זה. מפלגת העבודה לא תוכל לרוחץ בניקיון כפיים כאשר ההתיישבות והעיכו הוחלים, כפי שהסביר השר בדברי תשובתו, הולכים ומתעצמים. האחריות חיפול על הממשלה, על שני מרכיביה, ולא די לעמוד כאן ולהצהיר שאנחנו לא רוצים לשלוט במיליון וחצי ערבים

חוכרת כ"ב, ישיבה שי"א
— הצעת סיעת התחיה להכיע אי-אמון לממשלה —

אבנר חי שאקי (הסיעה הרחבת-לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, זכותם של יהודים להתנחל בכל חלקי ארץ-ישראל היא זכות דתית, מוסרית ומשפטית, והיא מבוססת מבחינה היסטורית ומדינית כאחת. היא מעוגנת במשפט הבין-לאומי הפומבי, מפני שהימצאותה של ישראל ביהודה, בשומרון, בעזה ובגולן היא פרי מצב צבאי ומדיני מסוים, שגם המשפט הבין-לאומי הפומבי מכיר בו. אבל לא זה הבסיס לנוכחותנו שם. נוכחותנו בכל חלק מחלקי ארץ-ישראל שואבת את כוחה מכל מערכות הנורמות שאנו חיים עליהן: דתית, בהיותה ארץ האבות, הארץ המובטחת; מוסרית, כי זו הארץ היחידה בעולם שניתנה ליהודים כדי לקיים בה את מדינתם, והפעם בעזרת השם לנצח נצחים. זהו בית שיעמור לערי ער, בעזרת השם; משפטית, מאחר שנוכחותנו מעוגנת במשפט הבין-לאומי הפומבי, ומדינית, מפני שלא ישראל גרמה למה שקרה במלחמת ששת-הימים. צריך לדעת, שהיה זה המלך חוסיין שהתגרה בנו. בדיעבד, הוא נתן לנו אפשרות לממש זכות היסטורית, שכל העולם הגאוגרפי הכיר בה משכבר הימים. זה כסך הכול חלק של ארץ-ישראל השלמה, שכללה בעבר גם את ירדן. לכן, ההתנגדות לנוכחותנו ביהודה ובשומרון מחוסרת כל בסיס, לא מוסרי, לא מדיני, לא היסטורי ולא משפטי.

אני שותף לדאגה של מי שסוברים, כי קצב העיבוי וקצב הקמת יישובים ביהודה ובשומרון אינם משביעים רצון, ושמתחי שגם שר התחכורה שותף לדעה זו. אני מודה בקיומם של אילוצים תקציביים, אבל אני חש, ויותר מזה אני חושש, כי האילוצים המדיניים והרצון לשאת חן בעיני ארצות-הברית, מצרים וירדן הם המכריעים בעיקרו של דבר. השאיפה לקיים את הוועידה הבין-לאומית, וכל הסימנים מורים שהיא יכולה רק לגמד ולצמצם ולהחליש את מעמדנו ואת תביעותינו, היא הגורמת להקפאת העיבוי ולהקפאת ההקמה של יישובים שהובטחו.

התפלאתי מאוד לשמוע על חבר הכנסת שבת וייס, ואני מצטער שהוא לא כאן, שהוא תמך באי-קיום ההסכם הקואליציוני בסוגיה זו. אני מצפה שבאותו בית שבו מנופפים יום יום, ובצדק, בחשיבות שלטון החוק ובחשיבות כיבוד הסכמים, שקדושת הסכמים תהיה ערך מוסרי לא פחות מערך משפטי. יותר מזה, הערך המשפטי שקיום הסכם נובע מן המוסריות שבעיקרון האומר: פקטה סונט סרבנדה, כלומר, הסכמים נולדו כדי לקיימם.

כשחתמה ממשלת ישראל, ממשלת האחדות הלאומית — והמפד"ל היתה שותפה לניסוח המסמך הזה — על התחייבות להקים שישה יישובים מדי שנה, היא חתמה על התחייבות שהיא צריכה לעשות את מיטב המאמצים כדי לעמוד בה. האילוצים התקציביים הם אילוצים, אבל כשביקרתי לאחרונה בשילה, באורנית וביישובים אחרים ביהודה ובשומרון שמעתי על הקפאה בבניית בת-יספר, כתייכנסת ויחידות דיור ולמדתי לדעת שיש לא רק אי-הקמה אלא גם הקפאת הקיים. הקפאה פירושה קיפאון, וקיפאון פירושו נסיגה. יש לעשות מאמץ שממשלת האחדות הלאומית תעמוד בדיבורה ובהבטחתיה אלה.

שמעתי כאן, שמי שמאמין בשלמות הארץ וזכה לכמה כתרים: מתחשב, צבוע, גזען ובלתי שפוי. אני חושב שכדאי למי שמכנים את עצמם שפויים שלא לחלק ציונים של פסיכיאטריה ושל בריאות הנפש ליריביהם הפוליטיים. ההיסטוריה חוכית, כפי שהוכיחה בעבר, מי צדק ומי לא צדק.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
ומי צדק?

כאשר מדברים רק על עיבוי יישובים קיימים. אי-אפשר גם לנפנף, למשל, בטקס שיחיקים מחר — ואנחנו שמחים על כך שניגשים להוציא אל הפועל הקמה של עיר, בית-ה — אי-אפשר לנפנף בכך, משום שההחלטה על כך נתקבלה ב-1982. אין זה יישוב-שממשלת האחדות הלאומית מקימה.

ביהודה ובשומרון היום המצב נורא, ודווקא חתת ממשלה ואת, כאשר מדברים על המצב הכלכלי הקשה שצריך להתחשב בו. אבל אין מאפשרים יזומה פרטית בהקמת יישובים. המצב הוא מדהים — אין אפשרות ליהודי, וליהודי בלבד, לקנות קרקעות ביהודה ובשומרון, וממילא זה אינו מאפשר יזומה פרטית של הקמת יישובים.

חבר הכנסת וחד ציין, שיש אלפי ערבים שאינם מוכנים לקבל עליהם שלטון יהודי ביהודה, בשומרון ובעזה. צריך גם להזכיר, שיש אולי אלפי ערבים בצד המערבי של "הקו הירוק" שאינם מכריזים על כך שהם אינם רוצים בשלטון היהודי. האם זה מה שיקבע למדינת ישראל את התייחסותה למולדתה. לארץ-ישראל? ללב מולדתה בארץ-ישראל — ליהודה ולשומרון? האם זה מה שיקבע את המשך התהליך הציוני?

אני רוצה להודיע כאן מהבמה המוכרת הזאת, שהתהליך הציוני יימשך, בעזרת השם, ביהודה, בשומרון ובעזה, כמו בכל מקום אחר בארץ-ישראל, גם עליידי פיתוח ההתיישבות. צריך גם לקבוע מחדש אותם ערכים, אותן תפיסות יסוד שמהוות שורש כל חיינו כאן בארץ-ישראל. אין יישובים בלתי חוקיים בארץ-ישראל, ככולה. אין דבר חוקי יותר מאשר התיישבות יהודים בכל חלקי ארץ-ישראל.

יש יישובים יהודיים בלתי חוקיים, אלה היישובים היהודיים בניו-יורק, בשיקגו ובלונדון, ולעזרי, הכול התהפך בממשלת האחדות הלאומית וזאת. היישובים של היהודים בלונדון, בניו-יורק ובשיקגו הם חוקיים. חברינו-עמיתינו מהשמאל אינם באים וצועקים חמס על המצב הבלתי חוקי של יישובים יהודיים בלונדון ובניו-יורק. על כך אין הם צועקים. הם צועקים רק על הבלתי חוקיות של יישובים יהודיים בארץ-ישראל. וזהו הציונות! זהו עיוות של הציונות.

מחמד חדר (מפ"ם):

רק חוכר, שאתה קורא מעל במה זו להפך את החוק.

אליעזר ולדמן (התחיה):

לא היתה ממשלה בישראל ולא היה חוק במדינת ישראל, שקבעו שאין זה חוקי להתיישב ביהודה ובשומרון. אין חוק כזה. לא היתה ממשלה שהחליטה שאין זה חוקי שיהודים יתיישבו ביהודה, בשומרון, בעזה ובכל מקום אחר בארץ-ישראל. לכן, זהו החוק של הציונות. ולא יעזור למי שירצו לערער את החוק. זה מבחון וגם לאלה שירצו לעשות זאת מבפנים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

זהו מדינת חוק, כך היא צריכה להיות.

אליעזר ולדמן (התחיה):

אני מסיים ואומר, שהלוואי שממשלת אחדות לאומית זו, שראש הממשלה שלה הוא מתנועת הליכוד, תתחיל עכשיו להוציא אל הפועל את המדיניות הזו, המעוגנת בהסכם הקואליציוני, כדי לקבוע עובדות בממשלה, בעם ישראל ובארץ-ישראל. אם תעשה כך — תבורך. כל עוד היא ממשיכה בדרך שבה היא הולכת עכשיו, אין לנו אמון בה.

היור"א שוסטק:

חודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנר חי שאקי.

התנחלויות לבין אלה שהם בעד הקמת מעט התנחלויות. אבל שום התנחלות אינה חוקית. גם ההתנחלויות שאושרו על-ידי הממשלה אינן חוקיות. אין שום זכות לקולוניזציה של השטח המיועד להקמת המדינה הפלשתינית העצמאית.

היום הכריז השר דוד לוי כבומבסטיות על הקמת עיר נוספת בשטח הכבוש — בית-ר. העיר מיועדת, הוא אומר, ל-8,000 משפחות. מה אומר נציג המערך, מר זוילי? — לא ל-8,000 משפחות, רק ל-800 או ל-80. זה מזכיר לי את הדיבה על היחסים בין ברנרד שאו לבין השחקנית הפרינציפ הוא אותו פרינציפ. רק המחיר בעד הזנות הפוליטית הזאת הוא שונה.

הן עתק מוקדש להתנחלויות, על חשבון מה? על חשבון החולים בבתי-החולים, על חשבון האחיות והרופאים, על חשבון החינוך, על חשבון שכר הלימוד באוניברסיטאות, על חשבון השכונות והעוני, ועכשיו על חשבון הגמלאים בשירות הציבורי — שאין רוצים לתת להם את התוספת שעליה הוחלט, של 26%. בגלל שחיקת הגמלאות שלהם.

נוסף על הצד החברתי והכלכלי יש פה חבלה בשלום. כל התנחלות היא הכרזת מלחמה, כל התנחלות מקרבת מלחמה נוספת. המשאבים המוקדשים להתנחלויות מונחים על קרן הצבי, כי בבוא היום, כאשר יהיה שלום וכולנו נקרוד ברחובות, כפי שרקדנו ב-48, בבוא היום הזה יפורקו ההתנחלויות. יש לפרק את ההתנחלויות מרצון, כביטוי לרצון בשלום.

סיעת התחיה היא אויב השלום, ולכן היא חסידה של ההתנחלויות. שלום והתנחלויות אינם הולכים ביחד. צריך לחשוב על הקורבנות של המלחמה הבאה, שמדברים עליה כל כך הרבה ומכינים אותה.

ככל העולם משווים אותו לדרום-אפריקה. מביטים עליו כעל זוג של טמאים.

ויש אספקט נוסף להתנחלויות: נוסף על הריכוז הצבאי הרשמי בגדה המערבית, ברצועת-עזה, ברמת-הגולן, יש קבוצות טרור של מתנחלים שאינם פוסקים להתעלל בחושבים. הגענו לרצח האשה ברמת-הגולן, לגירוש אשה חולת לב עם תינוק מעזה וניתוקה ממשפחתה ומבעלה. הלוואי זהו שיא האכזריות של קולוניאליזם גזעני. ומה על האשה שהפילה בבית-הסוהר כתוצאה מעינויים? זוהי הפוליטיקה הקשורה בהתנחלויות, במגמות ובמטרות של סיפוח.

יש פתרון אחד: הכרה הדדית של שני העמים — עם ישראל בעם הפלשתיני והעם הפלשתיני במדינת ישראל. יש לסגת מכל השטחים שנכבשו מאז 1967. הצעת השלום הזאת שמציעים לנו אש"ף והמדינות הערביות השכנות היא הצעה מכובדת מאוד, שוחרת שלום. זוהי הצעה שלום על בסיס הקווים של 1967. עלינו לקבל אותה בשתי ידיים כל זמן שמציעים לנו אותה.

בני שליטא (הליכוד):

הווי אומר, אתה מוכן להסתפק גם פחות מזה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לבסוף אני רוצה להגיד: כפי שבדרום-אפריקה לא ישלוח לנצח המיעוט המדכא והגזעני, כך לא ישלוח לנצח המתנחל והכובש בגדה, ברצועה וברמת-הגולן.

היו"ר א' שוסטק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אין לי זמן להשיב לך. קראתי בזעזוע שהקונסול החדש שלנו באטלנטה הודיע לעיתונאים, כי הוא מאמין שבעניין עתיד ירושלים טרם נאמרה המלה האחרונה. ואני שואל את הקונסול ואת ידידי שר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה: האומנם היה חוק ירושלים כלא היה? כאשר מכריז קונסול ישראל באטלנטה את מה שהכריז לפני ימים מעטים, כי אש"ף הוא הגוף המתון היום במזרח התיכון; כי ירושלים עדיין נתונה למיקוח ולא נאמרו בה הדברים האחרונים או הסופיים, אני שואל: בבית זה, שמדברים בו כה חכופות על שלטון החוק, חוק ירושלים איננו חוק? חוק ירושלים הוא חוק טוב ב, סוג ג'? חוק ירושלים, שהכריז כי ירושלים היא בירת ישראל הנצחית, אינו מחייב את קונסולי ישראל בעולם? כשיבוא הקונסול לאטלנטה ולניו-יורק להצעות, להפוע בטלוויזיה, ויאמר להם דברים אלה, הם יחשבו שזו דעתה של הכנסת בישראל ושל ממשלת ישראל.

זה קורה מפני שיש מי שכבר רואה, למרבה הצער, את יהודה ושומרון כאילו הוחזרו. לדידו אלה הם שטחים כבושים. הם אינם יהודה ושומרון, הם אינם חלקי מולדת. לכן נמחקה המלה "ערבים" מהצמד ערכים-פלשתינים בהוראת מנכ"ל משרד החוץ, ד"ר בילין. לכן אין מפיצים עוד את אמנת אש"ף. לכל ידע העולם איזה ארגון מרצחים אכזרי הוא אש"ף זה.

אני גם מלא ביקורת על הקצב של העיבוי המועט שול הקמת יישובים חדשים ביהודה ובשומרון, אבל אני מחזק את ידי אלה בממשלה העושים ורוצים לעשות להגברת הקצב. אני קורא לך, אדוני שר התחבורה, להיות בין הגורמים בממשלה, שהמדיניות הזו הבאה לידי ביטוי בהסכם הקואליציוני ובקווי היסוד אכן תמומש, ולא יהיה רק עיבוי אלא חתממש הקמת היישובים, כי כך אנו מבטיחים את זכותנו.

יש הסכמי קמפ-דייוויד. יש הסכמים, שבהם נאמר בדיוק מהו הגבול ועד כמה היתה ישראל מוכנה לוותר. אין שם זכר לריבונות של עם פלשתיני ולכינון אפשרי של מדינה פלשתינית. גולדה מאיר המנוחה ידעה שאין מקום למדינה נוספת בינינו לבין ירדן, ואילו במפלגתה היום — כך שמענו מחברי כנסת — הרוב אינו רוצה בשלטון על מיליון וחצי ערבים. אני מסכים בהחלט שגם בתוככי הארץ, בגבולות הקו הירוק, יש ערבים שאינם אוהבים ואינם רוצים בשלטון היהודי, אבל לא אהבתם ולא איבתם יכריעו. זכותנו הדתית, המסורתית, המשפטית, המדינית, הלאומית היא שהכריעה, היא המכריעה והיא תכריע את זכותנו לדרווח עולם, ועל כן חידוש הקמת היישובים ביהודה ובשומרון הוא צו השעה.

היו"ר א' שוסטק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר.

קריאה:

מי אחריו?

היו"ר א' שוסטק:

נציג הסיעה שצריכה לדבר אחריו. במקרה יש כאן מישהו מהסיעה שלא דיברה עד עכשיו.

שבח וייס (המערך):

אם זה ש"ס, זה סייעתא דשמאי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כשאני שומע את הנאומים, הם מזכירים לי את הנאומים בפרטוריה של בוטה. לפעמים הוויכוח הוא בין אלה שהם בעד הקמת הרכה

חוברת כ"כ. ישיבה שי"א

— הצעת סיעת התחיה להכניע אי-אמון לממשלה —

הישראלי ברמת-הגולן, ואני מאמין, שבצקבות שינויים במתכונת הכלכלית ובמציאות החיים ביהודה ובשומרון, גם שם ייקבעו במשך הזמן עובדות שהיה לטובתנו.

אני יכול להבין את סיעת התחיה, אני יכול להבין את כל אלה שרוצים ביישוב יהודה ושומרון, כל מה שעושים וכל מה שיעשו אינו מספיק להם, גם לי אין זה מספיק. גם אני חושב שצריך לעשות יותר, קל מאוד לשבת באופוזיציה ולזעוק, אדרבה, ייתן העם יותר כוח לסיעות שרוצות בהתנחלויות, ואז יהיה אולי שינוי כלשהו.

אני רוצה לסיים ולדבר כמעט וברוגז על הניסיון הנואל, ההולך ונמשך, של העמדת ערי פיתוח כנגד התנחלויות. מתרחשת בארץ הסתה רכתי בנושא זה. כל הזמן מעמידים את ערי הפיתוח כנגזלות על-ידי ההתנחלויות. אדרבה, דעו את העובדות, ראו כמה מעט משקיעים בהתנחלויות. אילולא היו התנחלויות, הייתם כבר ממציאים הסתה של ערי פיתוח זו כנגד זו — הצפון נגד הדרום והדרום נגד הצפון; יש להם ההתנחלויות, זה הדרגם, זה חמור מאוד. זאת הסתה שאינה במקומה, הסתה חסרת פשר, שגם איננה נכונה, אין לה שום הצדקה במציאות, לא הכלכלית, לא הכספית ולא התקציבית.

אפשר בקלות לקחת עיר פיתוח, למחוק אותה מעל פני המפה ולהציע את התקציב שלה, של העיר המחוקה הזאת, לשתי ערים סמוכות, גם יהיה להן יותר כסף, האם זאת השיטה? האם בדרך כזאת נלך?

אני מקווה שגם ממשלה זאת, שהיא ממשלת אילון של אחדות לאומית, תעשה מעשה, כוויאי מה שכתוב בקווי היסוד — ואני מקווה שאף מעבר לכך — בנושא ההתנחלויות.

היו"ר א' שופטק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד צוקר, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הויכוח שהתנהל פה בתחילת הישיבה בין מציעי הצעת האי-אמון לבין שר התחבורה לא היה כל כך ברור. לא מצאתי כל כך עימות, והיה נדמה לי שאני רואה פה בעצם הברלי גישות. אני רואה פה בעצם את דמותו של ד"ר ג'קיל ומיסטר הייד, מין יצור שמחליף פנים, טוען טענות שונות כשנזכר לו ובלבד שישגי את המטרה; מין כפילות שמוכרת לנו רק מן הסיפורים.

ד"ר ג'קיל היה בעצם משיב התשובה, האדם המיושב, בעל התפיסה הקונבנציונלית, זה שלא עבר המרה למיסטר הייד. הוא הצביע על עובדות נכונות כולן — על המעש, על ההישגים, על הפיתוח, על הטלפונים ועל האוניברסיטה. מה לא נמנה פה? ובאמת, נדמה לי שלא היו שנים טובות יותר להתיישבות היהודית בנגדה המערבית מן השנתיים של ממשלת האחדות הלאומית. אפשר לבדוק מספרים ונתונים, היתה עלייה של 40% במספר המתיישבים. היה פיתוח מבחינת מספר היישובים, למפעל ההתיישבות הזה לא היו שנים טובות מאלה השנתיים, של ממשלת האחדות הלאומית, וכל הטענות של מיסטר הייד פשוט לא יעזרו לו. כל הקינות של יובל נאמן, מיסטר הייד, לא יעזרו לו ולא יועילו לו. עם המספרים קשה לו להתווכח.

העלייה של 40% במספר המתיישבים גם אינה כוללת את הבקעה — אין פה איש מן המערך שישמע את זה. נדמה לי שהאזור היחיד שבו מספר המתיישבים ירד בשנתיים האחרונות הוא הבקעה. בעצם, נדמה לי שאין במדינת ישראל, בעשר

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לבי מלא על גדוהיו נוכח הפיחות שחל במתכונת המוסרית של הצעות האי-אמון לממשלה. נדמה לי שהסיעות הקטנות כורתות במרידיהן את הענף שעליו הן יושבות.

כבר מתחיל לחץ ציבורי, והלחץ הזה ילך ויגבר, כדי לשנות את שיטת הבחירות, לשנות דברים, וצריך לעשות זאת, כדי שאנחנו לא נבזבז את זמנה של הכנסת על הצעות ורעיונות שלבד מהיותן הצהרות דקלרטיביות אין בהן ולא כלום. חבל מאוד שזוהי אכן הגישה.

אני רוצה לשאול, האם ירדה סיעת התחיה אתמול מהירח? היא אינה מכירה את האילוצים שבהם נתונה מדינת ישראל? היא אינה יודעת שאנחנו חיים במסגרת ממשלת אחדות לאומית? מה היא מציעה למעשה? היא מציעה אי-אמון כדי שגלך מחוץ לבחירות חדשות, וכי מה יביאו הבחירות החדשות? אולי שינויים כאלה וכאלה, שינויים קלים במבנה הגושים. אבל שוב נלך אולי לממשלת אחדות לאומית.

מאיר כהנא (תנועת כך):

זה לא נכון.

בני שליטא (הליכוד):

אני מקווה שלא, אבל זאת אפשרות, זו אפשרות פתוחה, האם כדאי כיוון וקצף?

לגבי הצורך בהתנחלויות יש לי אותן דעות בדיוק כפי שיש לרפול, לגאולה כהן, לגרשון שפט ולאחרים. אלא מה? יש כי קצת יותר אחריות, אחריות קואליציונית.

אני מבין שיש אילוצים, אני משוכנע ומקווה, ויותר ממקווה, שעד סוף הקדנציה של ממשלה זו אכן יוקמו ההתנחלויות המצוינות בקווי היסוד של הממשלה. הן יוקמו והן במקומן.

כדאי שנראה גם את המעשים הגדולים והיפים שנעשו. עצם העובדה של קיומן של התנחלויות כפתה את ידיה של כל ממשלה ישראלית בעתיד. שום ממשלה ישראלית, גם שמאלית — ואני מקווה שלא תהיה כזאת — לא תוכל להתעלם מן המעשה הציוני הגדול שאירע ביהודה ושומרון. זה פרי המעשים, בעיקר של ממשלת הליכוד, כשתי הקדנציות הקודמות. אלה עובדות חיים, אי-אפשר להתעלם מהן, ההתנחלויות קיימות על המפה.

אמשי היינו — ועדת-המשנה של ועדת החוץ והביטחון, בראשותו של חבר הכנסת אמנון לין — כשכסם, שוחחנו עם אחד הערבים המוכיחים בשטחים, שיש לו גם מה לומר. אמרתי לו: אני, כאיש הגליל, חי בשלום ובכבוד עם הערבים שסביבנו.

מאיר כהנא (תנועת כך):

באמת?

בני שליטא (הליכוד):

מדוע כל כך קשה לכם לעכל את ההתנחלויות? האם אסור ליהודים להתגורר בשטחים? שאלה זו לא היתה נוחה לו כל כך, והוא ניסה למצוא לה פתרון בכיוונים אחרים. אבל זאת עובדה, אדוני חבר הכנסת דדי צוקר, שאצל ידידיך, או מי שאחיה רוצה שיהיו פרטנרים שלך למשא-ומתן, יש מושגים של "יודנריין", אחם, למעשה, משחקים שחמט עם עצמכם.

צריך לראות גם את המעשים שנעשו, חוק ירושלים הוזכר כאן, היה סיפוח של רמת-הגולן, היתה החלה של החוק

ודוד לוי גם מעז. אני שומע, להזמין את כל עובדי משרדו. וכאן, אדוני השר, אני רוצה לומר משהו, מעבר לפולמוס המדיני שבינינו, לגבי המחלוקת על עתיד השטחים — יש פה מין מעשה שהוא באמת לא מקובל; אולי הוא מקובל, אבל לא נורמטיבי. שולחים הזמנות לכל עובדי משרד השיכון, מעמידים, כמוכן, אוטובוסים לרשותם. אני לא מכין מה זה. האם זוהי בחינת נאמנות של עובדי מדינה, מי יגיע לחנוכת העיד מחר ומי לא יגיע? האם זהו מעשה שהולם שירות ציבורי? מחלקים הזמנות לכולם, ודעו מי היה ומי לא היה. ומי שלא היה הוא כן דוגל בהתיישבות, האם יצטרך להביא פתק מהרופא שהוא לא יכול היה לבוא, אבל למרות זאת הוא תומך במפעל ההתיישבות? זהו מעשה שהייתי מבקש ממך, אדוני השר, להתייחס אליו מבחינת אמות-מידה של שירות ציבורי.

אני מציע לכל החברים, אם הם מבקשים באמת להצביע בעד ברית הבנויות באורח נורמלי, שלא להצביע אמון בממשלה של ד"ר גיקיל ומיסטר הייד; בממשלה שיש בה רק שתי ידיים ימניות.

שר התחבורה ח' קורפו:

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זאת דיאגנוזה רפואית, ואדוני הוא שר התחבורה.

היו"ר א' שוסטק:
רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני הישרבי-ראש, כנסת נכבדה, קשה לי באמת לזכור תקדים מרחק כל כך כמו זה שיש לנו היום, שבו אחד מנציגי האופוזיציה בא ודורש את קיום ההסכם הקואליציוני; והואיל וההסכם הקואליציוני אינו מתקיים, הוא מבצע אי-אמון בממשלה. ואז אנחנו שומעים את שר התחבורה — ואני הייתי מוסיף וקורא לו גם שר התשתית, כי כומן האחרון הוא מגן על תשתית הממשלה יותר מכל שר אחר — אומר לנו: מה אתם רוצים? מקיימים, ועוד איך מקיימים. יש התנחלות ויש התיישבות, והכול בסדר, פחות או יותר. הוא היה רוצה כמה שיותר, אבל בסך הכול המצב הוא לא נורא כל כך.

כבר השתמשו כאן בדימוי של תיאטרון האבסורד, אבל אני חושב שאנחנו מגיעים למצב מוזר מאוד וקיצוני שלא היה כדוגמתו בפרלמנטרים העבריים, ואני מרשה לעצמי לומר שלא היה דוגמתו בפרלמנטרים ככלל. אפשר אולי לצחוק לגבי הסיטואציה הרגעית, אבל אני חושב שצריך לבכות או לפחות להיאנח ולדאוג מאוד לגבי העתיד שלנו. הבה נראה מה קורה. מצד אחד, חלק גדול מן הממשלה הוא בעד התנחלויות. בזמן שהייתה הממשלה בראשותו של המערך —

שר התחבורה ח' קורפו:
כל הממשלה בעד התנחלויות, בהיקף של שישה יישובים לשנה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אתה יודע מה? אני חושש שהמצב גרוע הרבה יותר. מבחינתך אתה, הוא טוב יותר.

שר התחבורה ח' קורפו:
גם סיעתך, תחתיה על ההסכם הקואליציוני.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני יכול רק להצטער על כך. אם חרשה לי לעשות את החשבון לעצמי, הרי אני חושב שצד אחד של מחנה הממשלה,

השנים האחרונות, פרויקט כזבוני — ולא מבחינה כספית — יותר מאשר המפעל בבקעת הירדן. ההתיישבות היהודית בגדה המערבית היתה פחות כזבנית מהכזבו של מדינת ישראל בבקעה.

ובאמת, לא היו שנים טובות מאלה. והנה עולה חבר הכנסת נאמן, והוא בקינה — בכלל נדמה לי שהקינה והיבכה במפלגה ההיא היא מין תכונה, כמעט מולדת, כמעט גנטית — הצביע על החסר, על האין, ותבע מימוש ההסכם הקואליציוני. זו בכלל נראית לי מין מעשייה מזוהה, שסיעה אופוזיציונית תובעת מימוש ההסכם הקואליציוני.

הוא הצביע על השומרון הריק, על האורות שאינם דולקים בלילה. אנכ, זאת עוד תכונה האופיינית למחנה פוליטי זה. הוא רואה רק אורות יהודיים, יש כאן מין ליקוי מאורות כזה שמאפשר לו לראות רק אורות מסוג אחד. כך השומרון והיהודה עדיין ריקים וחשוכים, ומעט אורות דולקים בהם, כי האורות של הערבים כנראה אינם אורות.

ואכן, גם הוא צודק. גם מיסטר הייד צודק. שהרי יש הרבה יישובים, אבל 80% מהם אינם מגיעים אפילו למסה הקריטית של 60 משפחות ביישוב. 80% מן היישובים לא מגיעים לכמות הקריטית של 60 משפחות ביישוב. כ-60% מן היישובים אין אפילו 30 משפחות. אם כך, גם הוא צודק. ומיסטר גיקיל גם בכלל מכין לנו לפסח, אם הממשלה חלילה לא תיעתר לו, גם מבצע לא-חוקי.

ובעצם, שניהם מרתיים אותה מטרה. הניואנסים דקים, לא ברורים, אולי גם לא נחוצים. שניהם עושים אותו דבר, גם ד"ר גיקיל וגם מיסטר הייד, כי שניהם אותה דמות ממש, אותה דמות עצמה.

אבל מוזר לראות את הוויכוח שהיה כאן. נדמה לי שבעניין ההתנחלויות נדל כאן מין יצור מוזר — אלה שבאופוזיציה ואלה שבקואליציה החמוכים בהן — גדל מין יצור שיש לו שתי ידיים ימניות. זה דבר מוזר מאוד. איך יכול להיות יצור, ברייה, שיש לה שתי ידיים ימניות, אחת ימנית ושנייה ימנית עוד יותר? כיצור כזה אני באמת מציע לא לחמוק. צריך להצביע אי-אמון כברייה שיש לה שתי ידיים ימניות, ששתי הידיים נמצאות בעד ימין שלה. זו אינה ברייה לגמרי מקובלת, נורמלית, קונבנציונלית.

ומי שעוד מזכיר לי את כל הלשון, את הדמות הכפולה, הרי הוא דוד לוי. דוד לוי מסוגל, באמת, בלי שום בושה, בלי שום בושה שבעולם, לבוא יום אחד ולהילחם את מלחמתם של העשוקים, של עניי עירו ושל עניי עירי ושל עניי כל הערים של כולנו, והוא עושה את זה באמת בצורה יוצאת מן הכלל, וכיום למחרת אותה ברייה עצמה, אותה דמות, אותו לוחם לבכות העוני והמצוקה, יכול לבוא ולהקים בהינף יד, ככה, עוד יישוב, יישוב שתוכנן להיות יישוב קהילתי שמוגבל במספר המשפחות שבו. הוא מקים עוד יישוב שבו יגורו 8,000 משפחות. פתאום יש משאבים כשביל זה. האם זה כתוב בהסכם הקואליציוני, שהיו 8,000 משפחות ביישוב? משאבים כבר יש לו? מקורות כבר יש לו?

כל מחנה בליכוד עוד יתחיל להקים לי עיר. הווי אומר, תהיה מחלוקת בין המחנות, ואז כל מחנה, כדי להוכיח שהוא קתולי יותר מהאפיפיור, עוד יקים לי עיר. פשוט לא יהיה מקום בארץ, מרוכ מחלוקות במפלגה הזאת. יש כל כך הרבה מחלוקות — צריך כל כך הרבה ערים. זה יהיה באמת מסוכך.

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת שלום):

כבוד הושרביארא, כנסת נכבדה, אני רוצה לפתוח בהערה קצרה על התלונה שהשמיע חבר הכנסת ויכל גאמן בדבר הפסקת ההפצה ההמונית בישראל של האמנה הפלשתינית עליידי משדד החוץ. אני חושב שיש פה איזה קריוו מעניין מי התחיל במסע הזה של הפצה המונית של המסמך הפלשתיני היה פרופסור יהושפט הרכבי, והוא חשב שהוא עושה כזה שירות גדול למאבק של ישראל באש"ף. במשך השנים הוא נוכח לדעת שזו ברכה לבטלה, איש לא שם לב למסמך הזה, ובארץ מחייבים רבבות לרשם לשון בבתי-הספר את המסמך שכמו ענין המסמכים מהמין הזה לא לו כל ערך מעשי ואין בו אפילו ערך תיאורטי. לכן הוא שינה את טעמו, לא רק בעניין זה, גם בעניינים אחרים. הוא פרסם ספר שלם שבו הוא מציג את תפיסתו החדשה. די טבעי בעיני שמשדד החוץ הפסיק לעסוק במלאכה המיותרת הזאת. התפלאתי לשמוע שעל כך אפשר להגיש תלונה מעל הדוכן.

אשר לנושא הצעת האי-אמון, אני רוצה רק לומר, שההתנחלות בשטחים הכבושים היא הרפתקה לאומית שעולה ביוקר, ותוצאותיה מי ישרון. אבל דבר אחד ברור, והוא המכשול מספר אחד לשלום.

בהקשר זה, אולי זה גם רלבנטי, אני רוצה להעיר כמה הערות על-אודות המהומה שמקים ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ סביב חידוש תהליך השלום. על מה שהוא עושה בעניין זה אפשר לומר: רוב מהומה על לא מאומה. מה הוא מציע? הוא מציע שישראל תמשיך בכיבוש, תמשיך בהתנחלויות, תמשיך להתנכל לזכויות העם הפלשתיני, תמשיך להחזיק ברמת-הגולן, והוא מבטיח לנו, שכן תסכים ירדן להיכנס למשאומתן עם ישראל, כתנאי שהדרכ ייעשה בחסותה של ועידה בינלאומית — ועידה שאינה בעצם ועידה אלא מין כסות, מין העמדת פנים של ועידה.

והנה, מתברר, שלא דוברים ולא יער. לפני יומיים התקיימה פגישה בין המלך חוסיין לנשיא מובארק במצרים, ועל מה הם הסכימו? הם הסכימו שלועידה בינלאומית צריך ללכת רק בהשתתפות אש"ף ובהשתתפות חמש המעצמות, החברות בקבוצת כמותצת הביטחון, וחו צריכה להיות ועידה של ממש. במסגרת ועידה זו אפשר יהיה לנהל משאומתן בילטרלי.

אותו דבר שמענו גם מברית-המועצות רק לפני ימים אחדים. אנחנו שומעים את הדברים האלה באופן הכי מפורש ממדינות השוק האירופי, והיום התבשרנו שגם המדינות הסקנדינביות עומדות להוציא בעניין זה גילוי דעת, בדיוק כרוח זאת, וכולם רוכעים את הפסקת ההתנחלויות, כפי שתבע בשעתו הנשיא קרטז בקמפ-דייוויד. אני מבין שהוא חוזר על תביעה זו עכשיו, כאשר הוא מסייר באזורנו.

ברית-המועצות גם דוחה את התנאים המוקדמים שמציג מר פורס: הכרה בישראל והתרת יציאתם של יהודים מברית-המועצות כתנאי להתכנסות הוועידה הבינלאומית.

ובכן, ברור שמר פורס מפריח כועות סכון באוויר ומשתעשע. אולי הוא אינו משתעשע. אם כן, זה מדאיג. יכול מאוד להיות שהוא נכנס באמת למצב די נואש לנוכח התמוטטות כל בניין הקלפים שהוא מנסה לבנות ומבקש לפתע מפלט בחידוש רעיון תעלת הימים, לא תעלת הימים שנחסם עליה הגולל כשהוא היה ראש ממשלה. התעלה שנועדה לחבר את הים התיכון עם ים-המלח, אלא תעלה אחרת, זו שצריכה לחבר את ים-סוף לים-המלח. כמה עולה זו על זו, אינני יודע. אבל נדמה לי שהסך הכול הוא, שאנחנו עומדים בפני תופעה מאוד לא רצונית.

באופן גיטימי ומוצהר וחד-משמעי, רוצה כמה שיותר התנחלות; והוא מצהיר על כך. לצערי הרב, מפלגת העבודה שהיא, כביכול, בעד ריתורים, בעד פשרה טריטוריאלית, בעד הסכמי שלום ובעד קיום ועידה בינלאומית, במשך השנתיים שהיא תפסה בהנהגה השלטון, כאשר ראש הממשלה היה מטעם המערך, דווקא בימיה הוקמו כל אותן התנחלויות או נעשה עיבוי להתנחלויות שחבר הכנסת דוד צוקר דיבר עליהן. הווי אומר, היתה התנחלות מסיבית, לא ספרו יישובים. אבל אם נספור את הראשים ואת הכישישים ואת סכומי הכסף, כי אז אנו צריכים להגיד שאכן היתה התנחלות של ממש, ומספר היישובים שהוקמו אינו משנה עובדה זו.

ברור הוא, שאם אנחנו לוקחים את השותפים האחרים בקואליציה, את המפלגות הדתיות מחד גיסא, ואת האופוזיציה, בצורת סיעת התחיה, שמחכה ונושפת כעורף מאידך גיסא, אנחנו מגיעים למסקנה שההתנחלויות הן מצרך השיטה יישובים, עשרה יישובים, עשרים יישובים — כמה שיותר. ומוזה אני חרד. כאן אין שאלה של אמון או של אי-אמון בממשלה ברגע זה, אם אפשר בכלל לתת כה אמון בגלל דברים אחרים שאינם שייכים לדיון של היום. דבר אחד ברור: הכמיהה הזאת להקמת התנחלויות, הכמיהה הזאת להתאבדות פוליטית, החתייה הזאת למלחמה הבאה והחתייה לשבת על חרבנו, אני לא יודע לכמה שנים, ולהמשך מאזן הימים בעיני לבין שכנינו — זה מה שמטריד וזה מה שמפחיד.

אני לא שומע די קולות מצד הממשלה, מצד אותם חלקים בקואליציה שהם קרובים לי, הצועקים: הרפו מן הדבר הזה. כן, מתנגדים ל"תרגילים" של דוד לוי בעניין בית"ר. בעיני, יש לדבר הזה ורשה של איזו הפגנה, של משחק לקראת הוועידה, והשאלה כן בית"ר או לא בית"ר אינה רצינית. הוא רוצה את בית"ר, לכן הוא יוצא עכשיו בדיוורים ומכריז הכרזות, מה שמסתתר מאחורי הדברים האלה הוא, שהכמיהה להתנחלות, הכמיהה ליצירת ההרגשה שהתנחלות, בין שזו התנחלות אמיתית ובין שזו התנחלות מדומה, היא הדבר החשוב והדבר הפופולרי בשביל המחנה שלו, ולכן את זה צריך לעשות, ולעזאזל עתידה של מדינת ישראל והסיכוי לשלום והסיכוי לחיים נורמליים והסיכוי להסדר חקין עם שכנינו.

זאת היא הבעיה שצריכה להטריד אותנו. הבעיה המכרעת אינה של אמון או אי-אמון בממשלה הזאת, אלא היא איזו מדיניות תוקט החברה בישראל. ואני שואל את עצמי האם, סוף סוף, כשנלך לבחירות הבאות, בכל זמן שנלך, בין שזה יהיה בעתיד הקרוב ובין שזה יהיה בשעה הנורמלית והרגילה של הבחירות, האם אז יתקיים כחברה הישראלית הוויכוח סביב השאלה אם להמשיך וללכת בדרך של התנחלות וסכנה לעתידנו כמדינה עצמאית ודמוקרטית, או שאנחנו באמת נגיד שלמען החיים הנורמליים והנוכחים של מדינת ישראל כחברה משפית, לא פנטית, כמדינה דמוקרטית ופתוחה החיה בשלום עם שכניה, אנחנו מוכנים לוותר? זאת השאלה האמיתית, ואותה נצטרך להביא להכרעה. זאת הבעיה שמטרידה אותנו. ה"תרגיל" הזה של בית"ר, צריך להוריד אותו מסדר-היום, צריך לגחך לעומתו ולדאוג שהוא לא יתקיים. הבעיה היסודית היא, האם נמשיך במידוך ההתאבדות בגלל ההתנחלויות, או שמא נבין סוף-סוף שעלינו להתפכח, כדי שנבנה את עתידנו בצורה איתנה. זאת השאלה המרכזית.

היידר א' שוסטק:

חודה, רשות הדיבור לחבר הכנסת מתחיהו פלד.

שגורו על החינוך העצמאי ותיגרם סגירת 27 בתי-ספר בחינוך העצמאי, נראה בכך דבר חמור עד מאוד. החינוך העצמאי הוא כבת עינינו, החינוך העצמאי הוא הצלת ילדי ישראל, החינוך העצמאי הוא תקוות קיומנו בארץ-ישראל, והקיצוץ הזה הוא לדידנו פגיעה קשה מאוד. איך אנו יכולים לתת אמון בממשלה, כאשר היא מרשה לעצמה לפגוע בציפור נפשנו, בבכת עינינו, בחינוכנו?

כבר לפני שבוע הצבעתי על המספרים המשוערים. תארו לעצמכם: מקצצים רק 3% בחינוך הממלכתי, 7% בחינוך הממלכתי-דתי, ואילו בחינוך העצמאי מקצצים יותר מ-20%. בזמן שמוסיפים תקציבים, מצד ימין ומצד שמאל ומכל הצדדים, אנחנו לא קיימים, ואילו במגפת הקיצוצים עלינו לסבול את האחוז הגדול ביותר.

אני רוצה להפנות את תשומת הלב לכך, שהגידול הטבעי של החינוך העצמאי הוא באחוז הגבוה ביותר. זו כבר השנה השלישית שהחינוך העצמאי לא מקבל בעד הגידול הטבעי, ועכשיו באים ומקצצים את הקיצוץ הזה, שפוגע ביסוד קיומו של החינוך העצמאי.

בהכירנו ובהעריכנו את שר החינוך, מר יצחק נבון, אנו מקווים שברגע האחרון הוא יתקן ולא יקפח ולא יגרם לסגירת 27 בתי-הספר של החינוך העצמאי.

אני שואל וזוהר ושואל, איך אנו יכולים להצביע אמון בממשלה, המסתבכת סיבון אחר סיבון עקב חוסר עמדה ברורה בנושאים של אישור לא-יהודים כיהודים? ואני רוצה שהדברים ייאמרו ויהא זה ברור, מכיון שאני רואה שעד כה הם לא נקלטו: ידעו כי גיור שלא כהלכה אינו גיור, ורישום שלא נעשה לפי ההלכה משמעותו רישום גוי ניהודי. יהא ברור מהו גיור רפורמי, גיור של רפורמים אלה, שהכריזו כי לדידם לא רק זה שנוולד לאם יהודייה הוא יהודי, אלא גם זה שנוולד לאב יהודי ולאם שאינה יהודייה הוא יהודי. גם הכנסת קבעה בחתימתה, במלוא הבהירות, כי רק זה שנוולד לאם יהודייה הוא יהודי, אם כן, נכיר בניור רפורמי, כאשר הרפורמים מתנכרים לאבני היסוד, שהן בשבילנו קודש מקדושת חוקי התורה, והם מקובלים בחוקת הכנסת? אומנם אין זה משנה ליהודי שומר תורה אם אומנם תואמת נמדת הכנסת את התורה, אבל לכס, חברי הכנסת החילוניים, המכבדים לכאורה את חוקי הכנסת, איך אתם מסכימים להתעלמות הכנסת מחוק משמעותי זה?

לא נצביע אמון בממשלה, אשר עומדת מן הצד כאשר תובעים לדין דיין — מעשה שלא נעשה בהיסטוריה היהודית כאן בארץ-ישראל וגם לא בחפוצות הגולה — משום שהתירע על שהרשות החילונית מתערבת, שלא בצדק, כרשות ההלכתית, וכעצם גם לפי חוקי הכנסת נחשב הגיור לנושא הלכתי.

לא אהיה שלם עם עצמי אם לא אצביע נגד הממשלה, כי הקואליציה נותנת יד להפרת הסכם שחתמנו, שלא להביא לכנסת חוק לשינויים בשיטת הבחירות.

ייתכן מאוד כי במצב הנוכחי, כתנאים הנוכחיים, כשהקואליציה היא כה רחבה, לא שמים לב אם נצביע בעד או נגד אמון בממשלה, אבל החיים הפוליטיים משתנים לפעמים בין לילה אחד, ואני רוצה שהדברים ישימו: אנחנו לא נשכח את ההתנכרות להסכם כתוב וחתום בינינו לבין הליכוד. לכך לא נצביע אמון בממשלה, מניסיוני המעט או הרב בחיים הפוליטיים יכול אני לקבוע, כי דרך זו של התעלמות מהסכם כתוב וחתום לא משתלמת.

אני מוכרת לומר, שכשהיה מר שמיר שר חוץ וממלא מקום ראש הממשלה, הוא ידע שאין לו כל שדה פעולה, ולכן הוא ישב בשקט והמתין שנתיים לרוטציה. מר פרס, כנראה, איננו מסוגל לכך, לכן הוא מפריח בוועות סבון ומציג לפנינו מחזה פחטי, ממש פחטי. מוטב היה לו הקדיש את מאמציו להפסקת שיגעון ההתנחלויות. בכך היה אולי תורם דבר מה ממשי לסיכויי השלום, ודרך אגב — גם מסייע להבראת המשק, אבל לכך הוא, כנראה, אינו מסוגל. ולכן תקופת כהונתו כשר חוץ היא אולי העקרה שבפרקי חייו.

אני הייתי מצביע אי אמון בממשלה כואת, כי היא ראויה לאי-אמון. אבל לא אוכל להצביע אי אמון על יסוד ההצעה של סיעת התחיה, ולכן אנחנו נימנע מהצבעה. תודה.

היו"ר א' שושטק:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

ברשות הישיב-ראש, ברשות השר המייצג את הממשלה והנואמים שינאמו אחרי — זולתם אין אף אחד — מאז כינונה של הכנסת לא ניצלו בשום קבוצה את האמצעי של הצעת אי-אמון כפי שהוא מנוצל בקבוצה זו. בעבר, כאשר סיעה הגישה הצעת אי-אמון, זה היה מאורע, זה היה ועודו, זה גרם לדאגה. היום אמצעי זה נשחק לגמרי. כמעט שלא שמים לב לזה. רק השר שהוטל עליו לענות רואה את עצמו "מסכן", מתויב לשבת ולהקשיב לדין, ואני מעריך מאוד את כוח ההקשבה שלך. נושא זה אינו מעניין איש, ואינו זוכה לשום הד.

נכון, כאשר קיימת קואליציה כה רחבה, אין הצעת אי-אמון מדיאגה, מפחידה, ואין היא מעוררת התעניינות. אף לא תשומת לב. נשאלת אם כן השאלה, ואני מכוון שאלה זו לאלה שהציעו את הצעת האי-אמון, גם אם אין הם באולם המליאה, האם אין לתת את הדעת, כחברי כנסת — כל אחד מעוניין לכבד את הכנסת ואת מעמדה, למען לא יזלזלו חברי הכנסת בעצמם באמצעי אשר ניתן להם?

סיעת אגודת ישראל לא תצטרף לאי-אמון בגלל בעיית ההתנחלויות. אני חושב שגם הליכוד וגם המערך, כרגע שהקימו ממשלת אחדות לאומית, ידעו שלא ניתן לשנות הרבה, ואף לא מעט, כמה שהסכימו סיעות אלה בעת הקמת הממשלה. מתחת לסף ההכרה ידעו שהנושא הזה של התנחלויות, במידה מסוימת, הוא מוקפא.

ברגעים הספורים שיש לי ברצוני לנצל את הזדמנות הזאת כדי לגולל מה שמעיק על לבי, בלבב שולחי, ואולי אלה אשר אליהם הדברים מכוונים יקראו אותם כפרוטוקול. מכיוון שהקואליציה כה גדולה ולעומת זה צורכי יהדות התורה הם כה מקופחים, אני לא אצביע אמון. אין לי אמון בממשלה. מה שעשיתי כבר כמה פעמים בעבר, נעשה גם הפעם. אולי הפעם או אי פעם יתעוררו הקובעים בשלטון והסיעה שחתמה עמו על ההסכם ויבינו כי יש לשנות את היחס ליהדות התורה, אגודת ישראל.

היחס של הליכוד אל נושא הדת, אל יהדות התורה ואל אגודת ישראל מאז קום ממשלת האחדות הלאומית הוא מערר ומאכזב עד מאוד, ואני באופן אישי מאוכזב, כי לא אחת היתה לי יד כשליוב אגודת ישראל בהסכמים עם הליכוד. דברים רבים מעיקים על לבבנו, מפני שלא מקיימים את אשר חתמו עליו. ולא רק זאת, אלא עוד מרדיכים לפגוע בציפור נפשנו. אני מתכוון לגיור הצפוי לקיומו של החינוך העצמאי, אם אומנם ניאלץ — ואני אומר, חלילה וחלילה — לקצץ את השעות

חוברת כ"ב, ישיבה ש"א
— הצעת סיעת התחיה להביע אי-אמון לממשלה —

צ'ר לנו לקבוע, שכל ההבטחות והסיכומים לא קימו, אם כי אין לזלזל במה שהושג, ואני מברך על כך. אומנם מה שהושג הושג לאחר שנתיים, לאחר לחצים קשים של מתנחלים וראשי מפלגות, אשר נושא ארץ-ישראל חשוב להם, אבל כרוך השם היישובים הדרבי"ר ואבני-חפץ בהקמה, קדר ומגדלים הוקמו, פלס נהפך להיאחזות נח"ל, ועשהאל מתעכב משום-מה, אולי בשל בעיות קרקע. ואולם, אנחנו עדיין רחוקים, אדוני שר התחבורה, מקיום ההבטחה על הקמת היישובים אשר דובר עליהם, ולהזכירם היתה גם רשימה. אני לא אומר שהמערך הסכים עליה, אבל קיימת רשימה של 27 יישובים.

לפיכך, נראה שעקב התנגדותו של המערך מתעלמת הממשלה מקיום ההחלטה, ואני אומר זאת משום שאני משוכנע שהליכוד היה בוודאי רוצה לקיים אותה. אנחנו מודעים לבעיה הזאת של התנגדות המערך, אבל משום מה, אדוני שר התחבורה, איני רואה בקרב אנשי הליכוד את ההתלהבות ואת עוז הרוח ואת המלחמות למען קיום ההבטחה הזאת.

התירון שקיים הסכם, או סעיף בהסכם בין הליכוד לבין המערך, ולפיו כל דבר בנושא זה שמיועד לביצוע יש להביא לקבינט — ושם, אנחנו יודעים שאין הכרעות כי הכול מאורגן פיפטי-פיפטי — לפי דעתי, אינו תופס ואינו רלבנטי. בהסכם כתוב כי בנושא הקמת 21 היישובים באזורים המשוחזרים, בעניין מועד הקמת יתרת היישובים — ואני יודע שהשר שחל, כמנסח מעולה, היה בין המנסחים, יחד עם השר נסים — יוחלט במליאת הממשלה. הווי אומר, נושא זה יוצא, כביכול, מכלל הצורך בדיונו ובהסכמתו של הקבינט.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
סליחה, חבר הכנסת ורדיגר, יש בהסכם גם סעיפים אחרים, ובהם נאמר שאם ראש הממשלה או ממלא-מקומו רוצים, הם יכולים להעביר גם את הנושא הזה לקבינט.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
ייתכן, אני מקבל את זה, אני לא ראיתי את כל ההסכמים.

שר התחבורה ח' קורפור:
האם שבת שהשך שחל, שהוא מנסח טוב כל כך, ייכשל בדבר כזה?

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
אני יודע שעם השר שחל קשה מאוד להתווכח בענייני ניסוח.

ובכן, אם זוהי המדיניות הרשמית של ממשלת האחדות הלאומית, חבל שנבראה ממשלה זו. עם כל הכבוד להישגים הקיימים, אם היא נזהגת כממשלת הקפאת היישובים וההתנחלויות — לא לממשלה כזו התפללנו.

חברי הכנסת; עם כניסתו לראשות הממשלה לפני כמה חודשים, בשנת 1986, אמר מר שמיר למשלחת מתנחלים שהתקבלה אצלו לשיחה, כי הוא מבטיח לקיים את הסעיף בהסכם הקואליציוני העוסק בהקמת התנחלויות חדשות באזורים המשוחזרים, לעבות את ההתנחלויות הקיימות ולפתוח בתגופה רבתי של רכישת קרקעות כשטחים, ובינתיים לעשות לעיבוי היישובים הקיימים. איפה אנחנו עומדים בעניין זה?

חברי הכנסת, נדמה לי שמתר עומר שר הבינוי והשיכון וסגן ראש הממשלה דוד לוי להניח אבן פינה לעיר החדשה

אולי לא היה עלי להעלות מעל כמת הכנסת נושא כה כאוב ומביש התלוי ועומד בינינו לבין הליכוד, אבל משום שלצערו הגדול אין בזמן האחרון אחזקת שכתב לכל הנושאים האלה ניצלת את ההדומנות הבלתי נוחה הזאת, כדי להגיד דברים בלתי נוחים. אולי אתה, שר התחבורה מר קורפור, תחבר כאן את הקרעים.

הו"ר א' שוסטק:
רשות הליכוד לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מחפלא מאוד על תגובתו של ידידי חבר הכנסת הרב פרוש על השיטפונות של הצעות האי-אמון המוגשות כנסת הזאת. אני מאמין, חבר הכנסת, הרב פרוש, שלא התכוונת להצעות האי-אמון, אשר הוגשו עקב הכרסום בסטטוס-קוו בנושאים החיים —

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
האם תעלה בדעתך שאני — — —

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
זהו, לכן אני רוצה להדגיש את זה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
— — — זה מאבני היסוד.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
נכון.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
כשהבאת בזמנך את הצעת האי-אמון, תמכנו בה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
נכון, כאמת אגיד זאת.

— — — ופגיעה קשה בנושאים, אשר נשמת העם תלויה בהם. והא ראייה, ברוב הנושאים, וכמעט ככל הנושאים, למרות היותו חבר בקואליציה, הצטרף חבר הכנסת הרב פרוש להצעות האי-אמון אשר הגשתי כמה פעמים, וגם זה צעד יוצא דופן, שלא היה ידוע ומוכר בעבר.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בימים אלה התפרסם, שמשרד החוץ הכין, או הפיץ חוברת הסברה על יהודה, שומרון ואזור עזה, ולהפתעת כולנו מכנה המסביר את האזורים המשוחזרים "אזורים מוחזקים". אם כן, זהו שינוי מהותי כיחס למה שהיה קיים בעבר, כי משרד החוץ, כשהיה כידיו של מר שמיר, שהוא עכשיו ראש הממשלה, כינה את האזורים האלה: יהודה, שומרון ואזור עזה. השינוי הזה הוא גם משמעותי וגם רציני, ואיני חושב שהוא נעשה בחמימות; הגשתי על כך שאלתא לשר החוץ וקני עדיין לחשובה.

אני אומר זאת, כי אני רואה כרסום ושינוי בעמדת ממשלת האחדות הלאומית בכל מה שנוגע לאזורים המשוחזרים וליישובם.

על-פי ההסכמים, רבותי חברי הכנסת — ואני מדבר על ההסכמים הקואליציוניים — ולאור השיחות והסיכומים שנהלו על-ידי ראשי הליכוד עם המפלגות הקרובות לנושא הלאומי וליישוב כל חלקי ארץ-ישראל עוד לפני שהוחלט על הקמת ממשלת אחדות לאומית, היו צריכים לקום כארבע שנות הכנסת הזאת 27 יישובים או התנחלויות באזורי יהודה, שומרון ועזה; מחוץ זה — שישה יישובים בשנה הראשונה של קיום ממשלת האחדות הלאומית, וזה בהסכמה בין הליכוד לבין המערך.

חטאן ופשען הלא-יכופר של ממשלות ישראל מאז הנס האלוקי הגדול של מלחמת ששת-הימים הוא, שהן סירבו בתוקף לקדש את שם שמים ולהחיל את ריבונותו של אלוקי ישראל ושל עמו, עם ישראל, על השטחים הקדושים, המשותפים. לא שישא יישובים ולא 60 יישובים הם הבעיה. האסון הוא המדינית האווילית של המערך ושל מנחם בגין. ששניהם סירבו לקום ולהכריז: יהודה ושומרון ועזה הם חלקים קדושים של ארץ-ישראל, הם גם חלק בלתי נפרד של מדינת ישראל.

ממשלות ישראל הפכו את השטחים המשותפים ל"שטחים מוחזקים", וכסופו של דבר ל"שטחים כבושים". הם נתנו לערבים ביהודה, בשומרון ובעזה ולערבים כאן, בבית הזה, כגון חבר הכנסת ותד שהופיע פה עכשיו, את ההעזה לשלול את זכותו הבלעדית של עם ישראל על הארץ הזאת ולדבר על מושגים מזויפים, כגון פלשתינים ועם פלשתיני.

אנחנו לא רק יוצרים "גולם ערבי" השואף ליום של "איטבח-אל-יהוד", אנחנו גם הורסים את הנוער היהודי, הדרור הצעיר שאינו מבין מה קורה ביהודה ובשומרון. אם השטחים הם אומנם שלנו — למה לא לספח אותם? אם הערבים מתקוממים ורוגמים חיילים ויהודים אזרחים על-ידי זריקת אבנים — למה לא לזרוק אותם מהארץ? אם השטחים אינם שייכים לנו — מה אנחנו עושים שם? האם אנחנו באמת גזלנים, כובשים ופאשיסטים?

לכן, ודאי שאני אתמוך בהצעת סיעת החזיה להביע אי-אמון לממשלה. אולם, עלי להעיר שללאומנים של החזיה יש בעיה גדולה. בעייתם היא שהם אינם מברכים את ברכת המזון. תשאלו: מה שייכת ברכת המזון לארץ-ישראל השלמה? היא שייכת, ועוד איך, אמרו חז"ל: כל שאינו אומר ברכת ותורה וברכת הארץ של ברכת המזון, לא יצא די תורתו, ומחזירים אותו. הבנתם, חברי הכנסת? יהודי המזכיר את ברכת הארץ ואינו מקשרה לתורה, אין ברכתו ברכה.

ובכן, יומדים יהודים לאומנים וצועקים: ארץ-ישראל השלמה, רבותי, אין היגיון בדבריהם של אנשי החזיה. אם יבוא מהר חוסיין ריצע שלום, חוזה, קשרים, יחסים דיפלומטיים, הכול תמורת ג'סטו קטנה וסמלית: יהיה — האם תסכים לכך סיעת החזיה? ודאי שלא. אף שעל אף שעל — מילא, כהנא גם הוא לא יסכים, אבל לי יש סיבה הלכתית: איסור דאורייתא, אבל אתם, למה לא תמרו על שלום תמורת ג'סטו קטנה?

ארץ-ישראל השלמה כלי תורה היא כגוף שלם בלי גשמה. לא תחיה היא זאת כי אם אשליה לאומית. ודאי שחייבים לבנות יישובים יהודיים ללא הגבלה; ודאי שחייבים לתת לכל יהודי לחיות בארץ ככל אתר ואתר; ודאי שחייבים לספח את כל השטחים המשותפים; ודאי שאסור לוותר על אף שעל: ודאי שחייבים לתורה את הרחבת — אך כל זה מבוסס על ברכת המזון, ברכת הארץ: "ונודה לך השם אלוהינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ועל כרתך שחחמת בבשרנו ועל תורמך שלימתנו". מי שאינו מבין את זה, אינו מבין דבר.

ולמרות זה אני מצביע עם החזיה.

היו"ר א' שוסטק:

תם הדיון. אנו ניגשים להצבעה. מי בעד הצעת האי-אמון שהוצעה על-ידי סיעת החזיה בנושא אי-ביצוע קווי היסוד של הממשלה להקמת התנחלויות חדשות? מי נגד? מי נמנע?

בית"ר, מן ליישוב הדר-בית"ר, שאותו הזכרנו כאחד היישובים שהוקמו או שנמצאים בהקמה.

אני מבין, גם ממה שמתפרסם בכלי התקשורת ומשיחות עם ראשי משרד הבינוי והשיכון, שהעיר בית"ר מיועדת לציבור החרדי בלבד — כך, בכל אופן, אני קורא בעיתונים — וכאילו ככירי המשרד מנהלים מגעים עם קבוצות חרדיות שונות, כדי לנסות ולהכטיח רכישת דירות מאורגנת עם סיום שלב א' של הבנייה.

בו זמנית הוחלט במשרד לעכב את הבנייה של השכונה החרדית בצפון ירושלים: ראס-עמר, כדי למשוך אוכלוסייה חרדית דווקא לעיר המתוכננת החדשה בית"ר.

ליריעכם, רבותי, וזכינו ששני שרי ממשלה יהיו נוכחים עמו בדין זה, כבר אמרתי לפני שבועות מספר מעל כמה זה, כי עיריית ירושלים החליטה, והיא עומדת על החלטתה גם היום, ששכונת ראס-עמר תוכר, תאוכלס ותיועד לציבור החרדי והרתי של אנשי ירושלים או לאלה שרוצים לעלות ולהשתקע בעיר הקדש.

כל התוכניות של משרד הבינוי והשיכון לבטל את תוכנית ראס-עמר לציבור הזה, ובמקום זה לדחוק אותו לבית"ר, מחוץ לגבולות ירושלים, בטלות ומבוטלות. אין לכך סיכו, וחבל על כל המאמצים וההשקעות. ודאי, יפה, מי שירצה ללכת לשם — לך. אבל אני מכיר את הציבור הזה, אלה אנשי ירושלים שנוולדו בה, גדלו בה, נישאו בה והקימו משפחותיהם בה, והם רוצים לחיות אך ורק בירושלים. עם כל הכבוד לאנשי משרד הבינוי והשיכון, ראשי המשרד לא יצליחו לבטל בהבל פיהם את כל ההחלטות והסיכומים בין עיריית ירושלים לבין משרד הבינוי והשיכון על אותה תוכנית גדולה של ראס-עמר בצפון ירושלים. תוכנית זו מתחשבת גם בכך שהיא תיכנה בצמוד לשכונות הדתיות בצפון ירושלים, כדי שלא להפריע ולא לגרום לחיכוכים בין דתיים לבין חילונים. אני מושב שההחלטה לבטל את תוכנית ראס-עמר ולדחוק בכוח את האנשים שאינם מסוגלים לרכוש או לבנות דירות בירושלים, על-ידי בניית דירות כאלו שתהיינה בהישג ידם בבית"ר, היא החלטה שגויה, ולפי דעתי, היא בטלה ומבוטלת.

אני אתמוך בהצעת האי-אמון בממשלה, והנני תקווה שהממשלה תשנה את מדיניותה כלפי נושא ההתנחלויות וכן שמשרד הבינוי והשיכון יקיים את הבטחתו בקשר לאכלוס ולבניית שכונת ראס-עמר לציבור הדתי והחרדי בירושלים. תודה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה לחבר הכנסת ורדיגר. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא.

מאיר כהנא (תנועת כך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ארץ-ישראל אינה שייכת לעם ישראל, לא אנו בעלי הבית כאן. ארץ-ישראל, ארץ הצבי, ארץ חמדה, הינה ארצו הקדושה של הקדוש-ברוך-הוא, ארון כל הארץ. כפי שנאמר: עוקר דירים ומכניס דירים, עוקר כנענים ומכניס ישראל, עוקר ערבים ומכניס יהודים. אין לנו זכות על הארץ הזאת, כי אם חובה לכבוש אותה, לדור בה, להוציא מכאן את הדיירים הארביים.

לוותר על שטח כלשהו של ארץ-ישראל? על שעל מאדמות השם? כבר אמרו חז"ל: לא תחונם — לא תיתן להם חנייה בקרקע.

בני שליטא (הליכוד):

הצעת סיעת התחיה להביע אי-אמון לממשלה
לא נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

ובכן, הצעת האי-אמון לא נתקבלה.

ד. סקירת שר האנרגיה והתשתית על פעולות משרדו

הלכללה העולמית, ידע לאחרונה שוק הנפט משבר שונה. הפעם עבר המשבר על מפקות הנפט ולא על צרכני הנפט, וזאת בעקבות ירידת מחיר החבית ב-50% לערך בין 1985 ל-1986. מפולת זו היתה המשך לירידה הריאלית המתמשכת של כ-24% בין השנים 1982 — 1985 במחיר החבית.

נפילת מחירים זו היתה אומנם צפויה, אך עיתויה לא היה ברור. זה שנים מספר פעלו גורמים, הן מצד הביקוש והן מצד ההיצע, אשר "דחפו" את המחירים כלפי מטה ולבסוף הביאו גם את המפולת במחירים, שהיינו עדים לה לפני שנה.

מצד הביקוש, היו אלה ההשקעות שנעשו בעולם המערבי בשמור אנרגיה, במעבר לאנרגיות חלופיות ובהעמקת השימוש בפחם ובגרעין בתחנות כוח. זהו לקח שנלמד בעיקר לאחר משבר האנרגיה הראשון, תרמה לכך גם הירידה בשיעורי הצמיחה במדינות המתועשות מ-5% לערך לשנה בשנת 1973 ל-2.5% לערך לשנה בעשור האחרון, וכידוע, קיים קשר ישיר בין שיעורי צמיחה לבין השימוש באנרגיה.

במקביל לירידת הביקושים לאנרגיה החלו להיווצר לחצים גם מצד ההיצע. היו אלה הגילויים של שדות נפט חדשים, הגברת התפוקה והייצוא של מדינות שאינן חברות באופ"ק, וכן ניסיונות חוזרים ונשנים של החברות באופ"ק להגביר את תפוקתן מעבר למסכות שהוקצבו להן על-ידי הארגון, כדי לנסות להתגבר על מצוקת האשראי שאליה נקלעו בשל הירידה במחירי הנפט.

התפתחויות אלו הביאו לכך שחלקו של אופ"ק בשוק ירד מ-54% ב-1973 לכדי מחצית ב-1985 — 28% בלבד. חמור ביותר היה מצבה של ערב הסעודית, שמשקלה כחוף אופ"ק ירד מ-44% לערך ב-1981 ל-21% לערך ב-1985. עקב התפתחות זו, יחד עם ירידת מחירי הנפט, ירדו הכנסותיה של סעודיה מ-112 מיליארד דולר ב-1981 ל-28 מיליארד דולר לערך ב-1985 — ירידה ריאלית של כ-78%.

התנהגותה של ערב הסעודית בשוק הנפט היא המפתח להכנת המתרחש בשוק זה. מלחמת המחירים שכה פתחה ערב הסעודית בשלהי 1985 ובתחילת 1986 נועדה בעיקר להגדיל את נתחה של סעודיה בשוק. עד לאחרונה לא הניכה אסטרטגיה זו פירות בכל הקשור להגדלת הכנסותיה. בוועידת שרי אופ"ק בחודש ספטמבר אומנם הוגדל חלקה של ערב הסעודית מ-3.4 מיליוני חביות ליום ב-1985 לכ-4.3 מיליון חביות ליום בשנת 1986, בחלקה האחרון, ותפוקת אופ"ק נקבעה לרמה הרומה לזו של 1985. אך המחירים לא חזרו לרמתם הקודמת. אם ההסכם האחרון של אופ"ק מדצמבר 1986 יחזיק מעמד, הכנסותיה של סעודיה עשויות לעמוד על כ-27 מיליארד דולר, בדומה להכנסותיה ב-1985. הכנסה שאינה משתווה להכנסותיה בשנים קודמות ואינה עונה על צרכיה, שהם כ-40 מיליארד דולר לשנה.

אני רוצה להסתכן אישית ולהתנבא, גם אם יגיעו המחירים ל-18 דולר לחבית, עדיין יש לסעודיה גירעון

אני מבקש לרשום בפרוטוקול, שחבר הכנסת וירשובסקי הצביע יחד עם הקואליציה.

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף ה' בסדר-היום: סקירת שר האנרגיה והתשתית על פעולות משרדו. אני מזמין את שר האנרגיה והתשתית, בבקשה, ארוני השר.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח הדיון אתה כפניכם בקצרה שבעה מתוך כלל הנושאים שבהם עוסק משרד האנרגיה והתשתית. לאחר מכן תהיה הבמה פתוחה לשאלותיכם.

הנחנו בפניכם שתי חוכרות, שמהן ניתן לדלות מידע רב על פעילות משרד האנרגיה וקווי מדיניות בנושאים השונים הקשורים לפעילות המשרד.

שני הנושאים הראשונים שאסקור הם בעצם נושא אחד. כידוע לכם, אני מתכוון להפעיל רפורמה במשק הדלק, ואני רק מקווה שהביצוע יהיה מהיר יותר מאשר הרפורמה במסים. ביצוע הרפורמה מתאפשר בגלל שינויים שהיו בשוק הנפט העולמי. זה יהיה הנושא הראשון שעליו אדבר. אחריו, כמוכן, אדבר על הרפורמה עצמה ועל משמעותיה.

הנושא השלישי יהיה נושא אנרגיות חלופיות: עיקר חקציב הפיתוח של משרד האנרגיה מתמקד בו.

כן אעסוק בנושא חיפושי נפט — וברקע עומד קידוח "כוכב 29", שבו צפויות כמויות נפט העשויות להיות כמויות מסחריות.

בעת האחרונה מדברים רבות על נושא איכות הסביבה. בסקירה אעלה בפניכם את הקשר שבין אנרגיה לבין איכות הסביבה, וכיצד פועל משרד האנרגיה כתחום זה.

החברה המזרח-ירושלמית אף היא אינה יורדת מסדר-היום. על בעיות התפעול, הזיכיון והכוונה להעבירו לחברת החשמל לישראל אדבר לקראת סוף הסקירה.

הנושא האחרון יהיה פרויקט דגיני הרניס, המתבצע באילת. זה פרויקט בביוטכנולוגיה של חקלאות ימית, והוא מתבצע במסגרת "החברה לחקר ימים ואגמים". עד כה קצר הפרויקט הצלחות מחקריות לצד הצלחות שיווקיות. אני מקווה, חברי הכנסת, שכבר הספקתם לטעום מדג הדינס, פרי המחקר, המוגש היום במזנון — לפחות שיהיה לכם מטעם הפרויקט.

אמנון לין (המערך):

אנחנו קוראים לזה "דג שחל".

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אינני יודע אם אני כל כך מסכים לזה, אבל אין זה משנה.

חברי הכנסת, אחיל כאמור במגמות שהסתמנו בשנים האחרונות במשק האנרגיה העולמי, ואזכיר כי לאחר התנסות במשברי אנרגיה, שהיו מלווים בעלויות מחירים אשר הקשו על

— 1,700 מיליון דולר; מחזור העסקים בשנת 1986 — ללא מסים וללא שיווק גז — היה: רכישות נפט גולמי — 620 מיליון דולר; הובלה ימית — לרבות ביטוח, פחת והיטלי יבוא — 35 מיליון דולר; זיקוק — 80 מיליון דולר; חלוקה ושיווק — לרבות הודמה, אחסון, מסים, הובלה, עמלות, מסים צירוניים — 170 מיליון דולר; מימון מלאים — 8 מיליוני דולר. בסך-הכול — 985 מיליון דולר.

מחזור העסקים הצפוי לשנת 1987 — לפי 17 דולר לחבית — כ-1,200 מיליון דולר.

דן תיכון (הליכוד):
למה? היום זה כבר 19 דולר.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת דן תיכון, אנוחנו מדברים על ממוצע.

מעבר למחזור העסקים הנ"ל, משמש משק הדלק "משאבת מסים" לאוצר, וזאת באמצעות היטל בלו על בנזין, קרוסין, סולר, ובאמצעות מע"מ.

ברצוני לשבח את תפקידו של משק הדלק בניצוחו של מינהל הדלק. משק הדלק ידע תקופות של משברים קשים, ועל כולם גבר, בלי שהצרכן הישראלי ירגיש מחסור.

הרקע לצמיחתו של הצורך ברפורמה במשק הדלק נשען על כך, שתפקידו של משק הדלק עד כה מוסדר על-פי הסכמים עם מספר רב של גופים. כל ההסכמים מושתתים על כיסוי עלויות ועל רווח סביר. כמו כן, כפי שכבר ציינתי, הפך שוק הנפט העולמי לאחרונה משוק של מוכרים לשוק של קונים. עובדה נוספת הידועה לנו היא, כי מספר רב של מדינות הנהיגו, או מנהיגות רפורמות במשקי הדלק שלהן, כמו מדינות השוק המשותף, לרבות ספרד, יפן, מרוקו ומדינות באמריקה הלטינית.

יעדי הרפורמה, שאת הצעד הראשון שלה ביצענו לפני כשלושה חודשים, הם: הקטנת המעורבות הממשלתית, יצירת מבנה ענפי במשק הדלק אשר יתבסס על חירות בין הגופים השונים, על מתן אפשרות הולמת לכוחות השוק להוות את המניע העיקרי בפעילותם ועל ניתוח חברות הדלק ובתי-הזיקוק במסלול עסקים שיוליכם להתיעלות מרבית, יקטין את סך כל העלויות במשק הדלק ויחיל את מחירי המוצרים לצרכן.

הרפורמה במשק הדלק תבוצע באורח מבוקר ובשלבים. כשלב ראשון מבוצעים המהלכים האלה: 1. ביטול חלוקת השוק, אשר היתה קיימת באורח חלקי — שינוי "צו גלבוע" — מהלך זה בוצע בחודש ינואר 1987; 2. הסרת הפיקוח וההתחשבות הנגזרים מפיקוח זה, בין שער כית-הזיקוק ועד לרמת הצרכן וביטול הסכם מבנה המחיר; 3. הנפט הגולמי הנרכש על-פי חוזים — וכיום כ-70% מסך כל יבוא הנפט — ירכש על-ידי חברות הדלק כנהוג גם היום וזיקוק בבתי-הזיקוק. דמי הזיקוק, תפוקות המוצרים מזיקוק וכן אוכדנים וצריכת אנרגיה יקבעו על-ידי משרד האנרגיה. כל תפוקות המוצרים, מהזיקוק יימסרו לחברות הדלק.

הצעד הבא — יתרת כמויות מוצרי הנפט הנדרשות על-ידי המשק, כיום כ-30% מסך כל היבוא, תהיה תחרותית, בין חברות הדלק ובין בתי-הזיקוק. אנוחנו מתכוונים לעשרת את הצעדים הבאים שעליהם אני מתכוון לתתם ביום ראשון. עם הודעה שהביצוע שלהם יהיה בתוך חודשים-חודשיים-וחצי להפעלה כהליך בלתי הפיך, שלגביו, על כל פנים, לא יהיו עוד רכוחים. יותר לחברות הדלק לייבא מוצרי נפט ו/או נפט

שנתי במאזן השוטף של כ-12 מיליארד דולר. יגיע היום שבו יתחילו להפיק מחדש כמויות גדולות יותר, כדי להגדיל את ההכנסה. במקרה זה תיתכן אפשרות, שמחירה של חבית הנפט במחיצת השנייה של 1987 ירד חזרה למחירה הנוכחי.

מחמד ותד (מפ"ם):
מה היקף הרפורמה שלהם?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אין להם מחסור. הסעודים הם היחידים שיכולים. בגלל הרזרבות הגדולות שלהם, להשפיע השפעה של ממש בהצפת השוק בלי שהרבר ישפיע עליהם בכל צורה שהיא. הם היחידים בקרב מדינות אופ"ק שיכולים להשפיע השפעה כזאת.

ההערכה היא, שארגון אופ"ק נחלש ללא תקנה, לפחות לחמש-עשר השנים הבאות. אכיפת הסכם המכסות הולך ונעשה קשה יותר, ככל שמשקל אופ"ק בשוק הולך ומצטמק. בעתיד עלול מספר החברות באופ"ק להצטמצם, ובמקרה כזה הדבר יגרום להקטנת משקלו. אם יתרחב מספר חברות אופ"ק, יגרום הגידול במספר לקשיים באכיפת הסכמים, אבל התוצאה תהיה אחת: מידת יכולתו של אופ"ק להשפיע על רמת מחירי הנפט בעתיד הקרוב תקטן באופן דרסטי לעומת מה שהיה בעבר.

נפילת מחירי הנפט כ-1986 היתה אחת התרומות החשובות ביותר לייצוב מאזן התשלומים ומערכת המחירים בישראל ולהצלחת התוכנית הכלכלית. החיסכון שנבע מירידת המחירים הוא בשיעור של למעלה מחצי מיליארד דולר, השווה לערך ייצוא של כמיליארד דולר. ותסכימו אתי שזו תרומה נכבדה ומכובדת של ענף האנרגיה.

בעקבות הוזלת עלות הייבוא באה, כמתחייב, גם הוזלת מחירים ריאלית לצרכן בישראל, של כ-41%, מסוף יוני 1985 ועד היום. התזקיקים החלו כ-42%, המזוט ב-52% והחשמל ב-31%. התרומה המצטברת של ירידת המחירים למדד המחירים לצרכן מאז הפעלת התוכנית הכלכלית ועד היום מסתכמת בכ-2%.

המצב בשוק העולמי, ובעקבותיו בשוק המקומי, מתאים להפעלת רפורמה במשק הדלק, שכן, שוק הנפט היום הוא שוק של קונים ולא שוק של מוכרים, והכעיות שהיו לישראל בעבר, כעיות אסטרטגיות, כיטחוניות, לא מעיקות היום בכל כוכב משקלן.

רבתי חברי הכנסת, אני רוצה להתייחס לרפורמה במשק הדלק. היעד העיקרי של הרפורמה הוא הקטנת מעורבות הממשלה ויצירת מבנה ענפי שיתבסס על כוחות השוק, כדי למזער ככל האפשר את עלות האספקה של מוצרי הנפט לצרכנים.

כדי שאפשר יהיה להבין את מרכזיותו של משק הנפט במשק האנרגיה והשלכותיו הכלכליות, אציג בפניכם כמה נתונים בסיסיים: סך-הכול צריכת נפט גולמי — 6.8 מיליוני טונות לשנה.

היור א' שוסטק:
של ישראל?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
של ישראל, ברור.

מחזור העסקים בשנת 1985 — ללא מסים וללא שיווק גז

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אינני חושב שיש בעיה כעניין זה.

האתר בשדה-יבוקר הוקם ביוזמת משרד האנרגיה והתשתית בשיתוף עם חברות פרטיות, ומטרתו היא בדיקת מערכות סולריות, העשויות להיות לכלכילות בטווח של כעשר שנים. בהפעלת מערכות אלו וכהשוואתן אנו קושרים חזון ומציאות.

אני רוצה לספר לחברי הכנסת, שאחד האחרים שבו ביקש, ביוזמתו, לבקר הנשיא לשעבר קרטר הוא האתר הסולרי בשדה-יבוקר.

שבח וייס (המעריך):
הוא ביקש לבקר באתר נוסף — אצל בגין.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אנחנו לא מגבילים את עצמנו לפיתוח כתחום אנרגיית השמש. תחום נוסף שבו נמשכים מאמצינו הוא ניצול פצלי השמן, שהם משאב האנרגיה המאובן היחיד שהוכח קיומו בארץ בכמויות גדולות. השנה תחל בנייתו של מתקן הדגמה לשרת פצלי שמן להפקת קיטור וחשמל, בהוצאה של כ-25 מיליון דולרים. בדעתנו לא להזניח גם את המשך הבדיקות להפקת נפט מפצלי שמן. אם כי בהיקף קטן, בשל חוסר כדאיות כלכלית לעת עתה.

אנו מממנים פרויקטים של מחקר ופיתוח של מקורות אנרגיה חלופיים אחרים, כמו רוח, בארץ קיים פוטנציאל בלתי מבוטל לניצול אנרגיית הרוח ליצירת חשמל. הותקנו טורבינות רוח בשלושה אתרים בצפון, ומתבצעים סקרים בכל הארץ כדי לאתר מקומות מתאימים לבניית תורת רוח. טורבינות-רוח ישראליות מקורית הנמצאת בשלבי פיתוח מתקדמים ותגיע השנה לשלב של הדגמה עשויה לחולל מהפכה בקנה מידה כן-לאומי.

נוסף על אלה, ברצוננו לעודד פיתוחים ישראלים, אשר עשויים להועיל למדינות מתפתחות. אנחנו יודעים כי לכ-1.7 מיליארד אנשים בעולם השלישי אין עד היום גישה לאנרגיה חשמלית. לאלה שיש חשמל, המיחור הוא גבוה פיאריבועה או פיי-חמישה מהמחיר במדינות המפותחות. למדינות אלה עשויות מערכות קטנות לייצור חשמל, המבוססות על אנרגיית השמש ומשאבים מתחדשים אחרים, להיות בעלות חשיבות מכרעת. אני מאמין שכתחום זה יכולה מדינת ישראל לסייע באופן ממש ומהיר למדינות מתפתחות בשיפור מצבן האנרגטי.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני השר, מותר לי להעיר לך הערה? נשיאות הכנסת החליטה על מתכונת חרשה שלפיה ייתן השר פתיח של חמש דקות ואחר-כך יתקיים דרישיון שבו תוכל לענות על כל השאלות.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת דן תיכון, את המתכונת של הדרישה הנהגתי בפעם הראשונה, אם אינני טועה, כשהייתי סגן יושב-ראש הכנסת.

דן תיכון (הליכוד):

קל וחומר.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אבל, אומר לך שני בדורים: ועדת הכנסת לא קבעה חמש דקות כי אם עשר דקות.

גולמי; יותר לבית-הזיקוק לייבא נפט גולמי או מוצרים חצי-מוגמרים ולהציע מוצרים לחברות הדלק, בתחרות לייבוא מוצרים על-ידן. במסגרת זו יוכלו להציע מוצרים לכמה צרכנים גדולים לכיסוי חלק מצרכיהם; יותר לכמה צרכנים גדולים לייבא כ-30% מצרכיהם, בתחרות לחברות הדלק ולבית-הזיקוק; החברות "שירותי-נפט" ו"פייגלילות", העוסקות בהולכה וכאחסון, ישולבו למערכת אופרטיבית אחת.

כימים אלה אנו מסכמים את התוכניות המפורטות, ושלב זה של הרפורמה יופעל כבר בשבועות הקרובים. כאמור, כיום ראשון יהיה המסמך הסופי מוכן לחתימה, ואנחנו מקווים להעביר אותו מייד לכל הגורמים הנוגעים בדבר.

אנרגיות חלופיות — לא חשוב באיזו מידה של יעילות נשתמש ברלק שאנו מייבאים, עדיין תלויים אנו בספקים שלנו. כלכלתנו, ברמצי הפיתוח שלנו ועצם עתידנו תלויים ברצונם של אחרים למכור לנו אנרגיה כמחיר סביר. ב-15 השנים האחרונות למדו מדינות רבות, ובעיקר מדינות מתפתחות, בדרך הקשה, כיצד משפיעים מחירי הנפט על ההתפתחות הכלכלית. במציאות זו, ברור מרע יש לישראל ולמדינות אחרות עניין בפיתוח אנרגיות חלופיות.

בפיתוח טכנולוגיות לניצול אנרגיית השמש נמצאה ישראל בין המובילות במדינות העולם. אנרגיית השמש עשויה להגשים את חזונו של דוד בן-גוריון ולהפוך את הנגב למקור כוח בלתי נדלה להנעתה של כלכלת ישראל. אך במציאות של היום קיים מלכוד: ניצול אנרגיית השמש באמצעות הטכנולוגיות הידועות היום עורנו יקר מדי. מערכות עכשוויות מסוגלות להפיק חשמל מאנרגיית השמש בעלות של כ-15 סנטים לקילוואט-שעה, בו בזמן שעלות החשמל המופק כתחנות הכוח הקונבנציונליות מגיעה לישראל לפחות ממחצית סכום זה — כ-7 סנטים לקילוואט-שעה. האם בשל כך ננטוש את החזון? האם נסיק מכך שאנרגיית השמש היא מותרות, שרק מדינות עשירות יכולות להרשותן לעצמן? אנו, במשרד האנרגיה, איננו חושבים כך. היתרונות הפוטנציאליים הטמונים בניצול אנרגיית השמש להפקת חשמל הם גדולים מדי. מבדי שנתיים אליהם כאל מותרות. עלינו להיצמד לחזון, אך מאמצינו חייבים להיות מעוגנים במציאות. בראש ובראשונה, יש להחדיר את השימוש באנרגיית השמש בכל מקום שבו היא נמצאת, כי הדבר הוא כדאי ומעשי. אחת ההצלחות המוכחות היא השימוש הגובר בדודי שמש לחימום מים, וכבר היום כ-65% מאוכלוסיית ישראל משתמשים באנרגיית השמש לחימום מים. שיעור זה יעלה בשנים הבאות.

אשר לייצור חשמל מאנרגיית השמש, מדיניותנו היא לעודד תמהיל של תוכניות מחקר ופיתוח לניצול אנרגיית השמש, חלקן לטווח הקצר וחלקן לטווח הארוך. תוכנית פיתוח לטווח הארוך מתבצעת באמצעות מגדל השמש במוכון ויצמן למדע. מטרתו של הפרויקט היא להפוך את אנרגיית השמש לדלקים כימיים הניתנים לאחסון ולהובלה. פרויקט זה מציב את ישראל כחזית המאמצים לניצול אנרגיית השמש, והוא מאפשר לנו לשתף פעולה עם המדינות המחקרות ביותר בתחום זה.

אני מציע, אנב, לחברי הכנסת, כשהיה להם הזמן והרצון, לבקר במכון. אני מזמין אותם באוהה הודמנות לבקר באתר לאנרגיה סולרית בשדה-יבוקר.

אמנון לין (המעריך):
תעמיד תחברה.

דן תיכון (הליכוד):

גם את עשר הדקות עברת.

שר האנרגיה והחשמית מ' שחל:

כמנהגם של חברי הכנסת — עשר דקות הם. בדרך כלל. רבע שעה. כן אני חושב שחשוב, כדאי ונחרץ הוא, שחברי הכנסת הרוצים להשתתף בדיון ישמעו דברים בסוגיות נבחרות. אני כחרתי כמה סוגיות.

דן תיכון (הליכוד):

קיבלנו את החומר וקראנו אותו, יש תוכנית ל-25 שנה.

שר האנרגיה והחשמית מ' שחל:

שמע אותי עד הסוף, חבר הכנסת דן תיכון. אני מוכן לסיים בתוך שתי דקות אם תבטיח לי שתישאיר עד סוף הדיון ולא תשאל את שאלתך ולאחר מכן תעזוב.

דן תיכון (הליכוד):

לצערי, לא אוכל גם להשתתף בחלקו הראשון של הדיון.

שר האנרגיה והחשמית מ' שחל:

לכן אני מבקש לאפשר לי לסיים עוד מעט, ואני מניח שכדאי יהיה להתייחס גם לדברים אלה.

אדוני היושב-ראש, כרוזני הדגיש, כי ישראל מעוניינת לשחף פעולה עם מדינות אחרות באזורנו ובעולם כולו בכל שטחי המחקר והפיתוח באנרגיה. שיתוף פעולה זה מבוסס על אחרות אינטרסים אמיתית, ולכן הוא יכול לשחק תפקיד משמעותי בקידום יחסי השלום בין מדינות. אנו מחפשים דרכים לשיתוף פעולה עם שכנינו, בעיקר בחזום אנרגיה השמש, וגם בתחומים אחרים.

אני רוצה לעבור עכשיו לתחום חיפושי הנפט. כד בכד עם המחקר המתבצע לפיתוח אלטרנטיבות לדלק הנוזלי, אנו ממשיכים לקוות כי יימצאו בשטחה של מדינת ישראל מאגרי נפט משמעותיים. זאת, למרות העובדה שמתוך 380 קידוחים שנקדחו בישראל מאז הקמת המדינה לאיתור מאגרי נפט וגז רק 90- הם משמעותיים לגבי מערך החיפושים, כ-208 הם קידוחי פיתוח וכ-81 הם קידוחים רדודים יחסית שלא עברו את תחום ה-1,000 מטרים עומק. לכן, מתוך כוונה למקד את מאמצי הקידוחים באזורים מוגדרים ומצומצמים, אנו נערכים לחיפושים על בסיס של מבנה אווירי רב-שנתי, ברזגמת הצורה והדרך שבהן מתבצע הקידוח בנגב, מה שנקרא "עסקת הנגב", שבה שותף ד"ר ארמנד המר, ושכמסגרתה הוחל בקידוח הבוחן "עגור 1".

קידוח זה, בשונה מהמצב שהיה בעבר, מתבסס על תוכנית עבודה לשלוש שנים, והוא משרת על אזור גדול מאוד, שלגביו יש תוכנית עבודה ארוכת טווח עם כסף מוכה לביצוע העבודות האלה. "עגור 1" נמצא כרגע בעיצומו של הקידוח. במהלך הקריחה התעוררו כמה בעיות טכניות קשות, אך התגברו עליהן והקידוח יצא לדרך, אנו מקווים כדי להגיע ליצרים שעליהם דובר.

אנחנו גם לא זונחים קידוחים מסוג אחר, קטנים יותר, כדי לחפש מלכודות נפט, דוגמת הקידוח שנעשה ב"כוכב 29", שמכחי הפקה שבוצעו בקידוח זה מוכיחים, עד עתה, שקיים בו פוטנציאל הפקה מסחר חיוני. אני רוצה לציין שאתמול ביקרנו במקום, ולפי הנתונים שבידינו, יש להניח שהבאר הזאת תפיק כ-150 עד 200 חביות, ואולי יש תקוות לקצת יותר מזה. אין בבאר הזאת כדי לשנות את מאזן הנפט של ישראל, אבל יש בה תקווה שאנחנו אכן נמשיך בכיוון הזה.

אדבר על יומרה נוספת בעניין הזה. אנחנו מתכוונים, בסוף שנה זו, לאחר סיום הניתוח של האגן שבו אנחנו נמצאים, לעניין חברות נפט בין לאומיות בינוניות לבוא לישראל ולהשקיע. אני רוצה לקוות שהעובדה שיש היום פחות איום ממה שהיה בעבר, לכן, המדינות מפיקות אנרגיה הנפט והמדינות הערביות, עשויה להביא לתוצאה חיובית בהיענותן של חברות נפט לבוא לחפש נפט בישראל על בסיס מקצועי.

אנרגיה ואיכות הסביבה: מתוכן הדברים שנאמרו עליידי עד עתה יכול כל אחד להבין, שהשימוש באנרגיה הוא סם חיים של כלכלה מפותחת. לעומת זה, ידוע, כי יצירת אנרגיה והשימוש באנרגיה הם מקור ראשון כמעלה לזיהום הסביבה, ובעיקר לזיהום האוויר. לכן, מדיניות משרד האנרגיה והחשמית היא להקדיש מאמצים לשמירה על איכות הסביבה, בצד פיתוח משק האנרגיה ככללותו.

משרד האנרגיה מודע לזכותם של האזרחים לסביבה ככלת איכות חיים גבוהה, ולכן הוא נוקט פעולות תכנוניות ואופרטיביות כשורה של נושאים שאפרט אותם:

1. פליטת גופרית דו-חמצנית (SO) לאוויר — מגמתנו היא לצמצם את הפליטות במשק האנרגיה כדי להביאן לפליטות שוות-ערך לדלק בעל תכולה של 1% של גופרית. אפשר להגיע לכך עליידי שימוש רחב יותר בשרפת פחם דל-גופרית, ועל-ידי שינוי הרכב סל הרכישות של נפט גולמי על-פי תכולת הגופרית בו, וכן באמצעות שימוש בטכנולוגיות, שהוכיחו את אמנותן בעולם, להפחתת הגופרית מן הדלק, או בטכנולוגיות ללכידת תחמוצות הגופרית בארובות. משרד האנרגיה הודיע לכל הגורמים הנוגעים בכך, כי הוא מצדד בהחמרת תקן הגופרית הדו-חמצנית באוויר. אכן, ההנחיות שניתנו השנה לרכישת הנפט הגולמי שמו דגש מיוחד בקניית כמות גדולה יותר של נפט גולמי דל-גופרית מזה שהיתה בעבר.

2. אני רוצה להתייחס לנושא איכות הסביבה בכתבי-הזיקוק בחיפה. משרד האנרגיה מעבר עם הנהלת בתי-הזיקוק תוכנית-אב לטיפול בבעיות זיהום בכתבי-הזיקוק בחיפה. עלי לציין, כי נוסף על בעיות פליטת גופרית דו-חמצנית, מטופלות גם בעיות השפכים התעשייתיים, התורמים את חלקם למכלול הריחות הכבדים באזור התעשייה במפרץ חיפה. הצעדים הראשונים שנקיט ייתו בתחום בעיות השפכים. אנחנו משוכנעים שכבר בחודשים הקרובים תורגש הקלה בנושא הריחות מכתבי-הזיקוק.

3. אנחנו מדברים על הוספת יחידות לייצור חשמל, אנו נמצאים עכשיו בעיצומו של החלטות על הקמת יחידות הכוח 3 ו-4 ועל מיקומן. כשיקולים שלנו אנו כוללים גם את בעיות איכות הסביבה. כן יובא בחשבון כושר נשיאת מזהמים של האוויר במישור החוף והקצאת פוטנציאל זיהום האוויר לתחנת הכוח המתוכננת. נפעל כדי להגיע לשיתוף פעולה עם כל הגורמים, כדי שכמות הזיהום תהיה קטנה ככל האפשר. להערכתנו, אפשר אף לשפר את המצב בחיפה על-ידי החלפת התחנה הקיימת בתחנת פחם.

4. איכות הדלק הגולמי והמוזט: המטרדים הסביבתיים הקשורים לאיכות הדלק הגולמי נובעים מתכולת הגופרית ותכולת האספלטנים. כבר עתה נוחן משרד האנרגיה את דעתו למרכיבים אלה בסל הרכישות של דלקים גולמיים. מוזט דל-גופרית שאינו מיוצר בארץ מיובא במיוחד, לפי הצורך, לשימוש תחנות הכוח בשעות של תנאים מטאורולוגיים קשים.

5. אנחנו מתכוונים לעסוק בנושא חדש, חשוב ביותר, שעסקו בו ארצות כמעט אירופה וכן ארצות-הברית כבר

שניאות, ואולי אף ליקויים. אבל, נדמה לי שמשרד האנרגיה יכול להשתבח בעובדה, שכשנים האלה יכול היה להציג מאזן חיובי במחירי האנרגיה שהוא מוכר. בתפקוד המערכת, וכל זאת הודות לצוות עובדים מאומן, מסור, העובד כדי לשפר את השירות שהוא נותן לאזרח, ועל כך נתונה לו התודה וההערכה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני שר האנרגיה והתשתית. האם חבר הכנסת ריקטור שס־טוב נוכח כאולם?

מחמד ותד (מפ"ם):

אני מחליף אותו.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מחמד ותד, בבקשה.

מחמד ותד (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, שמעתי את סקירתו המבריקה של כבוד שר האנרגיה. מטבע, הרכבים אין סקירה מסוג זה יכולה לרדת לפרטי הפרטים, לבעיות היומ־יום של האזרח הקטן, ועל כן נשמעת הסקירה באופן כללי אופטימית ומשרד האנרגיה מבטיח תוכניות לתעד. אבל, לא מעט מבעיות היומ־יום לא קיבלו ביטוי בסקירה זו.

אתחיל דווקא בנקודה שעלתה בסוף סקירתו של כבוד השר, הנוגעת לחברה המזרח־ירושלמית ולפתרון שהציע השר בנוסח כולל מאד. בעצם לא הבנתי מה עומדים לעשות. האם מתכוונים להפיק את החברה? האם מתכוונים לתת לה זריקות מרץ כדי שתוכל לתפקד ולהתייעל כפרק זמן מסוים ותוך סיוע מסיבי של המשרד האחראי המופקד על הנושא הזה, כלי זעזועים פוליטיים, כלי פיטורי עשרות ואולי מאות עובדים של החברה, אך גם תוך אספקה סדירה של חשמל לכל צרכני החברה?

אדוני השר, האם חלק מהקשיים של החברה אינו נובע מפערים בחישוב העלויות של חברת החשמל הישראלית, שעל־פי הטענות מקבלת סובסידיה ישירה ועקיפה, דבר הנמנע מהחברה המזרח־ירושלמית, ולכן אין היא יכולה להתחרות? או שמה הסיבה, לפי הטענה הנשמעת, היא אך ורק כישלון בניהול וחוסר יעילות?

האם יסכים משרד האנרגיה שהחברה המזרח־ירושלמית תקבל תגבור לזרם החשמל שהיא מספקת מעבר לנהר הירדן? כלומר, ממזרח לירדן? והצעה כזאת אכן הוצעה.

האם יסכים משרד האנרגיה שחברת החשמל המזרח־ירושלמית תמכור מניות בארצות הנפט, או בארצות ערביות, על־מנת לגייס הון נוסף? על־מנת שהיא תתייעל ותהיה מודרנית יותר?

הרי ברור שהשאלות האלה אינן שאלות כלכליות צרופות, ואם הן אינן מהותיות, הרי לפחות יש להן נגיעה למדיניות.

ושאלות אחרות — טוב מאוד שמשרד האנרגיה מגביר את טיפולו בנושא איכות הסביבה ונושא הקטנת זיהום האוויר. אבל, האם הדאגה הזאת מגיעה עד לגבול המכונה "הקו הירוק" או שהיא עוברת אותו?

יש טעונוים של מלומדים, שלפיהם הארוכות הגבוהות שנבנו גורמות בעצם לנפולת דו־תחמוצת הגופרית במקומות שונים בגדה המערבית. האם הדאגה שלנו, למשל, היא רק לחדרה ולסביבתה, ואין לנו דאגה דומה לכפרים כמו זיתא, בהמשך של הרי שכם, וכיוצא בו?

לפנינו, והכוונה היא לתכולת העופרת בבניין. במשרד האנרגיה מתקיימים עתה ריונים בקשר להורדת תכולת העופרת בבניין. המטרה היא להגיע בשנות ה־90 הרמה המותרת באירופה של עופרת בבניין. כמורכן, נעשות בדיקות של תוספות אפשריות לבניין, שיביאו לשימוש בבניין גל־עופרת. והכול — במטרה להקטין את זיהום האוויר, הנגרם מהרכב העצ בכבישים.

אני רוצה לומר כמה משפטים על חברת החשמל המזרח־ירושלמית, ומאיכות אחת אעבור ברשותכם לאיכות אחרת, הרי היא איכות אספקת החשמל לצרכני החשמל באזור ירושלים.

כזכור ודאי לחברי הכנסת, נעשו הנושאים הקשורים בחברת החשמל של מחוז ירושלים, המכונה החברה המזרח־ירושלמית, לנושאים כמעט קבועים בריונים במליאת הכנסת ובוועדותיה. אני רוצה לציין כמיוחד הצעה לסדר־היום של חבר הכנסת יהושע מצא, שהיתה אמורה להידון לפני שבוע. זכותו על הצעה זו שרירה וקיימת, ואני מקווה שהוא גם יקבל את התשובה עליה. אינני מתנגד להשיב על הצעה שלו באופן מיוחד.

הגם שהעילות הישירות והמיידיות לריונים אלו שונות היו מפעם לפעם, קבועות ועומדות הן ועובדות היסוד בקשר לחברה זו: מצד אחד, חובתנו כממשלה להבטיח אספקת חשמל אמינה לצרכני החברה ולתת שירות יעיל ההולם את הרמה הנדרשת במדינה מתקנת. מצד שני, תפקודה הלוקי של החברה במשך תקופה ארוכה נעשה כמעט לתופעת קבע במישורים הטכנולוגיים, המינהליים והכספיים, והדבר משתקף בתקלות חוזרות ונשנות באספקת החשמל לצרכנים באזור הזיכיון של החברה, בירושלים, ביהודה ובשומרון.

אכן, לפי כל אמת־מידה מקצועית אובייקטיבית יש בעיה בעצם קיומה של מערכת מקומית זעירה כהיקפה ומיושנת בצידה וברדך ניהולה, כמו זו של החברה האמורה, וזאת בצדה של מערכת כלל־ארצית הגדולה ממנה עשרות מונים בהיקפה. המנצלת את יתרונות הגודל ומפעילה ציוד טכנולוגי וכוח אדם ברמה המקובלת בעולם המפותח.

על רקע עובדות יסוד אלה מתבקשת כמעט מאליה המסקנה, שלקראת סיום תוקף הזיכיון של החברה, בסוף שנת 1987, חייבים אנו להחליט על היערכות שונה מיסודה, מתוקנת ומשופרת, של אספקת החשמל בתחומי אותו זיכיון. ואומנם, נשקלות עתה במשרד האנרגיה ובפורומים הממשלתיים הנאותים אפשרויות שונות בקשר להיערכות הרצויה. בזמן הקרוב תקבל ההחלטה, וניגש ליישומה, כדי שכל הסידורים הכרוכים בשניונים אלה יושלמו לקראת סוף השנה.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לסיים בכמה משפטים על תחום אחר, שהוא אולי התחום הפחות ידוע במשרד האנרגיה, וכוונתי לאותו חלק כתשתית הכולל את המכונים השייכים למשרד האנרגיה: המכון הגיאופיסי, המכון לחקר הימים והאגמים ומכונים אחרים. נעשית עבודת מחקר שאח התוצאה שלה אכלתם היום בדמותם של הדגים שתורבתו, והם עוברים היום לשלב של ייצור מסחרי. אבל, יש מחקרים נוספים כביזוטכנולוגיה, יש עבודות רבות הנעשות על־ידי מכונים אלה כאיתור מתכות בישראל. אני בטוח ומשוכנע שיש לנושאים אלה פוטנציאל רב וגדול, ולדעתי תהיינה פריצות דרך, ובהן תוכל ישראל להיות חלוצה ואף בעלת השפעה גדולה מאוד גם בתחום הכלכלי.

אין לי כל ספק, שכתוצאה מפעילות המשרד הגענו להישגים, ואני חושב שהיו כאלה, אם כי היו בוודאי גם

שם. בסופו של דבר, משלם המסים הישראלי יצטרך לשלם שם סכומים עצומים. אני רוצה לשאול אותך, האם הפעם כלה ונחרצה מעמך שאומנם ינתן שירות הוגן, יעיל וטוב לאזרחי מזרח-ירושלים? האם זה באמת רציני? הגיע הזמן שבנושא הזה תקבע רק הכלכלית היעילות, ולא שום דבר אחר. לא מעניין אותי אם זו חברה ערבית או לא ערבית. אכפת לי, שאנשים יקבלו שירות יעיל, ושהמשק הלאומי הישראלי לא יצטרך לסבסד גירעונות שנוצרים מניהול רשלני ולא-נכון.

שאלה נוספת: האם זנחנו לחלוטין את חיפושי הנפט ברחבי ישראל, והאם יש תחזית כלשהי הקובעת שחיפושים הם על סף הכלתי-כדאיות? האם מתקיימים, אדוני השר, מחקרים לניצול אנרגיה מעבר לניצול של הגרעין ושל השמש? אם כן — באילו שטחים ובאילו נושאים?

ושאלה אחרונה: מה עושה משרדך לעידוד השימוש בדודי-שמש ביתיים על-ידי משפחות רבות ככל האפשר בישראל? תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת בני שליטא. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון ליין, בבקשה.

אמנון ליין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברי השר, הדבר הראשון שמתבקש בדיון הזה הוא הבעת הערכה רבה לצורה שבה הגשת לנו את הדוח שלך, הדוח של משרדך, בכלל זה החוברת. אני מודה ומתוודה שעדיין לא הספקתי לעבור על כולה. יש כאן כאלה שוודאי עשו זאת. אני עדיין לא הספקתי עלעלתי בחוברת והיא נראית לי רצינית מאוד. הדברים משקפים היטב את מדיניות המשרד. ככל שאני יכול לעקוב אחר פעילות המשרד, אני עושה זאת. זהו משרד מלא אנרגיה.

בהזדמנות זו של אמירת דברי הערכה, לפני שאשאל שאלות, אני רוצה להביע הערכה לחוג מסוים של עובדים שנמצאים בתחום אחריהן, שברוך כלל הספורט האופנתי הלאומי שלנו הוא להשמיצם. אני רוצה להביע את מלוא הערכתי לעובדי חברת החשמל ולחברה עצמה. יש, כמוכח, מה להעיר פה ושם, כמו לגבי כל מפעל וכמו בכל נושא, אבל כמי שליווה את חברת החשמל במשך שנים רבות וזוכר את ההיסטוריה של עובדי חברת החשמל, מתחילתה של החברה בנהריים ועד היכן שהגענו — הציבור הזה ראוי שנכבד אותו, נערך אותו ואת עבודתו, גם אם יש פה ושם ויכוח על נושאים כאלה וכאלה.

עכשיו אעבור לשאלות. אפתח בנושא של חברת החשמל הירושלמית. גם אני בין אלה האומרים — מומן שחרור השטחים, מומן שחרור ירושלים, איחוד ירושלים — שלמות הכול, מבחינה מדינית ודווקא מבחינה מדינית, חשוב להשאיר את החברה הזו כפי שהיא, כל ערר היא יכולה לעמוד במבחני התקופה והצרכים. לאחרונה, אני מסכם לעצמי ואומר שאיננו יכולים להתעלם מן הסבל של תושבים בירושלים המזרחית, בכלל זה סבלם של תושבים ערבים, בשל ההפרעות החוזרות ונשנות באספקה סדירה של חשמל. אני יודע שרוב השיקולים להפעלת התחנה אינם מסחריים, אלא בעיקר מדיניים. דווקא מיום כן אני רוצה להעלות בפניך אפשרות לשיקול דעתך.

אני הגעתי למסקנה — ייחנן שבגלל התנהגותו של חוסיין בכל הקשור במשאומתן — שהתנהגות המדינה המבוגרת שלנו בקשר לחברת החשמל הירושלמית חייבת כמוצהר להיות קשורה להתקרבות של חוסיין כתהליך המשאומתן לשלום

ולנושא הפרוכלמטי יותר שכבוד השר רק נגע בו — נושא האנרגיה האטומית. האם באותו קצב ובאותה מידה של התעניינות בפיתוח האנרגיה האטומית נתן משרד האנרגיה את דעתו להכטחת כריאתה של האוכלוסייה בישראל במקרה של תקלה בנושא הזה? אינני רוצה להרחיק לכת עד לצ'רנוביל, נראה שעדיין לא הגענו לרמה הזאת, אבל אנחנו יכולים בהחלט להימצא במצב שמבחינת הפיתוח והביצוע נהיה בשלב מאוד מתקדם, אבל בנושא הגנת האוכלוסייה ונקיטת צעדי זהירות נהיה מפגרים מאוד, ונחשוף את האוכלוסייה לסכנה נוראה. כוה. שאלתי: האם ננקטים כאמת, בד בבד עם הפיתוח או עם ניסיונות הפיתוח של אנרגיה אטומית, כל אמצעי הזהירות וההגנה הדרושים להכטחת שלומה של האוכלוסייה?

שאלה אחרונה, וספק אם היא חלק ממדיניות המשרד או שהיא נוגעת יותר לעתידנות: שמעתי בהזדמנויות שונות משרד האנרגיה וגם מפי מלא-מקום ראש הממשלה ושר החרוץ, וזה עורר אצלי עניין רב, על שיתוף פעולה אפשרי בנושא פיתוח מקורות האנרגיה עם הארצות השכנות. לגבי מצרים נאמרו דברים מכטיחים מאוד, ואף היתה משלחת, בראשות אישיות מצרית בכירה, שביקרה בישראל והתעניינה בנושא. לאחרונה גם מלא-מקום ראש הממשלה ושר החרוץ דיבר על האפשרות של שיתוף פעולה אנרגטי, אם המינות נכון, עם ירדן. הקשור להיכור יס-המלח עם יס-סוף ובניית תחנות אנרגיה גדולות. האם אלה הן משאלות לב או תוכניות הנמצאות בדיון, אם לא בכיצוע/ אשמח אם אקבל תשובה על כך.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מחמד ותד. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, בבקשה.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, שר האנרגיה, חברי הכנסת, נראה הדבר שמשרד האנרגיה ואיכות הסביבה לא תמיד הולכים ביחד. אומנם יש שתי תחלות בולטות לאחרונה, האחת — הסבל של תושבי חיפה מבחינה בטיחות והגופרית שנשפכת עליהם בכמות גדולה, לעניות דעתי, גדולה יותר מן המותר לכריאתו של אדם, והשנייה — תחנת דינג' ג', שנבנתה בחיפון ואמורה לקבוע תחנת חשמל גופריתית לכל דבר באזור המאוכלס ביותר של מדינת ישראל. אינני בטוח שהמצב הוא כפי שהציג אותו השר — ואם שהתחנה תהיה או שלא יהיה שום דבר. נדמה לי שלא בדקו את האלטרנטיבות.

אני רוצה לחזור ולשאל: כבוד השר, האם אתה עומד מאחורי הצהרתך, שאם יקום משרד הבריאות ויאמר שיש משום נזק בהקמת התחנה דינג' ג' במקומה המיועד, אם יש סכנה, תהיה מוכן לשקול אלטרנטיבות אחרות?

לאחרונה, אדוני השר, ביקרתי במכתב רצמן וראיתי, בהדרכתו של פרופסור משה לוי, את שיטות הניצולת של אנרגיית השמש. התרשמתי מאוד ממה שנעשה שם, ואני חושב שזה עשוי להצליח ולהיות דבר מהפכני ביותר לטובת המשק הלאומי ולטובת מדינת ישראל. השאלה היא, כמה אתם משקיעים בנושא, והאם לדעתך ההשקעות האלה מספיקות? אפשר להביא את ההמצאה המהפכנית הזאת ליישום כמורד קרוב, מתקבל על הדעת, ואפשר גם להמתין 20 שנה — הכול קשור בהצב העשקנות של משרדך. אני אינני מגנה דבר, אני מתאר לי שגם לך יש אילוצי תקציב.

בעניין חברת החשמל המזרח-ירושלמית. על הזאב הזה כבר דיברו הרבה. שמעתי הרבה מאוד אימים: אנחנו נסגור, אנחנו נפקיע, ואם, ואם, ואם. אני מודאג מאוד ממה שקורה

חברת כ"כ. ישיבה שי"א
— סקירת שר האנוגיה והתשתית על פעולות משרדו —

הפנים אל הצפון — אל הצמיחה הכלכלית בצפון וכחיפה. ברור שזה תלוי גם בפעולותיכם וגם בכך שתוכלו להצביע על דאגתכם לנושא ועל כך שאתם משקיעים מחשבה ואמצעים למניעת זיהום אוויר. השאלה שלי היא: האם אתה רואה צורך שהכנסת וועדותיה, הלוכי של אנשי הצפון וכל גורם אחר, יעזרו?

אם תיתקל בקשיים, העבר זאת לירידתנו, כדי לתת תנופה להקמת שני המפעלים הגדולים, שתהיה לכך, כמוכן, השלכה על מפעלים אחרים באזור הצפון. תודה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אמנון לין. רשות הדיבור לחבר הכנסת ויכל נאמן, בבקשה.

ויכל נאמן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, יש לי שאלות בארבעה נושאים. נושא ראשון — גם אני שואל על חברת החשמל המזרח-ירושלמית, באיזו מידה אתה מודע למטרד שהיא מהווה לאוכלוסייה, לאוכלוסייה היהודית לפחות במרחב הזה, ובאיזו מידה אתם עומדים לבצע דברים שישינו את המצב הזה? באיזו מידה עדיין יכולה להתבצע התוכנית שעליה שמענו בשעתה, בדבר שחרור האזורים שמחוץ לירושלים גופא מעולה של החברה, והאם יש בכל זאת סיכוי כלשהו שהחברה הזאת תחלף בגורם יעיל יותר מבחינת פיתוחה של ירושלים וסביבתה?

נושא שני — אנרגיית השמש. אדוני השר, הזכרת את פרויקט מגדל השמש של מכון רצמן, שהוא באמת מתקדם מאוד, אבל הוא מיועד בעיקר להעברת האנוגיה. זה חשוב, כי תמיד האנוגיה הזאת יכולה להיקלט רק במקומות ריקים, וצריך לנצל אותה במקומות מלאים. זה פרויקט מעניין, וטוב שתומכים בו.

עם זאת, מה בקשר לכריכות השמש, למשל? קראתי ברוח, שאתה מזכיר שוב את האופטימיסטים המדברים על 1,000 מגוואט. תחזית זו היתה בגווה בשעתה על מי מפעל חצלת הימים, שיבואו מן הים התיכון ויצרו שכבה של מטר מים פחות מלוחים על מי ים-המלח. האם יש היום תוכנית אלטרנטיבית, שמנצלת מיס אחרים בסביבה, מהירדן או משהו מהסוג הזה?

בנושא אנרגיית שמש, כתחום פיתוח תאים פוטוולטאים היו בשעתם הישגים יפים באוניברסיטה העברית. האם יש לזה המשך? הדבר נעשה בעידוד משרד האנוגיה, והייתי רוצה לדעת אם יש לזה המשך.

בנושא הגרעין לא שמענו אף לא פעם אחת הודעה רשמית, מעבר להלפות מימי ביקור בפריס של שר החוץ הנוכחי, שהיה אז ראש הממשלה — ואתה ביקרת שם אחריו. או הודלף לעיתונות, שצפתם תספק לנו כור וכו'. אני מעריך שהפרויקט ההוא "מת", אך האם אתה יכול לאשר זאת, או האם העניין עדיין פתוח וקורה בו משהו?

הנקודה האחרונה — קראנו שלשום, שכפגישת עם מועדון הנשיאים דיבר שר החוץ על פרויקט חצלת הימים, אבל מאילת לסוסים, בשיתוף פעולה עם ירדן. האם הדבר מתואם אתך? כתיקים שלך, אדוני השר, יש הדין-וחשבון על שבע שנות פעולתה של ועדת ההיגוי של מפעל חצלת הימים. שמענו רבות ולמדנו היטב גם את התוצאות ההוא. הורדנו אותו מעל הפרק כשל כמה סיבות. ניסינו למצוא שיתוף פעולה עם ירדן, אבל במקרה זה הניסיון היה עורבא פרח. מה שקורה הוא,

אתנו. אי-אפשר ההחליט כיצד לפעול בנושא של חברת החשמל הירושלמית תוך ניתוק מן הנוכחות או האיר-נוכחות לתוזה של חוסיין בתהליך השלום אתנו. שיהיה ברור שישראל מגיעה לשלב שבו היא צריכה להתנות את שיקוליה המדיניים בנכונות של חוסיין להתקדם כמהלך המדיני, וזאת תוך גילוי אחריות לצרכנים, כדי למנוע את סבלם.

השאלה השנייה קשורה לצפון. קודם כול, אני רוצה לומר לך, אדוני השר, שאינך צריך להתרשם מכך שיש כאן מעט חברי נסת. כל זמן שעיר הכרמל עומדת אחוריך, אתה יכול להמשיך לפעול בתחושת ביטחון. אין היום שום כוח שיכול לזעזע את עיר הכרמל מהייתה בגבך.

מחמד ותד (מפ"ם):

זהו משא כבד מאוד — הכרמל על גבו.

אמנון לין (המערך):

מי שיכול לזעזע את הכרמל, אנא, ירים יד.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת, שחיפה נמצאת כיום באווירה קשה מאוד של אבטלה. לא הייתי אומר שהאווירה היא של אבטלה, הייתי אומר שחיפה והצפון נמצאים במצב של קיפאון בצמיחה כלכלית. היתה לי שיחה בעניין עם עוד אחד מאנשי הצפון הנמצא כאן, סגן יושב-ראש הכנסת, ירדנו אהרן נחמיאס. אמרתי לו, שלפי הערכתי, ככל שתגיע מדינת ישראל מהר יותר למסקנה שפיתוח הצפון קשור עם פיתוח חיפה, כן ייטב. אין אפשרות לדבר על צמיחה כלכלית של הצפון בלי לדבר על צמיחה כלכלית של חיפה, ואי-אפשר לדבר על צמיחה כלכלית של חיפה בלי לקשור את זה עם הצמיחה הכלכלית של הצפון.

בני שליטא (הליכוד):

מה זאת, שיחה בין חיפנים?

אמנון לין (המערך):

חשוב שגם איש ממנחמיה ישמע את הדברים האלה.

כאשר אני מדבר על אבטלה בחיפה ובצפון, כאשר אני מדבר על קיפאון בצמיחה, זהו עניין הקשור עם הצמיחה בצפון. נוכח מצב האבטלה החמור, אנהנו עומדים היום בפני שלושה פרויקטים אדירים, או לפחות בפני שניים, באזור הצפון. אתה מדבר על מפעל התשלובת. זה לא מפעל חיפני כלבו. מפעל זה יכול לתת תנופה צמיחה לכל הצפון. אני שואל את השר: האם אתה יכול להצביע בפני הכנסת על התקדמות כלשהי במגעין עם משרד האוצר? אני יודע שמשדר התעשייה והמסחר תומך בהקמת מפעל זה. אני יודע שיש לכך תמיכה מצד כל המוסדות הכלכליים בחיפה. כל יום שאיננו מתקדמים בנושא זה יכול לגרום לפיגור חמור מאוד, שעלול לסכן את המפעל האדיר של בתי-הזיקוק, אם לא תהיה תאוצה של פיתוח, אינני יודע מה יקרה, בעיקר בהתחשב בכך שבארצות אגן הים התיכון מוקמים מפעלים גדולים ומודרניים. מוכרחים להחזיר לממשלה ולכנסת את תחושת האחריות לא רק לחיפה אלא לצפון כולו, ולדעתי, גם למדינה כולה.

לבסוף, מלה אחת בקשר לתחנת הכוח שתוקם באזור חיפה, גם אני, כאחרים, דואג לבעיית זיהום האוויר. אני חי בחיפה ובעיית הזיהום מעסיקה את תושבי חיפה. אנהנו מצפים מבתי-הזיקוק ומכל המפעלים, שיהיו רגישים לנושא זה כפי שהם רגישים לצד המסחרי של המפעל, ואולי אף יותר מכך. רבות שנתה לי אפשרות להתפנות ב-29 בתורש ולומר לציבור החיפני, בהפגנה הגדולה המאורגנת, בדיוק מה שאני אומר כאן, מפני שלפי הערכתי אנהנו חייבים כרגע לעמוד עם

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל: חברת הכנסת גאולה כהן, בדרך כלל אני לא נוהג להכריז. אני נוהג לעשות. אני מתכוון לזה במלוא הרצינות. הכעיה רצינית, והיא מחייבת פתרון.

עלו כאן כמה הצעות, ואני רוצה לומר לחבר הכנסת ותד. שאני הייתי מוכן לשקול את עניין החשמל מירדן. אני לא דחיתי זאת. לא קיבלתי, והעניין לא יצא לפועל. כל הצעה שיש בה היגיון, שתבטיח אספקה סדירה ותקינה לאוכלוסייה ותאפשר לחברה לתפקד ביכולתה היא, הייתי מוכן לשקול אותה. כרוך שהמצב הנוכחי לא יכול להימשך. זה פשוט בלתי אפשרי.

כל הטענות דברו פער מחירים אינן נכונות, אני מצטער לומר. אנחנו מספקים חשמל בעלות היראלית. בוקתי זאת אישית חוזר ובדוק. הימים האלה יגידו. אגב, במתכוון לא נכנסתי לפרטים, מפני שאני לא חושב שהבעיה כרגע היא לעמוד מעל הרוחן ולהצהיר הצהרות.

השאלות בקשר לזיהום האוויר, לרבות השאלה ששאל חבר הכנסת אמנון לין בעניין חיפה ובחיהזיקוק, התעשייה, התשלובת הפטרורכימית וחברת החשמל — אני רוצה לומר, שאנחנו מרדעים לנושא. אני אומר זאת לא בגלל ביקורת ציבורית ולא בגלל טענות. אני באמת חושב, שלבריאות הציבור יש חשיבות עליונה, וצריך לדאוג לה. עומדת רק שאלה שהכנסת, אדוני היושב ראש, צריכה לתת דעתה עליה — האם אפשר יהיה להגיע להידברות של אמת, ולא לדיקטטורה של החלטות? ולמה אני מתכוון? אם בא משהו ואומר: אני רוצה קולטנים, וזה עניין של 200 מיליון דולר — וזה אינו דבר של מה בכך — ואנחנו חושבים שמכחינה טכנולוגית זה לא מתאים, השאלה היא מי מכריע בסוגיה הזאת.

אני אומר ליושב ראש ולחברי הכנסת, שלא צריך לחשוך בכל מקרה, כשיש כוונה להגיע לסידור כלשהו, שמישהו רוצה לזהם את האוויר להכעיס. אין שטות גדולה מזו.

ו גם תשובתי לחבר הכנסת שליטא בעניין טורבינות הגז בריינג' ג'. אני מוכן לכל אלטרנטיבה שציעו. אין זה נכון שההחלטה נחקלה בחיפזון, השבוע אפגש שוב עם ראש עיריית תל-אביב, רבותי, הייתי מוכן ללכת למשטר הפעלה. מאחר שכימינו אלה אין מאמינים בהבטחות, אני הצעתי שנלך לחקיקה ראשית בכנסת, שלפיה משטר ההפעלה לא יעלה על כמה שעות בשנה. מה לעשות שאני מאמין שבשל המיקום התת-קרקעי של ריינג' ג' היא המקום העדיף על ריינג' ד', הנמצאת במבנה על-קרקעי. שהיא לדעתי האלטרנטיבה היחידה, האחרת?

מאחר שהתגטיח כנושא הזה, אני אומר לך פעם נוספת, שעליך גם לתת לי תשובה על האמירות של שר הצריך לדאוג גם לשעת הירוס, חט וחלילה, בין כמלחמה ובין כמפולה, ולדעת מה עושים כשתהיה עלטה.

רבותי, אני אומר זאת גם כחבר כנסת, יש הרבה שאלות. מישהו גם חייב לתת עליהן תשובות. אני מציע במלוא הכנות: היכנסו, בבקשה, בעובי הקורה. אנחנו מוכנים להיות שותפים בעניין הזה. נעשה כל מאמץ להקמת תחנות הכוח והתשלובת הפטרורכימית בחיפה ונביא לביצוע המשימות האלה.

שאלת אותי, חבר הכנסת אמנון לין, אם יש לי רדישה או בקשה שהכנסת תטייע? תשובתי חיובית, בהחלט כן.

בעניין האנרגיה האטומית — תשובה אחת לחבר הכנסת ותד: אין ריכוז, אנחנו ערים לכול, לרבות לשאלת הבטיחות. זה אולי הנושא המרכזי בעניין הזה.

שהספק המותקן בישראל היום — ואולי תתקן אותי, כי אינני יודע מה הם בדיוק הדברים האחרונים — צריך להיות בסדר גדול של 3,000 — 3,500 מגוואט. ההספק המותקן בירדן, בשנה שעברה לפחות, היה בערך 200 מגוואט. זה קטן בערך פי 18 מאשר בישראל.

מים מפרויקט פוטואלקטרי או חשמל מפרויקט הירדן אלקטרי ערכם לגבי ניצול שעות השיא של הצריכה בישראל יכול להתבטא באותם 800 מגוואט, שבשכילם היה צריך להיבנות פרויקט תעלת הימים. תנודות הצריכה בירדן צריכות להיות בסדר גדול של 40 מגוואט. אז לשם מה צריכה ירדן צריכה של 800 מגוואט? גם לירדנים זה לא ברור, והם בעצם אמרו זאת כבר לפני שנתיים-שלוש שנים.

לעומת זאת, האם יודע לך שבדוח שהגישה בשעתה הרשות לפארקים וגנים לאומיים, יחד עם נציב המים, שכולל כדוח של מפעל תעלת הימים, יש נושא אחד שהיה מעניין מאוד את ירדן? ירדן מצליחה יפה בפינוח שטחים חקלאיים, והיא צריכה עוד מים להשקאה. מפעלים שאפשר היה לבצע בהם אגירה של מים באפיק הירדן עצמו, במקומות שונים לאורך האפיק, היו יכולים לקלוט 200 מיליון קוב בשנה, ומתצית המים האלה, שהייתה הולכת לירדן, היתה יכולה בהחלט לטייע לה.

אולי תעדכן את שר החוץ בעובדה שיש במשרדך חוכרת ירדנית המציינת את היתרונות של מפעל תעלת הימים הישראלי מבחינה ירדנית, שישפר גם את מצבה של ירדן מבחינת האשלג בים-המלח וכו', כתנאי שישראל לא תעלה את המפלס מעל לגובה של מינוס 3.6 מטרים — ואפשר באמת להישאר במפלס הזה. כדאי לומר לו, שגם ירדן טבורה שהפרויקט הזה הוא פרויקט טוב.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יוכל נאמן. אדוני שר האנרגיה והתשתית, מאחר שכבודו נמנה עם אבות השיטה הזאת, של הדרושיח, אם לא היה הוא בעצמו מולידה, הרי הוא יודע שהוא צריך להשיב תשובות קצרות על שאלות שהיו ארוכות.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

בעניין חברת החשמל המזרח-ירושלמית — אומר לכל אלה ששאלו, כי לחברה היתה הצעה האומרת, שהחברה תוותר על חלק מתחום הויכיון, ונתחדש לה את הויכיון בתחום מצומצם יותר, שבו החלוקה תהא גם לשביעות רצון האוכלוסייה ותאפשר לחברה להתגבר על בעיותיה הכספיות. החוב של החברה היום הוא למעלה מ-30 מיליון שקל, אני רוצה שנדע זאת. לצער הרב, נציגי החברה חזרו בהם. אני הייתי מוכן לשקול את ההצעה הזאת.

מרגע שנציגי החברה חזרו בהם, המצב כיום הוא כזה, שהויכיון של החברה יסתיים ב'1 בדצמבר 1987. אם לא יהיה שום אירוע אחר, אני מתכוון פשוט לעמוד על כך שהויכיון יסתיים, כי המצב הנוכחי לא יכול להימשך, בשום פנים ואופן לא.

גאולה כהן (התחיה):

ולא תיכעזו? אמרו זאת כבר כל כך הרבה פעמים. נקווה שהפעם לא יהיו אלה רק דיבורים.

יובל נאמן (התחיה):

אנחנו לא נפיל את הממשלה, כדי שהיא אכן תוכל לעשות זאת.

שהיו אפילו פגישות עם שגריר תוניס באר"ם. גם זה איזה חידוש כימינו אלה, ואין הוא חידוש מבוטל.

יובל נאמן (התחיה):

לא כדאי שזה יהיה קשקוש.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

לא, ודאי שלא. לא עולה על דעתי ששר בממשלה יעסוק בדבר שאינו רציני. אין דבר כזה.

מחמד ותד (מפ"ס):

האם יש מידע קונקרטי על הצעות אלה? והאם משרד מעורב מעשית בעבודות האלה?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

משרדי מעורב בכל עבודה, כשיש צורך במעורבותו.

לשאלה של חבר הכנסת שליטא בקשר למגדל השמש, אנחנו בהחלט משתתפים בהשקעה. אבל, אני רוצה לומר שהערתו של חבר הכנסת יובל נאמן היא נכונה. זה יותר חזון, זו עבודת מחקר שחארך הרבה זמן. היא מרתקת מאוד, היא נראית כאמת כמו חלום, אבל חלום שיש בו סיכוי למציאות של ממש. המחקר נעשה ביקורתו ובראשותו של פרופסור דוסטובסקי. משרד האנרגיה משתתף. דרך אגב, במשך שנים היה קיפאון ונתק בין מכוני ריצמן למשרד האנרגיה. חזרנו למערכת יחסים — — —

יובל נאמן (התחיה):

— — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

כזמנו, אבל עכשיו חזר משרד האנרגיה, אני מודיע שאנחנו משתתפים במימונם של המחקרים האלה, ואין ספק שאני שמח על כך.

קריאה:

— — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אנחנו לא זנחנו את חיפושי הנפט. להיפך, אתמול ראינו נפט, חשנו ואפילו הרחנו נפט מ"כוכב 29".

בני שליטא (הליכוד):

זה אותו שדה, זה אותו "חלץ".

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

לא, זו שכבה אחרת. מה זה נקרא מאותו שדה? "עגור" כחלוצה מקיים קידוח. כימים אלה קודחים יום יום בשלוש משמרות. אני מקווה, מייחל, ממתין. צריך פשוט לחכות.

דבר שני, עשינו אתגחתה. הפסקנו את הקידוחים, ולדעתי עשינו נכון. בחקופה הזאת של השנתיים וחצי השקענו בעיקר בהכנת חומר, כבדיקות סיסמיות, ולדעתי יש לנו היום, מה להציע. אני אמרתי שיש לי יומרה לעניין חבורת נפט בין-לאומיות שיבואו לקדוח כאן. יש לנו היערכות. אני חושב, שתוכנית חיפושי הנפט שלנו נכונה, נכונה, יציבה והיא הולכת להיות תוכנית נמשכת, ללא קפיצות, ואולי עם פחות כותרות, ועם יותר פעילות שוטפת. יש לנו תוכניות עבודה לשלוש שנים באזורים מוגדרים, גדולים מאוד. כך שלא יהיה קידוח אחד, אלא יהיו בדיקה ובעבודה הרבה יותר יסודית. אני לא רוצה להאריך כי אפשר לדבר על זה שעות.

אנחנו מנצלים בהחלט אנרגיות אחרות, בודקים אותן ומשקיעים בהן. דיברתי על אנרגיית רוח, על סוגי אנרגיה

לשאלתו של חבר הכנסת יובל נאמן, אני רוצה לומר כך: עמדנו לחתום על מסמכים עם הצרפתים, היינו ערב חתימה, והעניין התקדם עד לשלב הזה. כרגע האחרון, כאשר החומר על תוכנית עבודה היה מוכן, ביום שיש מפורסם, כשהם עמדו למסור אותו לדיעו, לנציגים שלנו, למומחים, הם חזרו בהם. אני מניח שהסיבות לכך היו הכחירות בצרפת, שינויים פוליטיים. כרגע זה העניין מוקפא. אנחנו בודקים אלטרנטיבות. הנושא נמצא על שולחן הדייונים. אין בו חידושים מרעישים, אבל דנים בו.

אשר לשאלה של חבר הכנסת ותד בקשר לפיתוח מקורות אנרגיה עם ארצות שכנות: אנחנו נמצאים במשא ומתן מתקדם עם מצרים להקמת תחנת כוח של 5 מגוואט, לפי השיטה של "לוז". פרויקט זה יהיה משותף. ביקרה כאן קבוצת מומחים מצרים, והם התלהבו מאוד מה שראתו. דרך אגב, למצרים יש עניין רב מאוד בכריכות סולריות. אנחנו חושבים, שעבודה משותפת יכולה בהחלט לתרום. יש גם כמה דברים שאנחנו מעוניינים בהם. אני רוצה לומר, שמחברת החשמל ביקשו ממני ללמוד איזו שיטה מסוימת שהשתמשו בה במצרים. נעניתי מיד, ושני מומחים שלנו ביקרו שם. אם כך, שיתוף הפעולה הזה הופך להיות, אני מקווה, לדבר טבעי, יומיומי, שלא צריך אפילו לדבר עליו.

בני שליטא (הליכוד):

מה עם מסירת ידע שלא כדאי למכור אותו?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

להיפך, חבר הכנסת שליטא, אנחנו רוצים למכור את המוצר. אנחנו רוצים למכור תחנת כוח בשווי של 5 מיליוני דולר, זה כדאי מבחינתנו. אנחנו מוכרים את זה, והלוואי שהמצרים יקנו. אתה יודע מה — גם הסורים. איזו התנגדות יש לנו? מדוע לא?

אשר לתוכניות הסיוע לירדן שדובר עליהן לאחרונה, הזכירו אותן גם חבר הכנסת ותד וגם חבר הכנסת נאמן: אני סומך על ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ, וחוקה עלי, אם הוא אמר דברים בנושא הזה, שידע כנראה על מה הוא מדבר.

מחמד ותד (מפ"ס):

השאלה אם משרד יודע על מה הוא מדבר.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

בוודאי. אין תיארת לעצמך, שמשרדי הממשלה לא מתואמים כיניהם? וכי הממשלה הזאת יכולה לפעול אחרת? באמת, איך זה יכול להיות? אני מתפלל על עצם השאלה. אין דבר כזה.

מחמד ותד (מפ"ס):

הממשלה עובדת לפי השיטה "לא ידעתי, לא שמעתי".

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

במקרה זה אני עומד בהחלט מאחורי מה שאמרתי; אני מודע ויודע וחוקק על ממלא-מקום ראש הממשלה שידע על מה הוא מידבר, כשאמר את מה שאמר.

יובל נאמן (התחיה):

אולי לא עיינו בחומר הזה במשרדך?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אנחנו עיינו, חבר הכנסת יובל נאמן. אנחנו מודעים, באמת, לכל החומר, לרבות הצעות אלה. אומר לך כך: אם יש אווירה של הידברות, הדבר הזה תמיד כדאי. אתמול שמעתי,

לייצור הכמות המספקת של החשמל, שתספק את צורכי כלל הלקוחות? זאת, במקום שהממשלה תתעסק בחיפוש אחר סיבות שונות לחיסול חברת החשמל הערבית. חברי הכנסת הנוספים, בשאלותיהם, התעלמו מן הכעיות העיקריות שהביאו את החברה למצב שבו היא נמצאת, וזה כמוכן אינו מקרי.

תחום נוסף, אדוני השר, הוא רכישת הפחם מדרום אפריקה. גם בנושא זה ראיתי התעלמות מוחלטת מצדם של חברי הכנסת. אדוני השר, גם הטיעון שלפיו מחירי הפחם בדרום אפריקה הם זולים הוא תירוץ. אדוני השר, איך אפשר כלל לחשוב על יבוא פחם כמושגים של כסף, כשהמחיר ליחסי מסחר אלה הוא, למעשה, עידוד ותמיכה במדינת האפרטהייד הגזענית? איך אפשר כלל לדבר על רווח כספי כאשר מגד עומד רצח עם על רקע גזעני? ולכן אני שואל אותך, אדוני השר: מדוע אין מפסיקים מיד את קניית הפחם מדרום אפריקה? האם נבדקו כלל אפשרויות חלופיות לרכישת פחם ממקורות אחרים, גם בעלות גבוהה יותר?

אדוני היושבי ראש, אני רוצה לשאל גם בקשר למחירי הדלק. אנחנו שומעים שמחירי הנפט בשוקי העולם יורדים באופן מתמיד, אולם אצלנו, משום מה, הדברים הפוכים תמיד. מחיר המוטו לתעשייה עולה פעם אחר פעם, דבר שמביא לשרשרת של העלאת מחירים, בעיקר מחיר החשמל ומחירי מצרכים אחרים, כמו הלחם. אדוני השר, מדוע לא קובעים את מחיר הנפט אצלנו בהתאם למחירי בשוקי העולם?

ונושא אחרון, כבוד השר, הוא נושא זיהום האוויר, במיוחד בעיר חיפה, ובעיקר על ידי בתי הדיקוק. תופעת הזיהום חזרה על עצמה יותר מ-600 פעמים בשנתיים האחרונות, והמסכנות שבהן היו עליות ריכוז הגופרית, המסכנות את בריאותם של התושבים. מה הם הצעדים שעושה המשרד כדי למנוע תופעות חמורות אלה, או מה הוא עשה כדי למנוע תופעות חוזרות ונשנות אלה?

ושאלה אחרונה, אדוני השר: האם נכונות הידיעות על הכוונה להקים תחנת פחם בעיר חיפה? אם כן, האם אתה מוכן לפעול כדי למנוע דבר חמור זה, שיוסיף ויהם במידה ניכרת את האוויר של העיר חיפה?

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת צ'רלי ביטון. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, בכקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושבי ראש, כנסת נכבדה, ראשית כול, אני מברך אותך, שר האנרגיה מר שחל, ורוצה להביע הערכתה של סיעתנו אליך על דרך ניהול משרדך.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

עוד יצרפו אותך לאגודת ישראל.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני חייב לציין במיוחד את היענותך לדרישותינו הנוגעות לשמירת השבת. אני חייב להגיד את זה בראשית דברי.

שמענו והקשבנו לסקירתך, שהיתה מעניינת עד מאוד וחובקת זרועות האנרגיה במדינה. אנחנו מברכים אותך על כך שבזמן נתגלה תגפס בחלק, ואנחנו מקווים שתמשיך בתפקידך בהצלחה.

אחזור למה שאמרתי בראשית דברי: אומנם אני מלא הערכה אליך, שר האנרגיה, על היענותך בכל פעם שאנחנו פונים אליך בנושא העבודות של חברת החשמל כשבת. כל

אחרים שבהם המשרד עוסק. נדמה לי, שחורף מאנרגיית השמש, הבריכות הסולריות, אנרגיית הרוח ופצלי השמן הם אולי מסוג הדברים שיתנו נתח לא מבוטל לייצור חשמל בשנים הקרובות. אני מדבר על שלושה-ארבע השנים הקרובות.

כני שליטא (הליכוד):

גלי הים — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
לא, לא.

חבר הכנסת אמנון לין, נדמה לי שהשיבותי על שאלת ההתניה של חברת החשמל המזרח-ירושלמית בתהליכים מדיניים; גם ההתעניינות בירדן בנושא וזה אינה לגמרי מנותקת מהשאלות האלה, יש עליות וירידות ברמת ההתעניינות, כאינטנסיביות שלה. נדמה, שלאחרונה יש תנאים מסוימים שבהם תהיה ירדן מוכנה לסייע לחברה. דרך אגב, הם מתלוננים על אי-יעילותה של החברה. טענות רבות יש להם בנושא הזה.

אשר לבריכות השמש, חבר הכנסת יוכל נאמן, אנחנו בודקים אלטרנטיבות. יש פיתוח מעניין מאוד של הבריכות המקוריות מטעם מפעל "ארגמן", עכשיו אנחנו מנסים להפעיל קיבוצים בעיקר כדי שישתפו פעולה עם משרד האנרגיה בתוכנית מחקר. ההערכה שלנו היא, שזה יכול בהחלט להיות פתרון יעיל וטוב למקומות קטנים. אותו דבר לגבי התאים הפוטוולטאיים, אני מזמין אותך אישית לבקר בשדה-יבוקר. אתה תראה שם שלוש טכנולוגיות.

אורה נמיר (המערך):

למה רק אותו?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חברת הכנסת אורה נמיר, אני הזמנתי את כולם, אבל חבר הכנסת יוכל נאמן מתעניין בנושא הזה גם מהצד המדעי. יש שם כאמת דבר מעניין מאוד, ואנחנו נעשה זאת.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני שר האנרגיה והתשתית. רשות הדיבור לחבר הכנסת צ'רלי ביטון, בכקשה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני שר האנרגיה, אני רוצה לשאל בעיקר בנושאים אלו: החברה המזרח-ירושלמית; אף שחברי כנסת אחרים התכחשו לנושא הזה — יבוא הפחם מדרום אפריקה; וזיהום האוויר ומחירי הדלק.

אדוני היושבי ראש, שוב שמענו את הודעת השר, שהוא אינו מתכוון לחדש את הזיכיון של חברת החשמל המזרח-ירושלמית. אדוני השר, אנחנו יודעים שהניסיונות להפקיע את הזיכיון של החברה הנ"ל נמשכים זה שנים מספר. והממשלות השונות אינן משלימות כצעד עם קיומה של החברה המזרח-ירושלמית. הדיבורים היום על הצורך בוריתור של החברה הערבית על חלק מאזור הזיכיון שלה הם רק כסות, לדעת, ואמתלה כדי שהממשלה תוכל להביא, עם אי-חידוש הזיכיון, לחיסולה הסופי, למעשה, של החברה הערבית. טיעון זה בא לידי ביטוי בעיקר על ידי חברי הכנסת מצדו הימני של הבית ועל ידי הלחץ הכלתי פוסק להביא לחיסולה של החברה.

הטיעון היום הוא, לאחר שכעבר הוא נטען על ידי משרד האנרגיה, שהחברה הערבית אינה מסוגלת לספק את כמות הורם שהיא התחייבה לספק. אני שואל אותך, אדוני השר: מדוע לא אישרתם כעבר לחברה לייבא את המנועים הדרושים

חברת כ"ב, ישיבה שי"א
— סקירת שר האגרנה והתשתית על פעולות משרדו —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היקר, אל התווכח אתי. בינינו יש תהום כזאת, שהיא מעבר לכל אפשרות של גישור, ואין טעם להתווכח. אתה קורא גזענות למה שאני אומר, אני קורא גזענות למה שאתה עושה: אתה תומך באש"ף שרצוץ לידים יהודים — זו גזענות או לא?

אתה חושב לרגע אחד שאנחנו יכולים. לסמוך על כך שהדבר החשוב הזה, שנקרא חשמל, יהיה נתון בידי ערבים, וכל עשרות אלפי החושבים היהודים של השכונות האלה יהיו נתונים בידיהם לחושך ולארור?

אדוני השר, אני יודע שאתה פועל בעניין זה, אני יודע שאתה מעוניין לחקן זאת. אנא, עשה זאת יום אחד קודם.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מנחם פרוש. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק חיים פריץ, בבקשה.

יצחק חיים פריץ (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושבים, כנסת נכבדה, כבוד השר, כראשית דברי אף אני מצטרף לכל חברי הכנסת ששיבחו את כבוד השר על עשייתו הבורכה בתחום משרדו. אני מצטרף גם לדברי ידידי חבר הכנסת הרב פרוש ולברכתו לכבוד השר, על כך שהוא מגלה אוזן קשבת בנושאים הקשורים לציבור הדתי. אולם, אף-על-פי-כן איני יכול להימנע מלומר דברים הרובצים על לבי, הגם שבחלקם הם כבר נאמרו על-ידי ידידי חבר הכנסת הרב פרוש.

בעבר קרה לא אחת, שהוצאת הוראה שלא לכצע עבודות בעצם יום השבת — ואין ספק שההנחיה שלך סיכלה פעמים מספר את התוכניות לכצע עבודות בעצם יום השבת. אולם כולנו יודעים, וכבודאי גם כבוד השר יודע, שעבודות תיקון בכל זאת מתבצעות בעצם יום השבת, עבודות שאין להן ולא כלום עם פיקוח נפש, והן יכולות להתבצע בסתם יום של חול. הן מתבצעות ביום השבת בגלל סיבות מסיבות שונות, והדבר גורם לנזקים חמורים. קודם כולו, יש כאן חילול שבת בפרהסייה, דבר הפוגע בצביון השבת ופוגע רגשית ומצפוניית בציבור יד גדול כמדינת ישראל. זאת ועוד, הדבר גורם ליהודים תמימים הרוצים לשמור את יום השבת לעבוד פעמים רבות ביום זה על-כרחם, על-ימנת שלא יאונה להם כל רע במסגרת עבודתם. נוסף על כך, אם מתבצעות עבודות בעצם יום השבת, הדבר גורם לכך שציבור לא מבוטל נמנע מלאכול את ארוחת השבת, מכיוון שתיקון שנעשה בעצם יום השבת אסור על-פי ההלכה, כידוע לך היטב, ליהנות ממנו. כך שיום השבת שצריך להיות יום של עונג שבת הופך אצל יהודים לא מעטים ליום של נגע השבת — אותן אותיות, כמוכן הפוך.

נושא שעון הקיץ, שהייתי נאלץ, לצערי, לטפל בו בעבר ולא הצלחתי — על הפרק עומרת עכשיו פרשת פולארד, והשאלה היא אם יש להעדיף ועדת חקירה או ועדת בירור. עד כמה שידוע לי, אתה בין התומכים בוועדת חקירה, ואתה שולל ועדת בירור, כיוון שכבוד השופט לנדוי אינו מוכן לעמוד בראש ועדת בירור. אני חושב שאני מדייק, ואם לאו אשמח אם תחקן אותי. אני משוכנע שבעניין הזה אתה שולט טוב ממנו. אני בהחלט מבין את רצונך ואת דרישתך, שבראש ועדת חקירה יעמוד שופט של בית-המשפט העליון, בעל סמכות, בעל ידע, בעל אמינות ציבורית. אבל שאלתי היא, למה לפני שנה, כאשר שר הפנים דאז, חבר הכנסת הדובר אליך כרגע,

הכבוד לך על היענותך ועל ההוראות שאתה נותן לאנשיך — אתה מונע חילול שבת — אבל אני מבקש ממך ופונה אליך גם בפומבי, כמליאה: שכ פעם אחת לתמיד עם כל הגורמים הנוגעים בדבר, ותמנע את עוגמת הנפש הזאת על-ידי חילול השבת. אני לא יכול להבין איך אנחנו יכולים בכלל להרשות לעצמנו לחלל שבת. אני אומר: מה שלא יהיה, גם אם יהיו הפסדים גדולים ככל שיהיו, אנחנו צריכים לדעת שקרושת השבת עומדת מעל לכול. גם אתה יודע שלא אחת מבצעים בשבת עבודות כמו צביעת עמודים, מבצעים הרבה עבודות שאין כל דחיפות לבצען בשבת. אתה יודע שאנחנו גם כן מודעים לכך שכנושא זה יש גורם סמוי הממריץ אנשים לעבוד בשבת, וזהו גורם השכר — העובדים מקבלים תשלום גבוה פירארכעה תמורת עבודה בשבת. אם כן, עם התודה על כל מה שעשית, אנחנו מבקשים ממך ככל לשון של בקשה, שתראה דרך למנוע זאת.

אני חייב להגיד לך, וזו לא תהיה הפתעה בשבילך. שקשה לנו מאוד להשלים עם החלטת הממשלה על הנהגת שעון הקיץ לתקופה כה ממושכת. זאת ועוד: אני תמה על ממשלת האחרות, על שני אנפיה, המתעלמת התעלמות כזאת משותף קואליציוני, שידוע שיש לו עניין בנושא זה הנוגע לו מאוד; התעלמות כזאת — ואין כיום נציג של הגוש הזה ליד שולחן הממשלה — חוץ א-י-ה-תחשבות אף-על-פי שהם שותף מלא בקואליציה. חבר הכנסת הרב פריץ, כשהיה שר הפנים, עמד על המשמר — ואחם ידעתם ושמעתם אותו לא אחת בישיבות הממשלה בנושא זה. למה התעלמתם? איך מתעלמים משותף בקואליציה בעניין זה? אנחנו אומרים שהנהגת שעון קיץ גורמת לחילול שבת, גורמת להקדמת הפעלת התחבורה הציבורית, גורמת להקדמת פתיחת בתי-הקולנוע בשבתות, גורמת שיהודים רבים אשר מקפידים להתפלל בציבור אינם יכולים להתפלל בציבור — למה אתם מתעלמים? וכי אתם חושבים שהסטטיסטיקה הזאת על החיסכון הכספי הנגרם לכם עקב הנהגת שעון קיץ משכנעת אותנו ולו לרגע אחד? לכם, לנו לא, אנחנו לא מעוניינים בחיסכון זה, מכיוון שלמען קדושת הערכים שלנו ויתרנו הרבה הרבה יותר מזה.

וכך אני אומר לך: חבל מאוד על ההתעלמות הזאת. בהתעלמות הזאת, בקשר למה שדיברתי בנואמי הקודם בהצעת האי-אמון, אינכם תורמים תרומה כלשהי, וכבוא היום אתם תשלמו על ההתעלמות הזאת.

אני פונה אליך, אדוני השר, לשתף פעולה עם המכון המדעי הטכנולוגי לבעיות הלכה, כי זה יעזור מאוד למנוע חילול שבת בתחום החשמל והאנרגיה.

ולכסוף, כולם דיברו על כך, אבל אני בוודאי, כאיש ירושלים, רוצה להוסיף, כולנו יודעים על בעיות ההינתקות מתחבת החשמל המזרח-ירושלמית, עם זאת, אנחנו צריכים לברך על הנס שקורה לנו יום יום, מי יודע, אם חלילה לא תעשה החברה את הצעד הדרסטי ותחנק אחת ולתמיד את השכונות הירושלמיות, על עשרות אלפי תושביהן, מחברת החשמל הנתונה בידי הערבים? הרי זו סכנת נפשות ממש. מי יודע מה יהיה. לגבי התקירות שהיו בעבר הקרוב, כשיש הפסקות חשמל, אין עם מי לדבר, אין קול ואין עונה. גם אם הם יגידו שיש סיבות אוניקטיביות לתקירות האלה, הרי עדיין קיימים החשש והחרדה — איך אפשר ששכונות כאלה, המאוכלסות בעשרות אלפי תושבים יהודים, תהיינה נתונות בידי חברת החשמל הערבית?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו לא גזענות מה שאתה אומר?

יצחק חיים פרץ (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני כבר מסיים. רציתי לדבר עוד על נושא אחד, אבל אני רואה שהדברים מתארכים.

בנושא שעון הקץ התקבלה השכרע החלטה מאוד אומללה בממשלה — ושוב בעידודו, ביוזמתו ובדרכונו של מכובדנו שר האנרגיה והתשתית — להנהיג שעון קץ לשישה חודשים כמעט. לא גיליתם מינימום של רגישות כאשר קבעתם את החלחלה שעון הקץ ליומיים או שלושה ימים לפני ליל-הסדר. והרי, אדוני השר, שבא מבית מסורתי, כפי ששמעתי ממנו, ואפילו כמעט דתי, יודע שכל יופיו של ליל-הסדר הוא כאשר ילדים שותפים בו, שואלים ונענים. והנה, בליל-הסדר רבים מילדי ישראל לא יוכלו להיות שותפים, ודאי לא שותפים פעילים, בגלל היוזמה שלך להקדים את הנהגת שעון הקץ.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יצחק חיים פרץ (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
למה? — הם פשוט עייפים, היום ארוך יותר. אם יש לך ילדים קטנים — ולי יש — אתה ודאי יודע, שהילדים אינם ישנים ביום, הם משתובכים כרחובות ורצים בין המכוניות במשך כל היום כולו.

שבח רייס (המערק):

יצחק חיים פרץ (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אבל אני הרי לא רפורמי, אתה יודע.

היו"ר א' נחמיאס:

לא, יש מצווה להיזהר שהנערים לא יישנו בליל-הסדר.

יצחק חיים פרץ (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
נכון יש מצווה שלא יישנו. אם כן, מינימום של רגישות.

היו"ר א' נחמיאס:

ודאי, כך שאין זה משנה באיזו שעה זה יתחיל.

יצחק חיים פרץ (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני רואה כיוזמה הזאת ממש לעצמי חלול גם — חסלה לי על הביטוי החריף — כציבור גדול, וכאן לא מדובר רק בציבור הדתי אלא בכל בית ישראל, שיושבים בליל-הסדר סביב שולחן הסדר, והילדים הם השחקנים הראשיים. מינימום של רגישות כלפי הציבור הזה.

אודה לך על החשובות.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יצחק חיים פרץ.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אפשר?

היו"ר א' נחמיאס:

כן, בבקשה אדוני.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מתפלל אני שבחשוכותי זו אצליח לעשות כמה וכמה דברים בעת ובעונה אחת: 1. גם לשמור על איפוק ולהימנע מלחטוא בלשוני; 2. גם לשכנע את חברי, חברי הכנסת ששאלו, בכמה דברים שאומר.

אחחיל בנושא שהעלו כאן שני חברי הכנסת המכובדים: חבר הכנסת מנחם פרוש, וכמיוחד חבר הכנסת יצחק חיים פרץ.

הקים ועדה ציבורית כראשותו של שופט בית-המשפט העליון כדימוס, השופט שרשבסקי, שהוא לכל הדעות אדם אמין, מכובד, מלומד, מיומן, בעל מוסר ציבורי, ללא רכב; וכאשר הוועדה הציבורית הזאת שהיתה מורכבת ממדענים, מאנשי מקצוע, המליצה כרוך קולות שלא להנהיג שעון קץ — לצערי הרב, שר האנרגיה, ואמרתי שהוא מכבד מאוד את שופט בית-המשפט העליון, היה ראש החץ של המלחמה הציבורית נגד שר הפנים דאז בנושא שעון הקץ. הוא האשים אותו אפילו כסיכון של תאונות דרכים, בהריגת עוד 20 יהודים במדינת ישראל, דבר שגבל כמעט בעלילת דם, ולא היה רחוק מזה.

ברצוני לשאול, האם אדוני השר סבור שיש לעשות סלקציה בין שופטים בבית-המשפט העליון? או אולי הוא מצטרף לדעתה של חברת הכנסת שולמית אלוני, שכאשר מדובר בשופט-בית-המשפט העליון החובש כיפה, הרי אין להתייחס כלפיו כאמינות ובכבוד?

לפני שנה המליצה הוועדה הציבורית שלא להנהיג שעון קץ. היא בחנה את הנושא על כל היבטיו, אבל גם על ההיבט הדתי שבו. אני לא אדבר על ההיבטים הציבוריים, שדובר עליהם רבות לפני שנה, אלא על ההיבט הדתי. יש במדינת ישראל ציבור דתי די גדול. הנציגות הדתית ככנסת איננה מייצגת את כל הציבור הדתי במדינה. וזכורים לך בוודאי דבריו של ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל, מר דוד בן-גוריון, שאמר: אצלי כמפא"י יש לפחות פי שניים דתיים מאשר ככל המפלגות הדתיות. הצהרות דומות אנחנו שומעים גם ממנהיגי הליכוד. הציבור הדתי הוא מעל ומעבר לנציגות הרשמית שיש לו ככנסת. למה אין להתחשב בציבור הגדול הזה, שהנהגת שעון קץ פוגעת בו, במצופו וברגשותיו?

ליל השבת הוא אחד הערכים הגדולים, לא רק הדתיים, היפים ביותר שיש לעם ישראל. ליל השבת הוא, למעשה, הערב היפה ביותר, שמעניק למשפחה כוח ורוממות רוח לשבוע כולו. על-ידי הנהגת שעון קץ נהרס, למעשה, ליל השבת. על-ידי כך שליד שולחן השבת יושבים האב והאם, ללא הילדים הקטנים, שכן אלה הלכו לישון זמן רב לפני כן, לאחר יום קץ לזהט שעבר עליהם, והם אינם יכולים להיות שותפים לשולחן השבת.

זאת ועוד, כפי שאמר אחד-העם, וכולנו זוכרים זאת: יותר משמרו ישראל על השבת — שמרה השבת על עם ישראל. אנו מאמינים בה כבאמונה שלמה. והנה, על-ידי הנהגת שעון הקץ נהרסת השבת, ולא אפשר. היא נהרסת בריש גלי.

צר לי על שכבוד השר, שיש לו בוודאי מספיק תחומים לעסוק בהם, אינני יודע משום-מה הוא קופץ תמיד על העגלה הזאת של שעון הקץ. מילא, יש חברי כנסת שאני יכול להבין אותם, אין להם סוסים לרכוב עליהם, אבל אדוני בעל הדיע, הניסיון והידע הפרלמנטרי העשיר שלו וכחבר בשולחן הממשלה, היודע להתבטא כמעט בכל נושא — הייתי מדייק ואומר: ממש בכל נושא — מה הוא צריך להיטפל לנושא שולי של שעון קץ, הפוגע למעשה ברגשותיו של ציבור גדול עד למאד?

גניח שאומנם שעון הקץ חוסך מעט כסף למדינה. האם הכול נמדד אך ורק בכסף? האם אין ערכים נוספים?

ואולי דבר אחרון, ברשותך.

היו"ר א' נחמיאס:

ובקיצור בבקשה, אדוני.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני השר, אני שאלתי קודם.

שבח וייס (המערך):
אותך הוא כבר שכנע, חבר הכנסת צירלי ביטון.

שר האגרניה והחשתי מ' שחל:
אני אענה לך. הרי אני בוחר לי נושאים, אבל מותר לי לענות כך.

לשאלה בדבר שעון הקיץ — אני משוכנע, ואיני אומר את זה לא מתוך זלזול, הם וחלילה, ולא מתוך חוסר החשבות בציבור הדתי, שהחלטה בדבר הנהגת שעון קיץ תואמת גם צרכים חברתיים וגם צרכים כלכליים, ונמצא שהיא נתמכת גם עליידי הציבור החילוני וגם עליידי הציבור הדתי. יש אולי מעט מאוד נושאים כמו נושא זה, שבו דתיים כחילוניים מגלים כאחוזים גבוהים מאוד רצון משותף ותמיכה משותפת.

אתחיל מהעובדה שסקרים, שלא אנתנו ערכנו אותם, אלא הם נערכו מטעם הטכניון — וכבוד חבר הכנסת פרץ מודע להם, כי הכאתי אותם אי פעם — מראים ש-95% מהציבור החילוני תומכים בהנהגת שעון קיץ, ו-75% מהציבור הדתי תומכים בשעון קיץ.

אני לא הסתפקתי כתימכה זו. במקום שממנו כאתי החלה התפילה עם הנץ החמה. קראת שמע — מי שמרקק, זו חובה ומצווה שהוא מקיים אותה. מתי היינו קמים להתפלל? בחישוב שערכנו לפי השעון, הפרש היחיד בין אמצע החורף לבין שעות הקיץ מתבטא כשבש ער דקות, ואיני מצטט את הרמב"ם גם בסוגיה הזו של הקימה מהמיטה, היינו מתי צריך לקום. שאלות אלה הפכו משום-מה להיות אצלנו נושא שנוי במחלוקת.

אני שואל גם את חברי הכנסת הנכבדים: שעון הקיץ מונהג בכל העולם — בכל העולם. מה עושה יהודי בצרפת, באיטליה, בארצות-הברית, בשווייץ? היה גם שם מנהיגים שעון קיץ — ולתקופה הרבה יותר ארוכה מאשר אצלנו — אגב, איני מדבר על הסכיכה שלנו, כי אין כיום יהודים רבים במדינות ערב, אבל כל מדינות הים התיכון מנהיגות שעון קיץ לתקופה הרבה יותר ארוכה.

יש אולי צידוק בטענה אחת שהעלה חבר הכנסת פרץ, כקשר לימי הסליחות, לאו דווקא כעניין הפסח, ובאמת גם החלבטתי עם עצמי וגם שאלתי. הלכתי ושאלתי עמית לממשלה, יהודי שאין מחלוקת שהוא שומר על מצוות התפילה בימי הסליחות, זהו שר האוצר. הוא אמר, שלו אישית אין זה מפריע. הוא אינו חושב שיש בזה הפרעה.

אגב, הממשלה גם החליטה בעניין זה, וכממשלה ישבו שרים שהם שומרי מסורת, גם שר הדתות. לפי ההצעה שלי — ואומר זאת בגלילי לב, איני תושב לעמוד מאחוריה — אנחנו צריכים ללכת לפי השעון האמיתי של השמש. במדינה כשלנו, שעון הקיץ היה צריך להיות מונהג ממחצית מרס עד מחצית אוקטובר. אין שום סיבה שלא נעשה כן. ההיגיון אומר כך. כך למעשה נכרא העולם.

טענה אחרת, והיא צודקת, היא טענתו של חבר הכנסת פרדש. הוא אומר: שעון הקיץ עלול להביא לחילול שבת. איני אחראי לאכיפת החוקים האלה. יש חוקים ברורים. אם מישהו מפר אותם, צריך לדאוג שהוא לא יפר אותם. ודאי שהכוונה איננה להביא לחילול שבת. הרי זאת לא היתה הכוונה, והלבטים האלה קיימים.

אני משוכנע — ואני אומר את זה שוב — שיש כאן ויכוח. אגב, לגבי הדברים של חבר הכנסת פרץ, שכאילו אמרתי את מה שאמרתי לפני שנה — אני מכחיש זאת מכול וכול. מעולם לא טענתי כל טענה שהיא. היתה מחלוקת בקשר לוועדה של השופט שרשבסקי. אני לא מכבר את דעתו של שופט או של אדם מפני שהוא חובש כיפה? אחר השופטים שהערכתי ואני מעריך אותם הוא השופט זילברג, וזכרונו לברכה. אני חושב שזה אחד השופטים הגדולים שהיו למדינת ישראל כתפיסת עולמו. בפסקי-הדין שהוא פסק. היתה מחלוקת בוועדה. הוועדה התפצלה, היתה דעת מיעוט והיו שלושה מול שלושה, ואחר כך צורפה חתימה. אלה ואלה טענו בחום את טענותיהם לגבי הוועדה הזאת.

יצחק חיים פרץ (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
היה רוב, חסלה לי.

שר האגרניה והחשתי מ' שחל:

עד כמה שזכור לי, היו שלושה מול שלושה, אבל אני מקבל את זה שהיה רוב, והמיעוט הגיש ממצאים לחברי הממשלה.

יצחק חיים פרץ (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

שר האגרניה והחשתי מ' שחל:
אמת. הרי היתה מחלוקת.

לדעתי, מיותר שאנחנו נדון בשאלה זו. אני משוכנע, שאם יחוקק חוק הקובע את הזמן הזה כדבר קבוע, שאינו שנוי במחלוקת, הציבור, העם והילדים יקבלו את זה.

ולגבי הילדים אני רוצה לומר דבר אחד: משרד החינוך בא לפני ועדת-ברעם עם ממצאים האומרים, שטובת הילדים מחייבת הנהגת שעון קיץ במשך כל חודש ספטמבר. שאלתי את שר החינוך בעניין זה גם עכשיו, והוא אמר לי שהם עומדים על כך. כי זה החודש החם ביותר, והילדים סובלים כשעות הלימודים. ככל שמקדמים את הלימודים, הילדים לומדים טוב יותר וגם ניזוקים פחות מהשמש עצמה.

וראי שבנושא הזה יש גם החושבים כך וגם החושבים כך. איני רוצה לנקוב בשמי של האיש, אבל אמרתי שאולי בקרב הציבור הדתי יש חרדים יותר. בעניין זה דיברתי עם אחד הרבנים מהעדה החרדית, והוא אמר לי שאם קיומו של שעון הקיץ מחייב אותו הוא בעדו, והוא חושב שהנהגת שעון קיץ מביא לקיום מצוות יותר מאשר המצב הקיים כלי שעון קיץ.

הנושא הזה שנוי במחלוקת גם בקרב הציבור הדתי. אם הרוב המכריע של האוכלוסייה מעוניין בהנהגת שעון קיץ, אני אומר שוב, שאולי לא אני צריך לשנות את דעתי. חבר הכנסת פרץ, אולי כדאי לעשות את השיקול גם מהצד האחר. אולי זה באמת לא כצעקתה, אולי רק חלק קטן מן הציבור החרדי חושב שזה מפריע.

אני אומר שוב — שלא לדבר על החיסכון הכלכלי, והוא גורם חשוב בהחלט. אני חושב שחוכתי כשר האגרניה להביא דברים אל הממשלה ולהצביע עליהם. המשרד עוקב אחר הנושא הזה, מבצע עבודות ובודק אותו מדי שנה בשנה, מנסה להביא לחיסכון ומעלה את העניין לא רק מהאספקט הזה, אלא גם מאספקטים אחרים. משום כך, אני חושב שאין הצדקה לטיעונים שהושמעו.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להשיב על השאלות האחרות שהועלו. חבר הכנסת ביטון, על ארבע מתוך חמש השאלות

ימים אני מנסה להסביר את העניין בנוגע ובשיחות רצינות, אלא שמתלוצצים אליו שיקולים פוליטיים מצדם ולא מצדנו. הם פשוט פוחדים להודות, שכדי להבריא את החברה וכדי שתמשיך להתקיים עליהם לצמצם את אזור הזיכיון ולנסות לעשות טיפול שורש לבעיה, שהיום אין לה פתרון. אז אתה בא אלי בטענה?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון):
אתה השר הממונה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אני רק אומר לך, שהבעיה הן לא כאלה. גם היום אני מוכן להיענות לדרישות להכריז הכרזה. אמרתי שהמצב הקיים לא יכול להימשך, ואני מתכוון למה שאמרתי. אם יימשך המצב הזה, לא אוכל לחדש את הזיכיון, שתקופו יפקע בדצמבר 1987.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון):
אולי הפתרון הוא שנעזוב את מזרח-ירושלים?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת וילנר, אתה מתחיל עכשיו?

אשר לפתח מדרום-אפריקה, הנושא האלטרנטיבות השונות נכדקים. אנחנו מודעים בהחלט לנושא הזה. אנחנו נפעל לפי ההחלטות שתתקבלנה, בלי ויכוח, אפילו יעלה הפתח יותר. הנוק יכול להסתכם בכמה מיליוני דולרים, אבל זאת לא תהיה הסיבה להמשך קניית הפתח מדרום-אפריקה. אני רוצה שהדברים יהיו ברורים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון):
השמענו את הדברים כרדיו בשמן, ודיברנו על כך אמילו במסדרון.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת צירלי ביטון, למיטב ידיעתי, איש לא דיבר אתי על כך. שמעתי שמישהו ציטט אותי ברדיו. אומר במפורש, שאנחנו מודעים לבעיה. אמת, הפתח היום וול, אך אנו לא נוציא מלה בעניין. נפעל בדיוק לפי ההחלטות שתקבל הממשלה, לרבות בדיקת האלטרנטיבות, ואנחנו בודקים אותן, אפילו יעלה הפתח יותר במקום אחר.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון):
אתם בודקים אלטרנטיבות ממקורות אחרים?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
כל הזמן.

אמרת שמחירי הנפט יורדים ואנחנו מעלים אותם. זה לא מדויק, לצערי הרב, היו כמה ימים שהמחירים ירדו ועכשיו הם שוב עולים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון):
אדוני השר, בחוברת שלך אתה כותב על מחירים הנמוכים הרבה מהעלות.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת צירלי ביטון, אני בטוח שהחוברת שאתה מחזיק ביד היא החוברת שלך.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון):
אני הסתכלתי בחוברת. הסכום הכתוב בה הוא 5.7 דולרים לחבית. נכון?

ששאלת אני חייב לספר סיפור. מספרים שכפולין, בתקופת פילוסודסקי, באו לנאום והחלו לאסוף אנשים, אולם איש לא רצה לשמוע את הנאום. קם אחד הנואמים, גוי, ואמר: כואו נרביץ ליהודי. בפולין היתה מידה רבה של אנטישמיות, ומי אינו רוצה להרביץ ליהודי? שמעו את הנאום, ואחרי נאומו הוא שאל אותם: הגידו לי, למה בעצם להרביץ ליהודי? אין שום סיבה לכך.

אינני יודע מרוע מצאת לנכון דווקא היום "להרביץ" לי שאלות, כשלפי הנתונים לא היה מקום לבוא בטענות.

אינני רוצה להפיקע את הזיכיון של החברה המזרח-ירושלמית. הזיכיון יפקע מעצמו ויסתיים בדצמבר 1987.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון):
אבל אתה אמרת לחברת הכנסת גאולה כהן ולחבר הכנסת יובל נאמן — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת צירלי ביטון, הזיכיון יפוג מכות עצמו. אוכייטיבית, אתה שומע מה קורה בחברה. עשיתי את כל הניסיונות כדי להסביר להם שהמצב הנוכחי אינו יכול להימשך. החברה מספקת פחות מ-5% של הצריכה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון):
כן, אבל למה אדוני השר מתעלם מהסיבה העיקרית?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
ידידי חבר הכנסת צירלי ביטון, הרי אני עונה לך. אין אף חברה אחת שתוכל לתפקד במצב כפי שהוא היום בחברה המזרח-ירושלמית, כי היא מפסידה מדי יום ביומו. דרך אנב, ככל שהיא מייצרת יותר ייצור עצמי, כך גדלים ההפסדים שלה. זה לא עניין של מנועים. הגנרטורים שהם רצו להקים, ואשר ניסיתי לסייע להם בהקמתם, הם טיפה ביים. החברה לא היתה ערוכה לגידול הרב של האוכלוסייה היהודית בשכונות, ואין לה כספים להשקיע, כי מדובר בהשקעות אדירות.

חברת החשמל, המקימה תחנות כוח, משקיעה בהן כספים רבים. תחנת הכוח באשקלון חעלה מיליארד דולר. נניח שלא זקוקים לתחנה בגודל כזה, אבל הגנרטורים שבהם מדובר לא היו משנים את המצב כהוא-זה אלא להיפך: מאחר שהם מייצרים חשמל לא מפחם אלא ממוזג, ומחיר המוזג גבוה ממחיר הפחם, הופך ייצור החשמל ליקר יותר, והבעיה לא מוצאת את פתרונה. אחת הדרישות שלהם היתה, שאני אאפשר להם להקים את הגנרטורים, והבטחתי לעשות זאת בהסדר הכולל. אבל, הם ביקשו שלא להפעיל אותם. כדיונים אתנו הם אמרו מה שאנחנו רוצים: להתחק, לנעול ולא להפעיל אותם, מפני שהם מפסידים בגללם. זה דבר אחד.

דבר שני, אין זה נכון שאנחנו מוכרים להם במחירים גבוהים. בדקתי ומצאתי, שמחיר החשמל שהם מקבלים הוא המחיר שעולה לנו לייצר כאן. הבעיה היא שהרשת ישנה ויש להם הפסדים של כ-15%—16%, ואילו חברת החשמל הישראלית עובדת על הפסדים כשעור של פחות מ-5%. הפער של 10% הולך לאיבוד. דרושות כאן השקעות מסיביות ושינוי יסודי.

באו אלי וביקשו הסדר לבעיית החובות, לפיצויי הפיטורין ולהשקעות חדשות. אמרתי להם שאני מוכן לשקול הכול, ולאחר כמה שבועות הם אמרו, שהם תחרים בהם מההצעה.

מה האלטרנטיבה? החברה לא יכולה לתפקד. שנתיים—

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

כן, זה היה כ-1986. מחיר הבנוי לא השתנה ממאי 1986 ועד היום. נכון?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
 נכון.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

כתבנו בחוכרת, שאפילו קנינו סוג אחד של נפט גולמי כ-7.5 דולרים לחבית. מחירו של הנפט מסוג זה עולה היום על 10 דולר. אני מנסה להסביר שמאז עלו המחירים. היה שפל. היתה ירידה גדולה מאוד, ואני מביא את הרוגמה של הבנוין לרכב. ממאי 1986 ועד היום לא העלינו את מחיר הבנוין למכוניות, אף שמחירי הנפט עלו. הסיבה לכך היא, שכחורשים אלה היה המחיר נמוך ביותר, 8—9—10 דולרים. אנחנו שלמנו כממוצע 11 דולר במשך שנת 1986, ואילו היום מגיע המחיר ל-17—18 דולר. מחירו של הנפט מהסוג האחר מגיע ל-13—14 דולר לחבית. למרות הכול אתה לא משלם מחיר גבוה יותר בעד הבנוין, מפני שקנינו מלאים, ואנחנו עדיין חיים על המחירים הנמוכים האלה.

את מחיר המזוט אנחנו מעדנים מדי חודש בחודש על-פי המחירים הנהוגים חודש אחד אחורה באירופה. בחודש אחד היתה עלייה. גם היום מחיר המזוט שאנחנו מוכרים שווה למחיר באירופה ואינו עולה עליו. והנה, קמה צעקה של התעשיינים, ולא היתה לה שום הצדקה, מפני שהם נהנו כשירדו המחירים. עלו המחירים, התאמנו אותם לאירופה. עשינו בדיק את מה שביקשת, לא יכולה להיות שום טענה. רציתי להויל, היו כמה ימים שהיתה עוד פעם ירידה של מחירי המזוט, אבל, לצערי הרב, היתה עוד פעם עלייה, ולכן לא היה מקום לכך. ואם כן, לשנות מחירים — רק לכיוון של העלאת מחירים. זאת אנחנו מנסים לספוג כמיטב יכולתנו.

תחנת פחם כעיר חיפה — אני כהחלט בעד. אתה שואל אותי אם שמעתי על התוכנית. אני יודע אותה. אני רוצה להגיד לחבר הכנסת ביטון, שדווקא נחל לי להתוכח אתך. הרי אתה גם תפגין ותעזור לעובדים כשיש אבטלה. תחנת כוח בחיפה משמעותה שינוי כמאזן התעסוקה באופן משמעותי. מדובר על אלפי מקומות עבודה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
 גם שאלתי אם זה יגרום לזיהום נוסף.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אנחנו משתדלים ונעשה הכול כדי שלא רק שהדבר לא יגרום לזיהום נוסף, אלא, אנו מקווים, שהוא יקטין את מידת הזיהום הקיימת מול תחנת הכוח הקיימת. הרי יש תחנה. תחנת הפחם צריכה לבוא ולהחליף אותה. מאחר שהתחנה החדשה מופעלת כפחם ולא כמוזט, היא תביא, להערכתנו, לשיפור באיכות הסביבה, ולא להיפך. כל זה נבדק.

הצעד הראשון שאנו עושים הוא תזכיר איכות הסביבה, כדי לבדוק מה ההשפעה על הסביבה למקרה שתקום תחנת כוח בחיפה. אבל, קודם כול, הדבר יביא לתעסוקה של אלפי עובדים, וחיפה, לדעתי, משועת לכך, בעיקר בשנים האחרונות, שבהן לא היתה צמיחה ולא היה פיתוח בעיר.

אשר לחילול השבת — אני רואה שהשואלים הלכו. אני מודיע בצורה ברורה וחד-משמעית, שמשרד האנרגיה פועל למנוע חילולי שבת. ואכן הדברים נעשים בהקפדה רבה ויחידה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני השר. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
 אני מוותר.

היו"ר א' נחמיאס:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלר, בבקשה.

מתתיהו פלר (הרשימה המתקרמת לשלום):

אדוני הישכ"ראש, בפתח דברי יורשה לי להעיר, שזו הפעם השנייה שאני משתתף בדיון על-פי הסידור החדש. קשה לי לראות את היתרונות של הסידור הזה. אבל לגופו של עניין אני רוצה לפתוח בהבעת תודה לשר האנרגיה על החידוש שהונהג היום כמטבח הכנסת. ניסיתי את זה, ואני מוצא שתוספת זו מאוד רצויה למזונן שלנו.

הנושאים החשובים יותר שרציתי להעלות הם בעיקר שניים: תחילה, עניין האנרגיה הגרעינית. בחומר שחולק לנו ראיתי, שאומנם יש יחידה היושבת, בודקת וחוקרת. זה בסדר וטובי שיחקרו. אבל, לאחרונה ראיתי בעיתונות, שחודש הזמר בדבר הכור הגרעיני, שהנה הוא ממשמש ובא. ואני שואל את עצמי, איזולת זו מה היא עושה? העולם עדיין לא התאושש מהעוועו, לא רק של צירנוביל, אלא של עשרות מקרים שקדמו לו, והרי רק לאחר צירנוביל העזו לחשוף את האמת. עדיין לא יודעים כיצד להתמודד עם הבעיה הזאת. בכל מקום בעולם מרסנים ועוצרים את הפיתוח של האנרגיה הגרעינית. אני מעלה את השאלה כראש וכראשונה מכחינה אקולוגית.

היום אנחנו חוגגים את יום הבריאות הבין-לאומי, ושרת הבריאות ריכזה על המאבק נגד העישון. אני מקווה שהמאבק הזה יצליח ופחות אנשים יעשנו, אבל גם מי שיפסיקו לעשן ימשיכו לנשום אוויר מזהם, ההולך ומזדהם בקצב מסחרר בארץ הקטנה הזאת. בין חיפה לאשקלון נפלטים כ-250,000 טונות גופרית דו-חמצנית בשנה, והממשלה אינה יודעת כיצד להתמודד עם הבעיה הזאת. כאשר הורחש האסון בצירנוביל ומעט קרינה הגיעה אלינו לארץ, התגלתה אוזלת היד שלנו במלואה. הממשלה חדרה עד כדי כך, שהחליטה שלא לספר את האמת לציבור, והעלימה את העובדה שהיתה פה קרינה, וכמשך תקופה מסוימת צרכנו ובלענו קרינה רבה מהקרינה הנורמלית, ובכמויות ניכרות. אומנם לא בכמויות המוגדרות כמסוכנות לבריאות, אבל בעניין זה הולכים גם אנשי המדע בחשכה, ואיש אינו יודע איזו כמות נוספת עלולה להיות אחראית למחלה שתתפתח כעבור שנים. התירו לילדים לשתות חלב עם קרינה מופרזת בלי לגלות לאמהות שיש בעיה, כדי שיהיה בידן להחליט שלא לצרוך חלב כאותו שכרע או עשרה ימים. והנה, באים ומדברים על כורים?

רציתי לדעת האם מבינים במשרד האנרגיה את המשמעות של הכנסת כור, ולא רק מהבחינה האקולוגית, אלא בהתחשב כממדי הארץ ובאמצעים העצומים שיש להשקיע, אם חלילה תתרחש סכנה גרעינית?

שאלה נוספת, לא פחות חשובה, אבל אציג אותה בקצרה: מאין יבוא הכסף לבניית כורים?

ועוד: האם יש צורך אובייקטיבי בכורים? האם אין פתרונות ללא כורים? האם, לפי התחזית של משרד האנרגיה, נגיע לכך שללא כורים לא יהיה מספיק חשמל?

אני מקווה, שלא נשמע שוב את התשובה המעייפת האומרת, שגם מכוניות פולטות עשן ואין ברידה אלא לקנות מכוניות. זה לא אותו סיפור, זה לא אותו סידור.

אני אומר זאת במלוא הרצינות. נניח את זה באופן גלוי על השולחן, כי כל הזמן יש הרגשה כאילו הממשלה מבקשת להוסיף את האוויר. זה יוצר פה ושם תופעות שהן במידה מסוימת אפילו לא-הוגנות. זוהי שאלה והצעה. תהיה אתה היוזם, אדוני השר.

היוזר א' נחמיאס:

תודה. אדוני השר, נשמע את תשובותיך וכן מלות סיכום בקצרה. בבקשה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ששאל בנושא כורי הכוח, אינני חושב שיש איזה חידוש, מלבד חידוש אתר שהשיחות שקיימנו עם הצרפתים הגיעו למעשה לשלב של קיפאון ואין בהן שום דבר.

נושא תחנות כוח גרעיניות היה על שולחן ממשלות ישראל משנות ה-60 והוא נדון דייך גם אצלנו. בשלב הנראה לעין, עד שנת ה-2000 לא תהיה בישראל תחנת כוח גרעינית. יחידות 3 ו-4 אמורות לספק את הצרכים שלנו עד שנת 2010 בקירוב.

אין אפשרות להתעלם מהתפתחויות בעולם. להערכתי, היא אינה הערכה אישית בלבד, יהיה הרור הבא של תחנות כוח גרעיניות אמין יותר, קטן יותר ומשוכלל יותר. יש כמה מודלים כאלה, וחלקם נמצא אפילו מעבר לשלבים של ניסוי. אנחנו בהחלט איננו יכולים לעמוד מנגד ולא לחקור נושאים אלה. לא מדובר על נושא קונקרטי שהעיסוק בו יגרם לבניית תחנת כוח מחר בבוקר, משני טעמים: ראשית, אין מי שימכור לנו, ושנית, הנושא אינו זמין כל כך; ועם זאת אינני חושב שאנו יכולים להיות אדישים כלפיו. יש בעולם הערכות, שבמאה הבאה יהיו כורי הכוח הגרעיניים שונים בצורתם. כל נשכח, שכורי הכוח הגרעיניים של ימינו הם כולם תוצר של שנות ה-50. אלה מודלים שבסיסית לא חלו בהם שינויים גדולים. בניין זה אנחנו בודקים שאלות שונות. יש לנו זמן, שום דבר לא לוחץ, ולכן אנחנו מנצלים את הזמן הזה לבדיקות.

אין לי ספק שהנושא יעלה לדיון קונקרטי בזמן מן הזמנים, וככל שנחכונן טוב יותר, נהיה ערוכים להתמודד אתו בצורה טובה יותר. ייתכן שבסופו של דבר תהיה המסקנה שלילית. אנחנו בודקים אופציות שונות. לבדיקה זאת מעולם לא טירבתי. גם היום לא קיים שום דבר קונקרטי, ולדעתי על ישראל לבדוק את ההתפתחויות הקיימות בעולם, ללמוד אותן ולהתייחס אליהן. לא יותר מזה.

אני מכיר את הוויכוח, אבל אני חושב שאין זה הזמן לדבר על מה שקרה בצירנוביל. זה ציון דרך שלומדים אותו עתה ועוד ילמדו אותו בעתיד, כדי להפיק ממנו את כל הלקחים. אינני חושב, שיגיעו למסקנה שלא להוסיף ולפתח את האופציה הגרעינית. כסופו של דבר יודקה העולם לאנרגיית חשמל מביקע גרעיני. בעתיד לא תהיה ברידה.

אשר לחברות הדלק — אני פועל על-פי מה שאני מאמין בו וחושב אותו לנכון. אין כוונה ואין סיכוי להלאים את חברות הדלק. להיפך, אנחנו חושבים שעליידי תחרות נוכל לייעל ולשפר רק את חברות הדלק אלא גם את בתי-הדיוקן.

אולי אוסיף כמה מלים. ראשית, לא רק ארצות-הברית, אלא רוב המדינות עדרו את פתיחתן של משק הדלק ואת חשיפתן לתחרות. כך עשתה גם מרוקו, וספרד היא בין המדינות האחרונות באירופה המערבית שפתחה את משק הדלק.

הנושא השני שאני רוצה לעורר לגביו שאלות הוא עניין חברות הדלק, או משק הדלק. כיום מפקחת הממשלה על משק הדלק, והחברות עושות את מלאכת השיווק ברווחים גדולים מאוד. השר מבקש לשנות את המצב הזה, ובכן, איזה שינוי מתקבל על הדעת? השינוי המתקבל על הדעת הוא לסלק מהמשוואה את הסעיף של רווחי החברות, כי אין לו הצדקה. הממשלה קונה את הדלק, מאחסנת את הדלק, קובעת את מחירו, והחברות עושות את הרווחים. לכן, השינוי הטבעי הוא לסלק את החברות, הן לא תורמות שום דבר, ואולם, השר חותר לקראת פתרון אחר, הוא מבקש להנהיג שינוי שיביא לתחרות רבה יותר בין החברות, כדי שחתייעלנה. אני שואל, מי צריך שהן תחייעלנה? אם אנחנו רוצים לייעל את המשק, יש לחסל אותן. אין צורך שהן תחייעלנה. כמעמד הדלק הנוכחי החברות הן האלמנט המיותר. בלעזן היתה הממשלה יכולה להקים לצד מינהל הדלק חברת שיווק ממשלתית שתשווק את הדלק, וכפי ששמענו לא מדובר בשוק ענק, אלא בשוק השווה בקירוב לשוק בעיר בינונית באירופה או באמריקה. כך, תוכל הממשלה למכור את הדלק ללא רווחים, מחירו ייזל, ואם יש צורך ברווחים, עדיף שהממשלה תורח ולא החברות הפרטיות.

ההסבר ששמעתי לרעיון, שעל החברות להתחרות ביניהן, הוא שבאמריקה מהווה התחרות בשוק גורם המדרבן יעילות ומחיל מחירים. זה מצחיק אותי. איפה אנחנו ואיפה ארצות-הברית? האם באמת יש בארץ התנאים לאפשר תחרות קונסטרוקטיבית מהסוג שאנחנו מכירים שם? כללית אינני חושב שיש עוד שוק אחד בעולם שדברים אלה חקפים בו, וודאי לא השוק בישראל. לעומת זה, אנחנו יודעים שחברות ממשלתיות יכולות לפעול ביעילות רבה, ויש הרבה דוגמאות באירופה המוכיחות שחברות ממשלתיות פועלות ביעילות מרבית, ביעילות שאינה נופלת מזו של חברות פרטיות.

לכן, אני שואל, האם מוכן השר לבדוק מחדש את תוכניתו במגמה להחליט אחת משתיים: לא לשנות את המצב הנוכחי שהוא בבחינת מוכר, ולכן מוכרים גם הנזקים הכרוכים בו, או להלאים את החברות ולהקים חברת שיווק ממשלתית. תודה.

היוזר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד. מאחר שאיני רואה כאלום את חברי הכנסת שרוצים לשאול, לפי הרשימה המונחת לפני, היה חבר הכנסת פלד אחוזן השואלים. עם זה, אני נענה לבקשתו של חבר הכנסת שבח וייס לשאול שאלה קצרה. בבקשה.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, ברצוני לשאול שאלה אחת: שאלות אחרות שרציתי לשאול שאלו חברי. אני רוצה לשאול שאלה ולהעלות רעיון.

מאתר שהנושא של איכות הסביבה אכן הופך לנושא מרכזי של חינוך, האם לא עלה בדעתך הרעיון, שדווקא אתה תיזום הקמתן של תחנות ניסוי בכל מקום על-פי מילטב השכלולים, וכשם שמודיעים כל יום על מזג האוויר, כך יודיעו פעם אחת או פעמיים ביום על מצב הזיהום של האוויר, וכל אימת שיהעורר נושא של התמודדות בין אנרגיה לבין איכות הסביבה נציג לציבור כיושר ובגילוי לב את העלויות הכלכליות של ההחלטות? אני אומר זאת במלוא הרצינות.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

שבח וייס (המערך):

אנחנו גם תורמים קצת לכך ונצטרך לבדוק את עצמנו.

חוכרת כ"כ, ישיבה שי"א

— סקירת שר האנרגיה והתשתית על פעולות משרדו; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: הצעת חוק לביטול פקודת ההצגות הציבוריות (ביקורת) —

להחביא או להתעלם משום דבר, יהיו הנתונים גלריים ונתונים.

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך ולחברי הכנסת על ההקשבה ועל הסבלנות. אני מקווה שלא שעמנו אתכם יתר על המידה.

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני, שר האנרגיה והתשתית, אני מודה לך על סקירתך הרחבה והמחכימה. אני גם מודה לך על התשובות הענייניות שנתת לחברי הכנסת. זוהי הפעם השלישית שאתה מגיש לבית סקירה על משרדך. אני מאחל לך שבימי כהונתך יתעשרו מקורות הנפט בישראל לטובתה של החברה בישראל. מי ייתן יהא זה בסימן של הצלחה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני השר, תואיל להודות בשמנו לכל עובדי משרדך.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אעשה כן.

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

על שולחן הכנסת הצעת חוק רישום ציוד וגיוסו לצבא-הגנה לישראל, שהחזירה ועדת החוץ והביטחון לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר א' נחמיאס:

הודעה למוזכר הכנסת. בבקשה.

מוזכר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום

ו. הצעת חוק לביטול פקודת ההצגות הציבוריות (ביקורת), התשמ"ז — 1987*

(קריאה ראשונה)

אני מציע שהחוק יעבור לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, ונתפטר מהצנזורה על מחוות, שהיא רעה חולה בחברה שלנו.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.
מרדכי וירשובסקי (שינוי) — מפלגת המרכז):
האם עמדתו בהבטחת?

היו"ר א' נחמיאס:

מעל ומעבר. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, בבקשה.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כאחת מהרשומים לדיון ברצוני להציע, שכולנו נותר על רשות הדיבור, היות שהנושא ברור לכולנו והשעה מאוחרת. אני מציעה שניגש להצבעה, כתנאי שכל הרשומים מסכימים לכך.

היו"ר א' נחמיאס:

כולם מסכימים, חוץ מחברת הכנסת מרים גלורית-עסה.

אמנון לין (המערך):

וחוץ מחברת הכנסת אמנון לין.

היו"ר א' נחמיאס:

לרבות אמנון לין.

שנית, נדמה לי שאין אלא דרך אחת להתייעלות, והיא לתת לכוחות של השוק לפעול. אני חושב שאין זה מקרה, שבבריחה-המועצות מחזירים את האלמנט התחרותי למשק, כדי לייעל אותו. יש כלל חזק האומר, שכלי תחרות אין התייעלות.

אני חושב שתוכנית הרפורמה, שאנחנו מגשימים בשלבים, יכולה להשיג את המטרה הזאת, לרבות נושא הרווחיות או האירווחיות של קבוצה קטנה או של כמה חברות בענף, שדיכרת עליו.

חבר הכנסת שבח וייס, אני מתנגד לשקול את ההצעה שלך. אבל אני חושש מהעלות הכרוכה במימושה. עובדי המשרד כבר מסתכלים עלי בתמיהה. נדמה לי, שאם יקים משרד האנרגיה תחנת ניטור, או אם יהיה לו חלק מכריע בתחנה הזאת, יקמו משרדי הממשלה האחרים, החל מהמשרד לענייני דתות וכלה באחרון המשרדים, תחנות ניטור משלהם. אכן, שוחחנו עם הנהלת בתי-הדיקוק על האפשרות להשתלב כתחנה ניטור, והנושא הזה כהחלט נשקל. לא רק שאינני מוריד אותו מסדר-היום, אלא אני כא ואומר, שמאחר שאין לנו רצון

היו"ר א' נחמיאס:

הודעה למוזכר הכנסת. בבקשה.

מוזכר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום

היו"ר א' נחמיאס:

על סדר-היום: חוק לביטול פקודת ההצגות הציבוריות (ביקורת). התשמ"ז — 1987, קריאה ראשונה, מאת חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. חבר הכנסת וירשובסקי, אתה רוצה להביא את הצעת החוק שלך עכשיו, או שנעשה זאת בפעם הבאה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

הייתי רוצה להעלות את הנושא ולסיים אותו.

היו"ר א' נחמיאס:

כמה דקות אתה מתכוון לדבר על הצעת החוק?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

שתי דקות ו-20 שניות.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה, חבר הכנסת וירשובסקי, לרשותך שתי דקות.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין אולי חוק שדובר עליו בכנסת הזאת כל כך הרבה פעמים כמו החוק לביטול הצנזורה על מחוות.

החוק שאני מציע עבר בקריאה טרומית, והוא בן 22 מלים. לכן, נאום ארוך עליו יהיה פשוט פגיעה כמלה הכתובה.

הדברים ברורים, וכל אחד מאתנו חכם וידע בדיוק על מה יש להציע.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1826).

אני רוצה לומר לכם, שאני מוכן עקרונית לקבל את הרעיון של ביטול הצנזורה, ואני אומר זאת מעל במה זאת. אני בעד ביטול צנזורה כתיאטרון, אבל לפי כל התנאים שדיברתי עליהם.

היות שאני מסכים לביטול הצנזורה כתנאים שצינתי, אסכים להעביר את ההצעה הוצאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ובמסגרת הוועדה אציע כמה הצעות, ואני שומר לעצמי את הזכות לנמק אותן בדיון בקריאה השנייה ובקריאה השלישית.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אילו הוונתה ביטול הצנזורה בהקצבה לתיאטרות, הייתי מבין מדוע כך חבר הכנסת לין את עניין ההקצבות בעניין המנריים. אילו באו ואמרו: כרי שנכטל את הצנזורה, מתחייבת מדינת ישראל לתת כך וכך מיליוני שקל לתיאטרות, היה טעם לקשור בין שני הדברים, כי היינו מכינים, שאם אנתנו מבטלים את הצנזורה ומחייבים את מדינת ישראל בהקצבות, יש קשר בין שני הדברים.

אבל, מה אומר חבר הכנסת לין? הוא אומר שמדינת ישראל תומכת כתיאטרות. ננסה ללכת כשיטתו. חבר הכנסת לין, למה אתה זן רק במחזות? הרי נכתבים ספרים — אנתנו תובעים מהממשלה לתמוך בתרבות, כסופרים, לתת להם מלגות. אולי תתנה את התמיכה גם בצנזורה גם על סופרים? לאיזו מדינה אתה מכון? מה הקשר? אתה מדבר על מנריים? זה סיפור אחר.

אני שולל את שיטת המנריים מסיבות אחרות לחלוטין. אני מקווה שאתה תשולל אותה גם ביום הבחירות של מפלגתך. אני מקווה שהפקודות האלה הניתנות לוועדים, לא רק בעניין המנריים לתיאטרון — — — זה מה שמדאיג אותך?

אמנון לין (המערך):

כן.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אותי מדאיגים דברים חמורים הרבה יותר בנושא הפקודות הניתנות לוועדים. אני מקבל את שיטתך לכל אורך הדרך — לא נותנים פקודות לוועדים. כרטיסי תיאטרון ייקנו על-ידי אדם הרוצה לראות תיאטרון. זו ההצעה שאני מציע לך. אתה יודע מי נותן את הפקודות לוועדים האלה. הכנסת אינה נותנת את הפקודות האלה. תפנה למי שנותן את הפקודות, יש לך קשר ישיר מאוד אתה. אתה מדבר על תיאטרון מסוים.

אהרן הראל (המערך):

עניין הוועדים מפותח רק בחיפה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אני יודע. הוא מדבר על תיאטרון מסוים. סדר את העניינים בכיתך. ואל חטריד אותנו בעניינים שאינם נוגעים לנו.

לכן, אני מציע להעביר את ההצעה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. לכל חבר כנסת היושב בוועדה יש סמכות להציע הצעות תיקון ולהעלות הסתייגויות. יציע מי שציע, אני מקווה שלא יעסיקו אותנו עם הקצבות לתיאטרון. צריך שיהיה תיאטרון. אם יהיה תיאטרון, אולי גם יהיה תיאטרון טוב, ונוציא יקר מזולל. אם לא יהיה תיאטרון, לא יהיה תיאטרון כלל, לא טוב ולא רע, וכדי להתקיים זקוק התיאטרון לתמיכה. תרבות אינה מצרך חשוב פחות, ואינה אכן בנייה חשובה פחות

אורה נמיר (המערך):

אם יש דיון, זה דיון. אם שניים מהדוברים אינם מותרים, נדבר כולנו. אם לא מותרים — ידברו כולם.

היו"ר א' נחמיאס:

אם ידברו 15 חברים, אני רוצה להעיר שיש מספר מוגבל של שעות שאני יכול לנהל ישיבה. אין מי שמוכן להתליף אותי. אין בכית סגן אחר. אני היחיד פה. אם כולכם מותרים על זכות הדיבור, ניגש להצבעה. אם אתם רוצים דיון, אני צריך לשקול.

אמנון לין (המערך):

יש רק אפשרות אחת, שהדיון לא יתקיים היום.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני מודיע שאני מגביל את הנואמים לחמש דקות לכל אחד. אני מודיע שכל מי שלא יהיה באולם לא יוכל לדבר. אקבל כברכה רבה את מי שיותר על זכותו לדבר.

רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון לין, ואחריו — לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטער שאיני יכול להיכנס לאקסטזה המתקדמת של ביטול הצנזורה על הצגות.

אני רוצה להתריע ולומר, אילו לפחות היה לאנשים המציעים את ההצעה הוצאת האומץ לומר: אנתנו מציעים את ביטול הצנזורה על הצגות וגם את ביטול התקציבים של המדינה לתיאטרות — בבקשה. אז היו ההצגות חופשיות, הקהל יקבע אם לקבל או לא לקבל את ההצגה, הוא יגיע או לא יגיע לאולמות, האמנות תהיה חופשית והקהל ישפוט איוו הצגה ראוייה לעלות ולרדך ואיוו הצגה אינה ראוייה. אבל, האומץ הציבורי הזה אין אפילו לחבר הכנסת וירשובסקי. הוא רוצה לקבל את הכסף ממשד החינוך וממוסדות ציבוריים, ועם זה לבקש שלא תהיה צנזורה ציבורית. אני שולל את הגישה הפחדנית הזאת; הייתי אומר, הצבועה הזאת.

זאת וגם זאת, לא רק שאינכם מעים לומר שעם קבלת החוק תציעו לבטל את השתחופות המדינה בתקציב התיאטרות, אלא אתם מתעלמים מכך שיש תיאטרות המחייבים את הפועלים לקבל כרטיסי מנרי, לשלם תמורתם, באמצעות המוסדות הציבוריים ומטעם ועדי הפועלים. לולי המנריים האלה לא היה התיאטרון קיים. אחרי שמכריחים את הפועלים, באמצעות ועדי הפועלים, לקנות את כרטיסי המנרי לתיאטרון, נותנת מנהלת התיאטרון סדרה של הצגות, והפועלים, שהוועדים קנו בשבילם את הכרטיסים, לא מוכנים ללכת לראותן. אבל הם כבר שילמו.

בבקשה, כואו נאמר, שהתיאטרות המקבלים תקציבים מהמדינה לא ייכללו במסגרת הזאת, וכך גם לא יהיו יפעלו מוסדות שונים לרכוש מנריים לתיאטרון. אז יקום ויהיה חופש התיאטרון. כל תיאטרון יציג את מה שהוא רוצה. אם תתקבל ההצעה על דעת הקהל, מה טוב; אם לא — שחרר. אבל, גם לקבל תקציב מהמדינה, גם לבטל את הצנזורה וגם לחייב את העוברים להיות מנריים, לכך אני מתנגד, ואומר כך: היות —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אמנון לין (המערך):

את הברירות שלך, אדוני הסופר, תשאיר להודמנות אחרת.

אם אתם חושבים שהדברים נשמעים אבסורדים, אני רוצה לומר לכם שחלק ז', הנקרא: התאחרויות כלתי מותרות, נאמר כסעיף 84 — בלי להזכיר את שם הכנסת — ששר הביטחון יכול לאסור כיום אחד את כינוסה של הכנסת, אם עולה הרצון מלפניו. ואם הכריז שר הביטחון על איזו התאחרות כללית מותרת, הוא יכול לאסור כל פגישה שלה, של סניף מסניפיה, של המרכז, של ועד קבוצה, סיעה או מוסד השייכים לגוף הזה. זה החוק במדינת ישראל.

אורה נמיר (המערך):
איפה זה כתוב?

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
זה כתוב בתקנות ההגנה לשעת-חירום.

אמנון לין (המערך):
זאת תקנה שבוטלה מזמן.

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
היא לא בוטלה מזמן, אני מצטער מאוד, הלוואי שהיתה מבוטלת.

שבח וייס (המערך):
ב־1964 השתמשו בזה נגד "אל-ארד".

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני רוצה לומר לכם עוד דבר. אם תרצה הממשלה לאסור העלאת מחזה, הרי תקנות הצנזורה מאפשרות לה לעשות זאת, ווראי שהיא לא תיבהל מן העובדה שהחוק שמציע חבר הכנסת ירושובסקי התקבל על-ידי הכנסת כרצון רב כל כך. לפי ההגדרות כאן יכול פרסום לכלול בהחלט הצגה, ואפשר להוריד או למנוע הצגה על-ידי הוראה פשוטה של הצנזור. והוא איננו חייב בדיון-חשבון לאיש.

עוד הערה, ובזה אסיים. עקב ההתרחשויות האחרונות אני מציע למי שיאמר, שלא ייתכן שדבר כזה יקרה אצלנו, שלא יהיה כל כך בטוח באמונתו. מי העלה על דעתו שאנשי החוק בישראל יוציאו להורג אנשים ללא משפט? מי תיאר לעצמו שכאוצרות הברית תופעל רשת ריגול ישראלית ללא סמכות? מי תיאר לעצמו הרהב דברים אחרים שהתרחשו? אני חושב שכל זמן שחוק זה הוא חלק ממערכת החוקים במדינת ישראל, אנחנו חייבים שלא לסמוך יותר מדי על תיקון קטן וחשוב שמתקבל היום, ועלינו לזכור שאת התיקון הגדול אנחנו צריכים לעשות והוא עדיין לפנינו.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת מתחיהו פלד, רשות הדיבור לחבר הכנסת עובדיה עלי, בבקשה.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני הישכיראש, כנסת נכבדה, אני מחזיק בידי את הצעת החוק לביטול פקודת ההצגות הציבוריות, ואני מוצא בדברי ההסבר דברים כהאי לישנא: "אין הדעת סובלת מביטול של שנות ה-80 תונהג צנזורה שמקורה כפקודה מנדטורית משנת 1927. קיום צנזורה כאמור הוא דבר מיושן שמקומו לא יכירו דמוקרטיית ותכרותית".

אני קורא ונדהם למראה עיני. מה כתוב כאן? מה הם הטענות כבדי המשקל המאכלסים שורות נבחרות אלו, שנכתבו על-ידי אדם שאני מעריך מאוד? כתוב כאן דבר אחד פשוט ומדהים, שאת הצנזורה יש לבטל משום שאנו כשנות ה-80 ואילו מקור החוק הוא פקודה ישנה משנת 1927.

מכלכלה, מביטחון ומכל שאר הדברים שעליהם אין לנו ויכוח. אני מציע שגם על זה לא נתווכח.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אלעזר גרנות. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת מתחיהו פלד.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני הישכיראש, הנושא הזה התעורר מחדש, בחריפות, לאחר שהמועצה לביקורת סרטים ומחזות פסלה את המחזה "אפרים חזר לצבא" של יצחק לאור.

אמנון לין (המערך):

האם אתה כעד ביטול הצנזורה בתיאטרון? גם ברוסיה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אם תיתן לי לדבר, אני אגיד.

בית-המשפט הגבוה לצדק פסל את הפסילה, ובכך קבע דבר עקרוני.

עובדיה עלי (הליכוד):

האם קראת מה הם אמרו על המחזה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הפסילה היתה פוליטית כלבד. הפסילה של המועצה כאה להגן ולחפות על מעשי הדיכוי האכזריים שבטחים הערביים הכבושים. בשל כך פסלו, ולא משום סיבה אחרת. בית-המשפט הגבוה לצדק עצמו אומר, שאסור לפסול בגלל הערכה אמנותית זו או אחרת. כאשר נראה את ההצגה נתייחס אליה מבחינה אמנותית, השופטים מבקרים דווקא את הצד הזה של המחזה, אבל הם קבעו בפירוש, שגם אם הם חושבים כך — ולדעתי אין זה תפקיד השופטים לשפוט את הצד האמנותי — היתה הפסילה פסילה פוליטית מובהקת. על כן, אני מצטט מדברי השופטים: "כל עניין הצנזורה על מחזות וסרטים הפך לחוכא ואיטולוא. טוב שתבוטל כליל". אני מציע לכנסת את מה שמציעים השופטים כפסק-הדין הזה.

בהזדמנות זו אני רוצה להביע מחאה על הצנזורה הצבאית בשטחים הכבושים, על ההתנכלות לחיאטרון אל-הכאואי ולתיאטראות אחרים, על התנכלות לתערוכות, לספרים, הצנזורה הזאת משתוללת. אני בעד ביטול הצנזורה הזאת הזאת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה, רשות הדיבור לחבר הכנסת מתחיהו פלד, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת עובדיה עלי.

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד הישכיראש, כנסת נכבדה, אני כמוכן תומך בביטול החוק הזה, שמעולם לא היה צריך להימצא בספר החוקים שלנו. הצנזורה על מחזות לא היתה צריכה להימצא בספר החוקים. הגיעה העת לחסלה.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת שבמעשה הזה אנחנו נוהגים כמי שנוטל קיסם מבין שיניו אך מוחיר קורה בין עיניו. אחד מיסודות החוק בישראל הוא מה שמכונה: תקנות ההגנה (שעת-חירום), 1945, דברי המלך במועצה על ארץ-ישראל. בתוקף חוק זה יכול שר הביטחון, להכריז על שעת-חירום ככל שעה העולה על דעתו, ולפעול בהתאם לאמור בחוק הזה, ללא כל אפשרות לערער על כך בכנסת או אפילו בפני בית-משפט כלשהו. כי החוק מחסן את שר הביטחון אפילו מפני פנייה לבית-משפט.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת עובדיה עלי. חבר הכנסת יצחק חיים פרץ איננו. חבר הכנסת בני שליטא איננו. רשות הדיבור לחברת הכנסת נאווה ארד. בבקשה:

נאווה ארד (המערך):

כבוד היושב ראש, חברי הכנסת, קודם כול אני רוצה לברך את חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, שתוך תקופת זמן קצרה הוא ואנו וזכים לרון בחוק הזה בקריאה ראשונה. אנחנו זוכרים את ההיסטוריה של החוק הזה: כבר בכנסת הקודמת העלה חבר הכנסת וירשובסקי את הצעת החוק והיא הועברה לוועדה, אבל היא לא חזרה מהוועדה לאישור בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. אני מקווה מאוד, שנאשר כמושב הזה את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

אני חושבת שעצם קבלת החוק, ולו על מחזות בלבד — אני מאמינה שהשלב הבא יהיה סרטים — אין פירושה רק הנורדת הצנוורה ממחזות, אלא זו גם התחלת הדרך להסרת הצנוורה מהרבה מאוד נושאים שנראו בעבר כפרות קדושות.

אני רוצה לומר, שזכרים מאתנו יש תחושה מסוימת בנושא הצנוורה הצבאית: אף-על-פי שאולי צריך צנוורה צבאית בנושאים מסוימים, לא אחת קורה שמשתמשים בה לא כשל צרכים ביטחוניים אלא בשל גורמים אחרים. אני חושבת שהעובדה, שרוב גורל של חברי הכנסת העביר את החוק בקריאה טרומית, אומרת שהאווירה היחס כשלה. אף-על-פי שמיעוטנו נמצא כאן עתה, האווירה היחס בהחלט כשלה.

אני רוצה לומר לכל מי שמדבר כל כך הרבה, ואני מצטערת שאיני רואה כאן את חבר הכנסת אמנון לין: אפשר לחשוב שמערכת התיאטראות בארץ זוכה למנת מימון בלתי רגילה. אפשר לחשוב שמשדר החינוך והתרבות, ממשלת ישראל ומדינת ישראל מקדישים כספים אדירים כדי לקדם באמת לא רק את המחזאות ואת התיאטרון, אלא את התרבות בישראל.

אינני רוצה להלאות את חברי הכנסת, אספר רק שיש בידי דיווח מתקצב משרד החינוך והתרבות לשנת 1986. הבה נראה מה נותנים לתיאטראות. השיא הוא 1.5 מיליון שקל. אז על מה אנחנו מדברים? משתמשים בעניין הכסף כאילו קיימם של התיאטראות כמדינת ישראל חלוי בכספי הציבור, והרי אנחנו יודעים שההיפך הוא הנכון. התיאטראות נאבקים היחס על עצמם קיומם.

אם נצליח להעביר את החוק בקריאה ראשונה, ואני מאמינה בכך, אני מקווה שהוא יחזור אלינו לקריאה שנייה וקריאה שלישית, וכך יטו גם התיאטראות וגם הידערים אוחן לדברי הביקורת. אני גם מאמינה, שהקהל נבון דיו כדי להחליט מה הוא רוצה לראות ומה אין הוא רוצה לראות, אבל זו תהא בחירתו החופשית.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת נאווה ארד. חבר הכנסת חיים רמון — איננו.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אולי אני יכול לדבר בשם חבר הכנסת חיים רמון?

היו"ר א' נחמיאס:

כשתצטרף למערך, ייחכן שכן, כי זה דיון אישי. רשות הדיבור לחברת הכנסת מרים גלזר-תסה. בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אין זה יכול בכלל להיות? מתי הייתי צריך לדבר?

אבל, נניח לנושא הזה. ידידי חבר הכנסת וירשובסקי, הבה נבדוק את העניין לנופ. הוועדה לביקורת סרטים ומחזות מחקשרת בהכרח לחופש הביטוי, חירות מקודשת שאי-אפשר בלעדיה, שהיא נשמת אפו של המשטר הדמוקרטי. וחופש הביטוי מזכיר לי את אמרתו המפורסמת של וולטר: "אני מסכים אף למלה אחת מדברך, אולם אשפוך את דמי עד לטיפה האחרונה על זכותך לומר אותם".

רכותי חברי הכנסת, אף אני מסכים לכך בכל לב, אך אני מבקש להזכיר, כי וולטר חי ואמר את מה שאמר לפני כ-200 שנה, באווירה מחניקה של דיקטטורה אבסולוטית, וכונתו היתה לחופש הביטוי הבסיסי שנגזל מן האזרחים באותה עת. סביר להניח, שהוא לא התכוון לכל "הזבל, האשפה והמתים" הזורמים על כמותינו, על האקרנים ובהיכלי התרבות שלנו.

בטוחני שהכול מסכימים לאיסור הסתה, אלימות, אנטישמיות, גזענות, רצח עם וכו'. ומדוע להתנגד לאיסור הסתה על הבמות ובתיאטרונים? רק משום שהיא עשויה כמסווה של אמנות משוחקת הנאמרת כמלים קצובות וסדורות? מדוע לא נעקט אמצעים מניעתיים ונדבר רק על עונשים, חבר הכנסת וירשובסקי?

הנאבקים על חופש הביטוי אמורים לדעת, אף יותר מאחרים, מה גדולה חשיבותה ופגיעתה של המלה ומה רבה השפעתה. העולם נברא כמלה. כל המהפכות הן תוצאות של מלים. כואו נכרוז אותן ונקפיד בהן.

אדוני היושב ראש, הצנוורה היא דבר בעייתי, ולצערי אי-אפשר בלעדיה. כיוון שכן, עלינו לעשות הכול כדי לשפרה, להיטיבה, להתאימה לצורכי הזמן והמקום ולהשתמש בה לעתים נדירות.

בחוות-דעתי של היועץ המשפטי לממשלה הקודם, מר יצחק זמיר, משנת 1982, יש מענה חלקי על השאלה, כיצד יאה לה למועצה לביקורת סרטים ומחזות לנהוג. נאמר בה: "המועצה צריכה להיות מודרכת בראש וראשונה על-ידי עקרונות חירות הביטוי. אין למנוע העלאת מחזה אלא במקרים קיצוניים בלבד, שיש בהם משום עבירה פלילית, כגון הסתה או המרדה".

אני מציע לך, חבר הכנסת וירשובסקי, להאמין. זה לא זיך לך. אתה מעלה את החוק וכואי לך להאמין לדברים שנאמרים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני בהחלט מקשיב.

עובדיה עלי (הליכוד):

האם אתה מסוגל להקשיב בבת-אחת לדברים שאני אומר ולדברים ששכנתך אומרת?

אני ממשיך לצטט: "או שיש בהצגה פגיעה בה קשה בערכים וברגשות הציבור עד שהיא גוברת בבירור על עקרונות חופש הביטוי. במקרה ספק מן הראוי להכריע לצד היתר". אלה דבריו של היועץ המשפטי לממשלה הקודם, פרופסור יצחק זמיר, וכך, רכותי חברי הכנסת, אפשר גם אפשר ואף ראוי לקיים מועצה לביקורת מחזות, תוך הצבת סייגים, תוך הרכבתה מאנשי רוח ומאנשים ליברלים מקרב הציבור, ותוך התאמת תפיסותיה לזמן ולמקום.

אין דבר קל יותר מההצעה לכטל את המועצה, אך זה פתרון מתחמק שאינו בו כדי להתמודד עם הבעיה הנדונה. הבעיה היא כשחי ובחיואוס הניגרים מכל עבר, ועלינו מוטלת החובה להציב בפניהם מחסום.

כשל כל אלה אני מתנגד לביטול הצנוורה.

קוראת לזה לא ז'דנוביזם, אלא סוכוליסם, שהוא דה-ציוניזציה של מדינת ישראל, נגד, הייתי אומרת, המהות היהודית ואפילו נגד העניין האנושי באדם, בעיקר במחזותיו, של אדם שאפילו קיבל פרס, ואני לא רוצה לעשות לו כאן תעמולה ולהזכיר את שמו.

לכן, אני חושבת שזוהי צביעות גמורה כשאומרים שהמועצה פועלת, היא לא פועלת. לכן אני מציעה לחשוב איך לתת למועצה לביקורת מחזות וסרטים יותר כוח, יותר שיניים, יותר סטטוס בציבור, ואולי על-ידי תקנות או על-ידי החלפת האנשים שהם פשוט יהיו יותר נמרצים ורעלים הישמע יותר בציבור.

לא ייתכן כתיאטרון ציבורי, שאחד יקבע כשכיל כולם. מי קובע היום ב"הבימה"? מי קובע היום כתיאטרון "הקאמרי"? או מי קובע היום כתיאטרון חיפה? אדם אחד קובע, זו דמוקרטיה? זה בדיוק אנטי-דמוקרטיה.

אני רוצה לומר לכם איפה היה הקו האדום שלי: 1. כשיש תועבה, וימה על הבמה; 2. כשמשרים את חיילי צה"ל לנאצים — ואיש במדינת היהודים לא יקבל זכות, בזכות האמנות או בזכות חופש הביטוי או כל ערך שפה מרקלמים אותו. אמנות כזאת אצלי היא כעפרא דארעא, אם משוים בה את הבנים שלנו לנאצים. זהו הקו האדום, ואני אלחם בעניין זה מעל כל כמה.

אני רוצה לייצג, שהמועצה הציבורית תקבל יותר כוח, שיהיה לה אומץ לב, כי היא רוב הציבור הדומם במדינת ישראל, שהוא נגד הדברים האלה.

היו"ר א' נחמיאס:

גברתי, אני מבקש ממך לסיים.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

בסדר, אדוני. שפת הכיכים שעל הבמה, והיום כבר רוצים להשתמש בילדים — רק הודות למשרד העבודה והרווחה, שביטל את הדבר מפני שאסור להעביד ילדים בלילה, והתחכמו, מעבר לבמה — למה אנחנו מגיעים? אני רוצה לומר לכם, שיש במדינת ישראל סרטים פורנוגרפיים, עם ילדים ועם חיות, ואף אחד לא קם ומגן על הדברים האלה. והכול בגלל חופש הביטוי וחופש האמנות. שרלטנים שולטים בנו, והכול בכסות אמנות ותרבות.

אני רוצה שיהיה בכנסת הזאת אומץ לב לשים קו אדום, לקום ולומר את מה שאנחנו חושכים, ולא להתייפייף.

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת מרים גלזר-תעסה, אני מאוד מבקש ממך לסיים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

תן לה להביע מחאה, אתה לא נותן לה אפילו לדבר. כהיסטוריה של הכנסת לא קרה מה שקורה אתך.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

אם כן, אני בעד אמנות, אני בעד תיאטראות, אבל אני בעד אמנות כאמת, ולא בעד זיוף. צר לי שיאפרים חזר לצבא" יעלה על כמות היהודים כשהמשפט של ג'ון דמיאניוק מתנהל ב"בנייני האומה". אוי לה לאותה כנסת שלא מריעה ולא מתריסה כנגד העניין הזה.

אני בעד חיזוק המועצה לביקורת סרטים ומחזות.

היו"ר א' נחמיאס:

אין לי טענות אליך, מה רצונך?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
איך קרה שאני לא יכול לדבר?

היו"ר א' נחמיאס:

מפני שסגרנו את הרשימה, ולא ייתכן שכל פעם ייכנס מישהו ויבקש רשות הדיבור.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
באיזו שעה סגרתם את הרשימה?

היו"ר א' נחמיאס:

אחרי שחבר הכנסת וירשובסקי סיים את דבריו הודעתה שהרשימה נעולה. היו רשומים בה 15 איש. אתה יכול לבדוק ולראות שאיש לא הצטרף.

בבקשה, חברת הכנסת מרים גלזר-תעסה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להזכיר לציבור, שלפני כארבע שנים עלה הנושא ביתר שאת מכיוון אחרי, ואני גאה על כך שהייתי אחת "האשמות" לכך שנושא רמת האמנות בישראל עלה אז לדיון ועורר את אחד הוויכוחים התרבותיים ביותר בתולדות הכנסת. כך נאמר על-ידי הוועיקים.

לעניין הצנוורה — אינני יודעת מדוע אנחנו אוהבים להזכיר את המלה "צנוורה". זו בעצם מועצה לביקורת, אבל כדי להפחיד אומרים: צנוורה. זה כנראה יותר מרשים. אבל לא צריך להתרגש.

אני חושבת שבמתכונתה העכשווית אין למועצה הציבורית לביקורת סרטים ומחזות שיניים, וכפי שהתבטא אחד מחברי הכנסת כאחת הישיבות, אין לה אפילו שיניים ותותכות. נדמה לי שאתה, אדוני היושב-ראש, אמרת זאת. כך שאם יש כבר מועצה, מלשון ייעוץ, חשוב שיהיה לה גם כוח לכטא את דעתה, או את דעת הרוב במועצה. לאמיתו של דבר, המועצה כולה היא דחליל, והציפורים יודעות שהיא דחליל, ויותר משהיא מבקרת ומייצעת, היא גורמת לתעמולה מצוינת למחזה, שלא היה עולה על הבמה אף לא פעם אחת; רק בשל הרעש שהיא מקימה סביבו הוא זוכה לתהודה בעיתונות ובאמצעי החקשורת.

לכן, אני רוצה לומר שאיני רואה כל ערך במועצה הציבורית במתכונתה הנוכחית, ואני רוצה להציע, לא לבטלה חלילה, אלא להעניק לה כוח רב יותר ושיניים חזקות יותר כדי שתוכל לכטא את רוב דעתו של הציבור במדינת ישראל.

אני חושבת שהתיאטרון שלנו הוא כראש וכראשונה תיאטרון ציבורי, הנהנה מכספי הציבור. כמה, אין זה חשוב. אבל, הוא נהנה. לכן, אם הוא נהנה מכספי הציבור, עליו להתחשב בציבור, ומדוע? כי הוא הסכים וחתם על הסכם בן שמונה סעיפים, שבו כתוב כי עליו צריך לטפח את הערכים האוניברסליים, האנושיים, היהודיים, הציוניים, לא לפגוע ברגשי דת, לא להסית, לא להדיח ולא להשמיץ. הוא פשוט מפר את כל החוקים, או את כל תנאי ההסכם. גוף המקבל ולו שווה פרוטה אחת, צריך להיות נאמן ולכבד את ההסכם. זה דבר אחד מבחינה חוקית, לוגית.

מה שנעשה היום על הבמות הוא אמנות מגויסת. כולנו נגד ז'דנוביזם, והז'דנוביזם לא חייב לבוא מן הממסד. היום אני

הקהל הרכה יותר חכם. הרכה יותר בוגר, לרבות הוועדים, והוא יודע להדיר את רגליו מכל דבר טפל שמעלים על הכמה.

אדוני היושב-ראש, אני מתנגדת לביטול הצנזורה על סרטים, ואני שמחה שהביטול הוא רק של הצנזורה על מחזות. אני תומכת בהצעתו של חבר הכנסת וירשובסקי.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת אורה נמיר. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה בקריאה ראשונה לחוק לביטול פקודת ההצגות הציבוריות (ביקורת), התשמ"ז-1987, שהובאה בפנינו. חברי הכנסת, מי להצעת החוק בקריאה ראשונה יצביע? מי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק לביטול פקודת ההצגות הציבוריות (ביקורת), התשמ"ז-1987, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נחקלה

היו"ר א' נחמיאס:

החוק יועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כדי להכינו לקריאה שנייה ושלישית.

חברי הכנסת, הישיבה הבאה — מחר במועדה. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 21:28.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת מרים גלזריתעסה. חבר הכנסת אהרן הראל, בבקשה. הוא מוותר. חבר הכנסת שבח רייס, בבקשה.

שבח רייס (המערך):

לכל הקולות שנשמעו כאן: יש כלים משפטיים; שיפנו לבית-המשפט.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חברת הכנסת אורה נמיר, בבקשה.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להעיר רק שתי הערות למען הקיצור. האחת, אני חושבת שזו גאווה למדינת ישראל שאחוז המבקרים בחיאטרון באוכלוסיית המדינה הוא הגבוה ביותר בעולם. השנייה, לפי הערכתי, המועצה הציבורית לביקורת מחזות וסרטים היא חברת יחסי הציבור הטובה ביותר למחזות הקלוקלים ביותר.

מרים גלזריתעסה (הליכוד):

במתכונת הזאת — — —

אורה נמיר (המערך):

סליחה, אני לא רואה את הכוחות. אני מבקרת, גברתי חברת הכנסת גלזריתעסה, בכל הצגה שמועלית מעל כמת ישראל, ואני מודיעה לך, שלולא הרעש סביב ההצגות —